

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Iva Ondrová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

České lékařky v letech 1918 – 1938

Bc. Iva Ondrová

Diplomová práce
2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Iva ONDROVÁ**
Osobní číslo: **H09650**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **LÉKAŘKY V ČESKÝCH ZEMÍCH V LETECH 1918 - 1938**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je rekonstrukce životních osudů a profesní kariéry českých lékařek v letech první republiky. Vycházet bude z existující odborné literatury, dobového tisku, z editovaných a ze zatím nevyužitých archivních pramenů. Práce bude příspěvkem k dějinám žen, především k jejich přístupu ke kvalifikovaným profesím.

Osnova: 1.)Přístup žen k univerzitnímu vzdělání, žena na lékařské fakultě v období 1. republiky 2.)Studentky lékařské fakulty 1918 - 1938 - původ, počet, průběh studia, specializace 3.)Uplatnění lékařek v praxi, porovnání s jinými profesemi 4.)Stavovské a profesní vědomí lékařek - profesní organizace (Sdružení československých lékařek)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

HAVRÁNEK, Jan, POUSTA, Zdeněk. Dějiny Univerzity Karlovy. 4, 1918 - 1990. Praha, 1998. HONZÁKOVÁ, Albína. Československé studentky let 1890 - 1930: almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou. Praha, 1930. HLAVÁČOVÁ Ludmila a kolektiv autorů. Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348 - 1939. 2 svazky, Praha, 1988 - 1993. SINKULOVÁ, Ludmila. Byla jsem někdo jiný. Praha, 1983. SVOBODNÝ Petr, HLAVÁČOVÁ, Ludmila. Dějiny lékařství v českých zemích. Praha, 2004. SVOBODNÝ Petr, HLAVÁČOVÁ, Ludmila. Pražské špitály a nemocnice. Praha, 1999. VANČUROVÁ, Ludmila. Dvacet šest krásných let. 2. vydání. Praha, 1974. KÁŠ, Svatopluk. České lékařky - spisovatelky. In: Praktický lékař. Praha, 2007, r. 87, č. 5., s. 310 - 313. SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In: Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Praha, 2003, r. 35, s. 61 - 73. Archiv Univerzity Karlova Název fondu: Lékařská fakulta Univerzity Karlovy; časový rozsah: 1883 - 1953(1960) Archiv Masarykovy univerzity v Brně Název fondu: Lékařská fakulta MU Brno; časový rozsah: 1919 - 2000 Literární archiv Památníku národního písemnictví, Archiv Národního muzea Osobní pozůstalosti lékařek

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.
Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: 30. dubna 2010

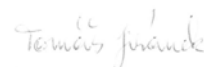
Termín odevzdání diplomové práce: 31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Moravské Třebové dne 24. června 2011

Iva Ondrová

Poděkování

Poděkování patří především prof. PhDr. Mileně Lenderové, CSc. za metodické vedení, cenné rady, trpělivost a ochotný přístup. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům mnoha institucí, zejména v Archivu Univerzity Karlovy. Za čas a ochotu ke sdělení cenných informací děkuji MUDr. Irmě Němečkové, doc. MUDr. Janu Iserlemu, CSc. a PharmDr. Ing. Jiřímu Zimákovi. V neposlední řadě připadá velký dík mým blízkým, kteří mě v psaní podporovali.

Anotace

Práce se zaměřuje na životní osudy a profesní kariéru českých lékařek v průběhu první republiky. Jsou zde vykresleny genderové stereotypy na pracovištích i v rodinách příslušných žen. Práce si kladla za cíl poskytnout informace o osobním životě a volném čase vysokoškolsky vzdělaných lékařek této doby.

Klíčová slova

české lékařky; 1. republika; gender; české lékařské fakulty

Title

Womens as doctors in the czech countries from 1918 to 1938

Annotation

This work is focused on the life history and professional career of female – physicians in The Czech Republic during The First Republic. The are described gender stereotypes in the workplace and in families of this women. The aim of dissertation was provide information about the personal life and free time of college – educated female doctors in this period.

Keywords

Womens as doctors, The First Republic, gender, czech faculty of medicine

OBSAH

1	ÚVOD.....	2
2	LÉKAŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH DO KONCE PRVNÍ REPUBLIKY ...	6
2.1	Žena a lékařství do konce 19. století	6
2.2	Lékařství v průběhu 19. století a 1. poloviny 20. století	12
2.3	Charakteristika lékařského studia.....	15
3	MOŽNOSTI ŽENSKÉHO STUDIA V ČESKÝCH ZEMÍCH DO KONCE PRVNÍ REPUBLIKY	19
3.1	Elementární vzdělání.....	19
3.2	Vyšší vzdělání a střední školy	20
3.3	Vysokoškolské studium	23
4	ČESKÉ LÉKAŘKY DO ROKU 1918.....	25
4.1	Promované v zahraničí.....	25
4.1.1	Dětství a studium	26
4.1.2	Lékařská praxe a závěr života.....	27
4.2	Promované v Čechách.....	30
4.2.1	Dětství a studium	30
4.2.2	Lékařská praxe a závěr života.....	35
4.2.3	Volný čas a osobní život.....	40
4.3	Promoční slib	44
5	ČESKÉ LÉKAŘKY V LETECH PRVNÍ REPUBLIKY.....	45
5.1	Ženy na lékařských fakultách	45
5.1.1	Univerzita Karlova Praha.....	45
5.1.2	Masarykova univerzita Brno.....	47
5.2	Ženské lékařské spolky	49
5.2.1	Sdružení akademicky vzdělaných žen - Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen.....	49
5.2.2	Sdružení československých lékařek.....	51
5.3	Osudy dvanácti promovaných lékařek	52
5.3.1	MUDr. Vilma Ducháčková.....	53
5.3.2	MUDr. Ludmila Vančurová (roz. Tuhá).....	57
5.3.3	MUDr. Vlasta Kálalová – di Lotti	60
5.3.4	MUDr. Jarmila Hellichová	66
5.3.5	Prof. MUDr. Eliška Klímková – Deutschová, DrSc. (roz. Folkmannová).....	70
5.3.6	Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc.	72
5.3.7	Prof. MUDr. Jiřina Čížková, DrSc. (roz. Písařovicová)	75
5.3.8	Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc.	77
5.3.9	Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc. (roz. Eliášová)	80
5.3.10	Prof. MUDr. Helena Rašková, DrSc. (roz. Hellerová).....	83
5.3.11	Prof. MUDr. Věra Kadlecová, DrSc. (roz. Truhlářová).....	87
5.3.12	MUDr. Irma Němečková (roz. Švábová).....	88
6	ZÁVĚR	92
7	RESUMÉ	95
8	PRAMENY A LITERATURA	96

9	SEZNAM PŘÍLOH	104
----------	----------------------------	------------

1 ÚVOD

Tématem mé diplomové práce jsou české lékařky v letech 1918 – 1938. Toto krátké období skutečné demokracie bylo významné pro celou tehdejší českou společnost. Pro ženy tato doba znamenala velký zlom, ústava deklarovala rovnoprávnost obou pohlaví. Podstatné změny ve veřejném životě či vzdělání můžeme však pozorovat již od 2. poloviny 19. století. Rozsáhlejšímu uplatnění žen však bránily ve srovnání s muži nejen legislativní překážky, ale také zvyky a předsudky. Vyšší vzdělání bylo pro ženy dlouho neznámým pojmem. Až koncem 19. století jim bylo umožněno skládat maturitní zkoušku zpočátku na chlapeckém gymnáziu, od roku 1908 na dívčím gymnáziu Minerva (založeno 1890). Byl to však první krok na jejich trnité cestě k vysokoškolskému vzdělání v českých zemích. Habsburská monarchie umožnila studovat ženám pouze na dvou fakultách. První byla filozofická fakulta, druhou v pořadí pak fakulta lékařská. Před otevřením českých lékařských fakult ženám však již existovaly dvě české lékařky, které musely absolvovat studium v zahraničí. Žena, coby lékařka, byla pro českou společnost dlouho nepředstavitelný a nepřijatelný stav. Nejpodstatnější překážka plynula z odůvodnění, že dívka nemá dost fyzické síly a duševní schopnosti. I přes několik obtíží byly tedy zpřístupněny lékařské obory ve srovnání s ostatními poměrně brzy. Tímto vším jsem se ve své práci zabývala.

V první části práce bylo mojí povinností nastínit základní charakteristiku vývoje lékařství a přístupu žen k lékařskému vzdělání. Vycházela jsem zejména z knihy Ludmily Hlaváčkové a Petra Svobodného.¹ Publikace přehledně a uceleně poskytuje čtenáři všeobecný náhled na vývoj lékařství na českém území v jednotlivých časových etapách. Další užitečné informace podává kniha Ludmily Hlaváčkové.² Několik zajímavých postřehů nám přinášejí také články ze sborníků³ a různých lékařských

¹ SVOBODNÝ, Petr - HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha, 2004. ISBN 80-7254-424-1.

² HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Pražské špitály a nemocnice*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-315-0.

³ HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. Lékařská věda v českých zemích za první světové války. In *Semináře Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000 – 2001*. Praha, 2002, s. 41 – 51. ISBN 80-7285-015-6.

časopisů, stěžejním je článek, již zmiňovaného, Petra Svobodného.⁴ Ohledně začátku ženského vzdělání na vysokých školách máme k dispozici starší publikace.⁵

Důležité je vědět, že v tomto období byly v českých zemích jen dvě otevřené lékařské fakulty, a sice na Karlově univerzitě v Praze a Masarykově univerzitě v Brně. Tyto univerzity mají své vydané publikace, které mě pomohly přiblížit se více k problematice na školách v daném období a také ke statistickým údajům týkajících se počtu studentů/studentek.⁶ Některá data jsem však musela doplnit z archivních pramenů.⁷ Roku 1919 existovala kromě dvou českých univerzit také slovenská univerzita v Bratislavě, které jsem se ovšem nevěnovala.

V další kapitole jsem nemohla opomenout naše první české lékařky - průkopnice, jak vystudované v zahraničí, tak i v českých zemích. Mým záměrem bylo vykreslit nejen profesní osudy, ale zachytit i jejich osobní život. Tento úsek jsem čerpala z článků časopisů, sborníků⁸ a diplomové práce Martiny Chadimové.⁹

Zásadní se pro mě stalo období lékařek studujících i praktikujících v letech první republiky, jejichž mnohá jména jsou zaznamenána již v předešlé kapitole. Původně jsem měla v úmyslu sledovat jen dvacetileté období, ovšem po získání výpovědi prvorepublikové lékařky jsem sledované období prodloužila do uzavření vysokých škol 17. listopadu 1939. Tuto část jsem čerpala nejen z vydaných vzpomínkových knih, jako jsou díla Ludmily Vančurové,¹⁰ Ludmily Sinkulové,¹¹ Jarmily Hellichové,¹² ale jako pramen mně posloužil také archivní materiál z Památníku národního písemnictví, Archivu Univerzity Karlovy v Praze, Archivu Národního muzea v Praze a nakonec z archivu Masarykovy univerzity v Brně. Důležité informace jsou k nalezení také

⁴ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universita Carolinae Pragensis*. Praha, 2003, r. 35, s. 61 – 73.

⁵ HONZÁKOVÁ, Albína. *Československé studentky let 1890-1930: almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930; SMĚŘIČKOVÁ, Helena. *První české gymnázium. 1890 – 1990. Sborník ke 100. výročí*. Praha, 1990; SLAVÍKOVÁ, Marie a kolektiv autorů. *Ženské studium na českých školách středních a vysokých : almanach*. Praha, 1917.

⁶ HAVRÁNEK, Jan - POUSTA, Zdeněk. *Dějiny Univerzity Karlovy. 4, 1918 – 1990*. Praha, 1998. ISBN 80-7184-539-6; FASORA, Lukáš - HANUŠ, Jiří. *Masarykova univerzita v Brně : příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě : [1919 - 2009]*. Brno, 2009. ISBN 978-80-210-4850-8.

⁷ Archiv Univerzity Karlovy, Ročenky 1918 – 1937, Katalogy posluchačů z let 1938 a 1939. Archiv Masarykovy univerzity Statistika studentů 1937-1939.

⁸ BAHENSKÁ, Marie. MUDr. Anna Bayerová: „...plavete proti proudu...“ In *Mezi Hradcem Králové a Plzní. Východočech na českých univerzitách. Sborník in memoriam prof. PhDr. Zdeňku Mackovi, CSc.* Ústí nad Orlicí, 2007. ISBN 80-86845-62-1.

⁹ CHADIMOVÁ, Martina. *Anna Honzáková, první česká lékařka*. Diplomová práce, České Budějovice, 1998.

¹⁰ VANČUROVÁ, Ludmila. *Dvacet šest krásných let*. Praha, 1974.

¹¹ SINKULOVÁ, Ludmila. *Byla jsem někdo jiný*. Praha, 1983.

¹² HELLICHOVÁ, Jarmila. *Z pamětí poděbradské lékařky MUDr. Jarmily Hellichové*. Poděbrady, 1984.

v trilogii Vladimíra Vondráčka¹³ a drobné medailony nalezneme u Svatopluka Káše.¹⁴ O „lékářkách v heslech“ se pro mě stal výbornou publikací také dvoudílný svazek opět z pera nejčastěji jmenovaných v oboru historie lékařství - Ludmily Hlaváčkové a Petra Svobodného.¹⁵ Kromě samotných jmen a jejich osudů jsem se zabývala institucemi, v kterých se ženy – lékařky mohly angažovat. Zejména se jedná o Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen, to spolupracovalo na jedné straně s ostatními lékařskými asociacemi (spolky), na druhé straně s ženskými organizacemi v ČSR i v zahraničí.

Svoji práci zakončuji nesmírně cenným příspěvkem. Jedná se o osobní výpověď ještě prvorepublikové, dodnes žijící lékařky.¹⁶ Paní MUDr. Irma Němečková stále pracuje i ve svých devadesáti sedmi letech. Má v sobě tolik energie, kterou bychom někdy těžko hledali u mladšího člověka. Jedno je však nejpodstatnější je nejen usměvavá, přátelská, ale je to paní doktorka s velkým D a otevřeným srdcem. Pro tuto část jsem zvolila metodu oral history. Orální historie je kvalitativní výzkumnou metodou ve společenských vědách.¹⁷ V oblasti moderních soudobých dějin jsou zkoumány historické události, jejichž aktéři, účastníci a svědkové dosud žijí a mohou se k nim na základě svých zkušeností a prožitků vyjadřovat.¹⁸ Konverzace probíhala formou dialogu, při které nás poctil návštěvou domácí mazlíček Rex. Při rozhovoru mě samozřejmě nesměl chybět diktafon. Vyprávění jsem zpracovala do souvislého textu s promluvami paní doktorky Irmu Němečkové. Inspirovala jsem se rozhovorem,¹⁹ který vyšel v regionálních novinách a díky kterému jsem se s touto osobností mohla seznámit. Setkání proběhlo začátkem října 2010 ve Světlé nad Sázavou v domě paní doktorky. Vyprávění jejího příběhu by vydalo na celou knihu. Rady nejen z lékařského prostředí mi byly k nezaplacení.

¹³ VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař vzpomíná (1895 - 1920)*. Praha, 1978. VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař dále vzpomíná (1920 - 1938)*. Praha, 1977. VONDRÁČEK, Vladimír. *Konec vzpomínání (1938 - 1945)*. Praha, 1988.

¹⁴ KÁŠ, Svatopluk. *Čeští lékaři - spisovatelé*. Olomouc, 2003. ISBN 80-86297-13-6.

¹⁵ HLAVÁČOVÁ, Ludmila - SVOBODNÝ, Petr a kolektiv autorů. *Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348-1939*. Díl 1. A-K. 1988, díl 2. L-Ž. 1993, 2.díly, Praha, 1988 - 1993. ISBN 80 - 7066 - 969 - X.

¹⁶ Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou .

¹⁷ VANĚK, Miroslav a kolektiv autorů. *Naslouchat hlasům paměti, teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha, 2007, s 11.

¹⁸ VANĚK, Miroslav a kolektiv autorů. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc, 2003, s. 5.

¹⁹ SAADONI, Štěpánka. Nejděle sloužící lékařka MUDr. Němečková: Medicínu musí člověk dělat celým srdcem. In *Svitavský deník*, s. 11, sekce 2, 7. 8. 2010. [cit. 15. 11. 2010]. URL: <http://www.denik.cz/z_domova/nejdele-slouzici-lekarka-20100806.html>.

Téma práce jsem nezvolila náhodně. Měla jsem štěstí, že jsem se mohla inspirovat někým blízkým, a to mně snad i pomohlo více se orientovat v odborných výrazech v publikacích. V textu jsem zachytila zejména genderovou problematiku sledované doby. Snažila jsem se hlavně vykreslit postoj mužů vůči ženám a také skloubení pracovní kariéry a rodinného života jednotlivých lékařek. Kromě metody oral history jsem využila prosopografickou metodu.

2 LÉKAŘSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH DO KONCE PRVNÍ REPUBLIKY

2.1 Žena a lékařství do konce 19. století

Středověk je v našich zemích považován za nejstarší historické období medicíny. Je to doba, kdy k nám pronikli první lékaři a přinesli si znalosti o medicíně z ciziny.²⁰ Musíme si uvědomit, že za středověkým zdravotnictvím se skrývá zejména katolická církev. Důležité je také vědět, že nemoc byla podle středověké církevní teorie vysvětlována jako trest a její vyléčení bylo proto podmíněno pokáním. Pacienti se obraceli nejen k Bohu ale i k různým svatým a prosili o uzdravení. Svatí byli považováni za osoby se zvláštními schopnostmi, které uměli konat zázraky.²¹ To dokládá dodnes lidové úsloví: „*Člověk léčí, ale Bůh uzdravuje.*“²² Demografický vývoj ohrožovaly nejen klasické nemoci, ale především epidemie, hladomory, války či živelné pohromy. Růst úmrtnosti obyvatel byl v tomto období veliký. Rozdíly lze vidět i mezi pohlavími. Především těžká fyzická práce, nedostatečná strava, nízký sňatkový věk a časté porody byly hlavními příčinami vysoké úmrtnosti žen v produktivním věku. Problémem bylo i nedodržování hygienických zásad, o kterých měly všechny vrstvy společnosti malé představy. I v těchto dobách si však ženy své místo v lékařství dokázaly vydobýt. Lékařské povolání bylo do konce 19. století vyhrazeno pouze mužům, ale nejen promované ženy se dokázaly o nemocné postarat. Již od středověku fungovalo sdružení bekyň, dále existovaly různé ženské ošetrovatelské řády, báby kořenářky či porodní báby, které byly nejstarší ženskou nevýrobní profesní skupinou.

Bekyně bylo společenství panen a vdov, které vzniklo v Belgii na přelomu 11. a 12. století, jeho hlavním posláním bylo konání dobrých skutků. Sdružení se postupně rozšířilo do dalších evropských států. Byly to takové ženy, které napodobovaly život jeptišek. Ovšem jednalo se o laické osoby. Necítily se být povolány do řeholního života, ale toužily po intenzivním duchovním životě. V českých zemích působily od druhé poloviny 13. století. Jejich obydlím byly tzv. begináže, které financovali zámožní měšťané a šlechtici. Obyvatelky těchto zařízení byly nazývány také duškami. Pramenilo to ze štědrosti zakladatelů, kteří si tím zajišťovali spásu svých duší. S bekyněmi jsme se mohli setkat ještě na začátku 20. století a to v jejich rodné zemi - v Belgii, kde bylo v tomto období kolem patnácti begináží. Typické bekyně nosily černá nebo světlá

²⁰ SVOBODNÝ Petr - HLAVÁČKOVÁ Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha, 2004, s. 19.

²¹ Tamtéž, s. 29.

²² Tamtéž, s. 20.

roucha. V oblasti lékařství pomáhaly duševně a tělesně nemocným, navštěvovaly staré lidi, vyprošovaly almužny pro nemocné a staraly se o odložené děti.²³

Až do 12. století byla u nás důležitá klášterní medicína, řeholníci byli zavázáni nejen k péči o nemocné spolubratry, ale i o nemocné v okruhu působnosti klášterní komunity. Toto období skončilo s rozvojem lékařských škol předuniverzitního typu.²⁴ V roce 1163 na koncilu v Tours došlo dokonce nejen k zákazu studia medicíny pro řeholníky, ale i k zákazu chirurgických výkonů kleriky. Výnosem lateránského koncilu z roku 1215 nastal definitivní rozchod chirurgie s (interní) medicínou, zakázal vysokoškolskou výuku chirurgie i světským osobám. Výkon chirurgické praxe tak přešel na dlouhá staletí výhradně do kompetence lázeňských živností bradýřů (specialista na holení a hojení řezných ran) či mastičkářů (nedoučený lékař).²⁵

Se středověkem je spojen také vývoj nejvýznamnějších ústavů péče o nemocné - špitálů. Jejich záměrem byla především pomoc bližním, tedy opět přesvědčení vycházející z křesťanského učení. Od 12. století se této oblasti věnovaly především křížovnické a rytířské řády. Působily tu také ženské ošetrovatelské řády, kam se řadily především klarisky,²⁶ alžbětky, zdislavky či šedé sestry III. řádu sv. Františka. Ale pracovali tu i laické osoby, a to porodní báby či kořenářky, o kterých se zmíním později. Špitály byly zřizované při kláštorech pro poutníky, ale také u sídel biskupů a kapitul, od 12. století z iniciativy měšťanů, šlechty nebo panovníka. Ve 13. století se špitály rozdělily na ubytovny pro poutníky a na špitály určené pro chudé, staré, nemocné nebo pro opuštěné děti. Ani oddělením však nebyla nemoc prvotním důvodem k přijetí, bývala jím chudoba či stáří. Dalšími specializovanými pracovišti tohoto období byly tzv. leprosária, která však byla zaměřena na jednu nemoc a klášterní nemocnice, určené ovšem jen pro omezený okruh pacientů (řeholníků). Z důvodu omezeného zaměření dvou posledních zmiňovaných ústavů jsou špitály považovány za předchůdce novověkých všeobecných nemocnic.²⁷

Počátky lékařských profesí, které mají pokračování až do 19. století, pocházejí opět ze středověkého období. V českých zemích jich bylo mnoho, byli to vzdělání

²³ URL:<<http://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=960>>[31.3.2011].

²⁴ Nejvýznamnější českou školou předuniverzitního období byla pražská katedrální škola u sv. Víta, doložení ve 20. letech 11. století.

²⁵ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 21.

²⁶ Prvním špitálem v českých zemích byl v Praze tzv. týnský špitál P. Marie z poloviny 12. století. Na druhé straně neslavnější a spolehlivě nejdéle existující byl špitál vzniklý z popudu Anežky České, který založila společně s ženským klášteřem klaristek někdy kolem roku 1231.

²⁷ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 27-28. HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Pražské špitály a nemocnice*. Praha, 1999, s. 7-12.

lékaři, lidoví léčitelé, ale také svatí, kteří měli zvláštní postavení. Do 13. století lidé nejvíce věřili léčebným postupům venkovských léčitelů. I ženy měly na vesnici svoji funkci v podobě tzv. kořenářky, byly to většinou dámy pokročilého věku. Účinnost této pomoci závisela nejen na důvěře léčeného, ale i na přesvědčení léčitele o jeho schopnostech. K léčbě se využíval sběr léčivých rostlin, jejichž zařikáváním se posilovala moc a síla. Tyto magické věci se pochopitelně církvi nelíbily. Přesto byly hodně oblíbené. Do křesťanské doby se dostala také stará, pohanská zvyklost vyprošovat si zdraví nebo plodnost obětováním napodobenin různých částí těla. Nejváženější profesí byli ovšem studovaní, později aprobovaní (státem) nebo graduovaní (univerzitou) lékaři. Studovaní lékaři, tedy pouze muži, byli zpočátku totožní s kleriky. Za vzdělaného lékaře se vydávali nebo tak byli označováni i mnozí nelékaři. Chirurgické úkony byly dlouho do novověku prováděny řemeslně příslušníky různých povolání. Primárně pečovali o čistotu a vzhled těla, sekundárně i o jeho zdraví.

Do tohoto období ovšem spadá také zrod vzdělávacích ústavů. Školy začínaly v medicíně křesťanské Evropy dominovat v období od 12. století. Vedle laických lékařských a překladatelských škol, to byly katedrální nebo kapitulní školy západní Evropy. Zvláště italské (Bologna, Padova) a francouzské (Salerno a Montpellier) lékařské školy se staly vzorem pro lékařské fakulty univerzit ostatní Evropy od Oxfordu přes Paříž až po Prahu.²⁸ Se založením lékařské fakulty v Praze (7. dubna 1348) u nás zakotvily principy a metody, které panovaly dlouho do novověku. Jednalo se zejména o tzv. učení o čtyřech tělních šťávách odpovídajících čtyřem živlům, jejich vlastnostem a vesmírným objektům. Rovnováha šťáv v těle zajišťovala zdraví organismu, nerovnováha pak vyvolávala nemoc. Významně do medicíny zasáhl v 16. století Theophrastus Bombastus Paracelsus,²⁹ který nemoc pokládal za selhání dynamického principu. Jeho snahou bylo také sblížení (interní) medicíny a chirurgie a neúnavná snaha vytvářet nová léčiva. Byli tu i další významní lékaři,³⁰ kteří posunuli lékařskou vědu dále.

Husitské období přineslo změnu v lékařských pravomocech. Rozdělením kompetencí v péči o zdraví mezi církevními a světskými institucemi přešla většina z nich do správy měst. Století následující - 16. století - znamenalo „boom“ ve vydávání nejen českých a německých návodů k dobré životosprávě, herbářů a spisků

²⁸ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 21.

²⁹ Theophrastus Bombastus Paracelsus (1493 – 1541) - lékař, alchymista, filozof.

³⁰ Ambrois Paré (1510 – 1590) - francouzský chirurg, zavedl např. podvazování cév po amputacích. Španělský lékař Miguel Servet (1511 – 1553) vyslovil názor o existenci plicního krevního oběhu.

o porodnictví nebo proti moru, ale i knih o porodnictví.³¹ Kromě stálých nemocí k nám po zámořských objevech pronikaly nemoci nové. V této době byl zaznamenán rozvoj farmakologie (věda o lécích). Léčivé přípravky byly vyráběny ve dvou verzích pro chudé a bohaté. Mezi typické diagnostické metody nemoci tohoto období řadíme uroskopii (zkoumání projevu nemoci podle moči) nebo hematoskopii (zkoumání krve). Některé vlastnosti se zkoumaly ihned po zachycení, jiné po vysrážení. K dostání byly také už i brýle, které bývaly atributem pro učené lidi.

17. století se označuje za dobu zavržení starých autorit a přechod k „nové lékařské vědě“. Byly popsány procesy trávení, existence mízních cév, funkce dýchacího systému, anatomie jater, anatomie mozku, atd. Profesori lékařských fakult ze severoevropských univerzit se zasloužili o rozvoj moderní klinické medicíny, která se stala základním prvkem lékařské výuky i vědy v osvíceném 18. století.

Celé 18. století a v první polovina 19. století bylo významné zejména pro ženské povolání porodních bab. Porodní báby byly první ženskou nevýrobní profesní skupinou reglementovanou veřejnou mocí. Zejména protože byly potřebné pro celou společnost. Bába byla dlouho pouhým produktem ženské solidarity. Jen malá hranice ji však dělila od šarlatánství. Proto se vrchnostenské a farní úřady celý novověk snažily o kvalifikaci porodních bab. Existují ale doklady, že pražská lékařská fakulta ojedinele zkoušela porodní báby už od 17. století. Ovšem nařízení neexistovalo. Do celé věci se musel vložit stát a to vše se podařilo uskutečnit v roce 1745 díky osobnímu lékaři Marie Terezie a také rádci v otázkách zdravotnictví a školství Gernardu van Swietemu.³² 30. prosince 1745 byl vydán dvorní reskript, který byl prvním krokem k profesionalizaci babictví. Zpočátku výuka fungovala jako odpolední přednášky z porodnictví. Další dekret z roku 1748 pak stanovil povinnost zkoušek buď na lékařské fakultě nebo se nechat vyzkoušet krajským fyzikem. Roku 1749 pak dvorským dekretem měla být demonstrována anatomie pitvami ženských mrtvol.³³

Marie Terezie se velice zasloužila o celkové zlepšení zdravotnictví po odborné a organizační stránce. Od roku 1765 s ní spolupracoval i její syn císař Josef II. Cílem těchto změn bylo, aby se stát postaral o poddané - o jejich blaho, bezpečnost a zdraví. Roku 1752 byl vytvořen dvorský reskript, kterým vznikl nejvyšší zdravotní orgán

³¹ Nejvýznamnější spis je od Mikuláše Klauďána (zemřel kolem 1521/1522), kde popisuje polohy plodu v lůně matky a průběh normálního porodu, také různé nepravidelnosti a potíže při porodu a po něm, příčiny neplodnosti.

³² Gernard van Swieten (1700 – 1772) - nizozemský lékař.

³³ LENDEROVÁ, Milena. Od porodní báby k porodní asistenci. In *Theatrum historiae I*, Pardubice, 2006, s. 131.

monarchie – Dvorská zdravotní deputace či komise. V jednotlivých zemích existovaly zemské zdravotní komise při nejvyšších zemských úřadech – guberniích. Ty byly v roce 1773 nahrazeny zemskými zdravotními odděleními v čele se zemskými protomediky.³⁴ V průběhu let 1752 – 1753 vyšly pro naše země základní zdravotní normy zvané Generální zdravotní řády (roku 1752 na Moravě, v roce 1753 pak pro Čechy a Slezsko). Zásluha Generálnímu zdravotnímu řádu přísluší zejména proto, že se snažil poprvé souborně shrnout zásady zdravotní politiky osvětského absolutistického státu.³⁵ Řád podrobně stanovil práva a povinnosti krajských a městských fyziků, kteří měli dohlížet na zdravotníky všech kategorií i lékárníky a snažil se „vyplenit všechno mastičkářství a pokoutné lékařství.“³⁶ Byly v něm určeny i kapitoly pro porodní báby, které upravovaly výuku a zkoušky. Podle nařízení z roku 1761 měli být nekvalifikovaní chirurgové, lékárníci a báby trestáni pokutami. Pozdějším nařízením, z roku 1775, byly při prvním přistižení nuceni platit nevyučené báby pokutu 6 tolarů, při druhém dvakrát tolik, při třetím pak byly bity.³⁷ Do této doby můžeme zařadit i zrod sociálního lékařství, do kterého patří oblast péče o matku a dítě, jejímž průkopníkem se stal Johann Peter Frank.³⁸

Roku 1770 byly zdravotní řády jednotlivých zemí doplněny centrálním říšským zdravotním řádem. Zde byly o něco přesněji formulovány povinnosti úředních i volně praktikujících lékařů a ostatních zdravotníků a podrobněji rozvedeno opatření pro hygienickou ochranu hranic, které má ochránit zemi před epidemickými chorobami. Zdravotní řády stanovily podmínky pro získání aprobace pro všechny kategorie zdravotnických pracovníků – do nichž se řadí lékaři a ranlékaři. Zvláštní kategorií ve zdravotnictví tvořili lékaři horní, které jmenovala dvorská komora pro mincovnictví a hornictví a v první polovině 19. století kategorie tzv. lékařů továrních. Krajští lékaři a ranlékaři měli povinnost dostavit se na požádání ke každému nemocnému ve svém kraji chudým poskytnout bezplatně lékařskou pomoc.³⁹

³⁴ Protomedik byl nejvyšším řídicím a kontrolním orgánem veřejného zdravotnictví v zemi podle instrukcí z roku 1806. Byl také ředitelem univerzitních lékařských studií a lyceí. Dohlížel nejen na zdravotní stav obyvatelstva, ale také na veškerý zdravotní personál v zemi. Vedle dozoru nad lékárnami, nemocnicemi, nalezinci, porodnicemi, ústavu choromyslných, chudobinci, chorobinci, sirotčinci a vychovatelnami měl pod dohledem i káznice a věznice. Byl cenzorem všech knih časopisů a rukopisů týkajících se zdravotnictví.

³⁵ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 93.

³⁶ Tamtéž, s. 94.

³⁷ LENDEROVÁ, Milena. Od porodní báby k porodní asistenci. In *Theatrum historiae 1*, Pardubice, 2006, s. 130 – 131.

³⁸ Johann Peter Frank (1745 - 1821) - profesor kliniky v Göttingen, také ředitel Všeobecné nemocnice

³⁹ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 93 - 96.

Významným objevem byla variolizace.⁴⁰ Tak jako v průběhu raného a vrcholného středověku byla hrozbou společnosti lepra, po polovině 14. století pravý mor a s počátkem novověku vyvstal velký problém se syfilidou, tak 18. století sužovaly epidemie neštovic.⁴¹ Toto onemocnění bylo z velké části smrtelné. Očkování lymfou z nemocných pravými neštovicemi bylo obnoveno na začátku 18. století. Propagátorkou se stala panovnice Marie Terezie, která nechala očkovat všechny své děti. Rok 1796 přinesl další změnu. Edward Jenner⁴² vyzkoušel poprvé očkování kravskými neštovicemi a svoji metodu nazval vakcinací (vacca – kráva). V našich zemích se začala používat s podporou státní správy již od roku 1800.

Josef II. v roce 1781 vydal direktivní pravidla, v nichž dal impuls k zakládání specializovaných lůžkových zařízení ve všech hlavních městech monarchie. Bylo jimi nařízeno zakládání specializovaných ústavů: pro nemocné = všeobecné nemocnice, pro nastávající a opuštěné děti = porodnice a nalezince, pro choromyslné = ústavy choromyslných a pro dlouhodobě a nevléčitelně nemocné = chorobince.

Postupně byly všeobecné nemocnice zakládány nejdříve na Moravě, pak v Čechách. Důležité je podotknout, že od počátku bylo snahou rozlišovat pokoje na léčení interních nemocí a chirurgických záležitostí.⁴³ Svůj díl na rozvoji zdravotnictví měl i Jan Meliř,⁴⁴ který v roce 1790 založil a do roku 1803 provozoval porodnici, ambulantní ústav určený k péči o nemajetné ženy. Porodnice od roku 1850 byla rozdělena na výuku mediků a kliniku babiček. Obě pracoviště byly provázaná. Zajímavostí je, že blízko porodnice byl pro „studenty“ najat dům, odkud je mohli zavolat k porodu v kteroukoliv hodinu.⁴⁵

Roku 1804 byl vydán studijní řád, podle kterého byl stanoven první pevný učební plán pro porodní báby. V každém semestru proběhl úplný kurs porodnictví pro báby, v českém a německém jazyce, před kterým absolvovaly dvouměsíční praxi v porodnici. Řád stanovil výuku na universitě či lyceu venkovským bábám (ty mohly dosud být vyzkoušeny pouze krajským fyzikem). Pro nemajetné babičky existovala stipendia od panství, kraje, obce a státu. Ovšem podmínkou bylo, že absolventky kurzu se musely

⁴⁰ Variolizace byla metoda aktivní imunizace neštovičným virem, známá již ze Staré Číny, Indie a Afriky. Principem variolizace bylo uměle vyvolat slabou místní infekci, která vedla k vzniku solidní imunity a zabránila vzniku těžké infekce celkově.

⁴¹ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 37.

⁴² Edward Jenner (1749 – 1823) - anglický lékař.

⁴³ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 107.

⁴⁴ Jan Meliř (1763 – 1837) – český lékař, porodník.

⁴⁵ LENDEROVÁ, Milena. Od porodní báby k porodní asistenci. In *Theatrum historiae I*, Pardubice, 2006, s. 132.

usadit tam, kde je bylo zapotřebí. V polovině 19. století byl přijat návrh na reformu vzdělání porodních bab. Začaly být provozovány tři čtyřměsíční teoreticky – praktické kurzy, střídavě v českém a německém jazyce. Až do roku 1891 patřila „babická“ klinika univerzitě. Byla však odloučena a zřízena jako „c. k. škola babická v Praze“ a podřízena Zemskému výboru.⁴⁶

Na závěr je možno shrnout, že bekyně, kořenářky, porodní báby či ženské církevní řády nám potvrdily, že i ženy hrály v dějinách lékařství určitou roli. Staraly se o nemohoucí, pomáhaly potřebným, přiváděly na svět další generace. Vysokoškolský diplom pro provozování lékařského povolání sice ženy mohly získat až na konci 19. století. Ovšem do té doby úplně nevzdělané nebyly - porodní báby musely od 18. století získat pro provozování profese diplom.

2.2 Lékařství v průběhu 19. století a 1. poloviny 20. století

V první polovině 19. století se oddělila pediatrie od vnitřního lékařství.⁴⁷ S tím také souviselo založení první dětské nemocnice v Praze. Všeobecná nemocnice nemohla přijímat totiž děti mladší čtyř let, výjimku tvořily jen děti s neštovicemi.⁴⁸ Ošetřování ale z největší části probíhalo ambulantně v domácnostech, protože počet a kapacita lůžkových zařízení byly vzhledem k počtu obyvatel velmi malé. Ambulantní vyšetření prováděli i soukromí lékaři. Dětských lékařů bylo málo a jejich ordinace existovaly výhradně ve větších městech. Ordinace byly vzácné, lékaři při vyšetření v této době používali jen stetoskop, který měli stále s sebou. Ke zmiňované péči se v roce 1847 přidalo založení fakultní nemocnice v Praze.⁴⁹

Významnou osobností první poloviny 19. století se stal světově známý Jan Evangelista Purkyně.⁵⁰ Tato doba byla také ve znamení zakládání společností a odborných časopisů. Za první společnost, založenou roku 1746, můžeme pokládat „Společnost neznámých učenců v rakouských zemích“ (Societas eruditorum

⁴⁶Tamtéž, s. 132 – 133.

⁴⁷ HOUŠTĚK, J. Třicet let dětského lékařství. In *Časopis lékařů českých* (dále jen ČLČ), roč. 114. č. 44, s. 1349.

⁴⁸ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 109.

⁴⁹ Tamtéž, s. 110.

⁵⁰ Jan Evangelista Purkyně (1787 – 1869) - biolog a lékař. Po krátké působnosti v Praze jako asistent anatomie a fyziologie odešel do Vratislavi, kde vzešly jeho největší objevy. Mezi jeho objevy patří to, že živočišné organismy se skládají ze stejným základních jednotek.

encognitorum in tetros Austriacis).⁵¹ V roce 1784 byla založena, naše nejvýznamnější, „Česká společnost nauk.“ Roku 1790 pak vznikla Královská, která existovala až do založení Československé akademie věd v roce 1952.

Další změny přinesla druhá polovina 19. století. Zásadními se stala povinná hlášení o příčinách smrti, která se datují od roku 1851. Zlepšil se zdravotní stav obyvatelstva, díky řadě hygienických (péče o čistotu vody) a preventivních opatření. V letech 1872/1873 se zavedlo povinné očkování i přeočkování školních dětí. Přesto zůstala jedna nemoc neporazitelná - tuberkulóza.⁵²

Léta 1848/1849 byla nejen revolučními roky, ale je možné zaznamenat zájem o změnu ve zdravotnictví. Dočasné zrušení cenzury se na stránkách časopisu *Forum pro zdravotnické záležitosti* v zájmu veřejného blaha a lékařského stavu promítlo ve svobodných názorech k problémům veřejného zdravotnictví. Ač nerealizované, jsou tyto reformní návrhy⁵³ neobyčejně zajímavé. Revoluce ovšem zrušila robotu (7. 9. 1848), která vedla k rozpadu patrimoniálního systému. Vrchnost odmítla platit lékaře a ranlékaře, k jejichž smluvním povinnostem většinou patřila bezplatná zdravotní péče o chudé na příslušném panství. Snaha, aby se zdravotnictví stalo záležitostí státu, nikoliv obce se nepodařila. Nezdařilo se ani to, aby bývalí poddaní platili tyto výlohy. Guberniální nařízení (ze dne 27. 3. 1849) proto rozhodlo, aby zdravotnické náklady byly rozloženy na všechny přímé daně příslušného okresu.⁵⁴

Rok 1850 byl pokusem o prozatímní organizaci veřejné zdravotní správy. Nařízením bylo rozhodnuto vytvořit při ministerstvu stálou zdravotní komisi jako poradní a posudkový orgán. Ovšem rok 1855 změnil správní rozdělení Čech a tím nastal chaos v už tak ochromeném zdravotnictví. Díky říšskému zákonu z roku 1870 přijal moravský sněm 10. 2. 1884 zemský zdravotnický zákon. O čtyři roky později vyšel zemský zdravotní systém pro Čechy. U zemských zákonů na rozdíl od říšského zdravotního zákona bylo stanoveno, že obce nad 6 000 obyvatel musely ustanovit a platit nejméně jednoho obecního lékaře, tito lékaři si byli statusem rovni s lékaři okresními. Do úkolů obecních lékařů byly zahrnuty preventivní, hygienické a osvětové

⁵¹ Společnost neznámých učenců v rakouských zemích měla za cíl sdružovat domácí a zahraniční členy za účelem pěstování krásných věd a svobodných umění. Mimo jiné začala vydávat i učený časopis. Zanikla však velmi brzy, již v roce 1751.

⁵² SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d. 120 – 121.

⁵³ V reformních návrzích byly vysloveny v podstatě všechny tehdejší požadavky týkající se reformy veřejného zdravotnictví: účelné rozmístění lékařů, zřízení lékařských okresů či obvodů s placenými lékaři, reorganizace chudinské zdravotní péče, léčebných ústavů, pomocného zdravotnického personálu i lékárenství.

⁵⁴ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 122.

povinnosti, dozor nad porodními bábami, nemocnicemi a jinými zdravotními stavy, boj proti šarlatánům, ohledávání mrtvol a bezplatné léčení úředně uznaných chudých. Byla vytvořena hustá, poměrně rovnoměrná síť dostupných lékařů, kteří měli povinnost usadit se tam, kde jich bylo zapotřebí a kde by se bez fixního platu z obecní pokladny nikdy neusadili. Posledním zemským zákonem byl slezský z roku 1896. Ke kompletnímu předlitavskému území patřily tehdy tři další země (Solnohradsko, Gradiška, Gorice), které však zákon nepřijaly vůbec.⁵⁵

Další významnou událostí bylo roku 1887 vydání zákona o povinném úrazovém pojištění všech dělníků a výkonných úředníků v továrnách, hutích, dolech, loděnicích, skladištích, lomech, stavebních podnicích. Na tento zákon navázal další, a to zákon o nemocenském pojištění vydaný roku 1888. Významně ovlivnil sociální postavení lékařů, kterým nabídl určitou existenční jistotu.⁵⁶ Oba zákony přinesly výrazný pokrok ve zdravotní péči o početnou a zdravotně nejvíce ohroženou vrstvu obyvatelstva.

K lékařům druhé poloviny 19. století také patří dva významné spolky. Povinná registrace v lékařských komorách (LK) a dobrovolná v Ústřední jednotě českých lékařů. Cílem Jednoty bylo hájit sociální zájmy lékařů v těchto nových vztazích k nemocenským pokladnám a pojištěncům.⁵⁷ Povinné členství v LK se týkalo všech lékařů vykonávajících lékařskou praxi. Netýkalo se vojenských lékařů a lékařů, kteří působili ve státní zdravotnické správě. LK byly u nás postupně zakládány od roku 1893.⁵⁸ Členkami se stávaly i ženy, mnohem pomalejší však bylo jejich pronikání na místo ve výborech těchto organizací.⁵⁹ Od tohoto roku došlo také k zrovnoprávnění ranlékařů s lékaři. Zmíněná hustá síť zdravotních obvodů se udržela až do poloviny 20. století. Lékařská pomoc byla přítomná v podobě dobrovolné účasti u válečných zranění.⁶⁰

Ve druhé polovině 19. století nastala změna i v nemocniční otázce. V roce 1855 byl vydán ministerstvem vnitra výnos, který přiznával některým všeobecným nemocnicím právo veřejnosti, umožňující požadovat tzv. nedobytné ošetrovací výlohy od zemského fondu příslušné země. Pokračovalo se také ve specializaci lůžkových

⁵⁵ Tamtéž, s. 125 – 128.

⁵⁶ Tamtéž, s. 163.

⁵⁷ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 128.

⁵⁸ Lékařská komora v roce 1893 vznikla v Brně, byla zároveň i komorou pro Slezsko s centrem v Opavě. V Čechách byla zřízena se sídlem v Praze v roce 1894, rozdělovala se ale na dvě sekce – českou a německou.

⁵⁹ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* (dále jen *AUC-HUCP*), T. 35, Fasc. 1-2, s. 83.

⁶⁰ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 136.

zařízení, veřejných i soukromých. V roce 1902 byla otevřena v Praze (na Karlově) dětská nemocnice a také nalezinec. Můžeme tedy říci, že jakmile začal narůstat počet nemocnic a nemocničních lůžek, tak na mnoha místech se výrazně zlepšila i jejich kvalita. To také vedlo k větší „návštěvnosti“. V tomto období vznikly i novodobé lékařské ordinace. Ovšem většího rozvoje se ordinace (s určením úředních hodin a někdy i specializací) dočkaly až na počátku 20. století. Specializace byla uvedená zřídka, byla psána jen u zubních lékařů.⁶¹

Československé lékařství přineslo zlepšení diagnostiky nemocí a terapie. Bylo zavedeno povinné očkování některých infekčních nemocí (pravé neštovice, tuberkulóza), to pomohlo k jejich likvidaci. Přesto některé nemoci zůstávaly stále hrozbou, to se týkalo např. paratyfu a břišního tyfu. V souvislosti se zlepšením sociálních a hygienických podmínek se snížil i počet kojenecké úmrtnosti. Pro nově vzniklý stát zůstávalo v platnosti stejné zdravotnické zákonodárství. Nadále platilo úrazové a nemocenské pojištění (1887 respektive 1888). Pojištění se v první republice podařilo rozšířit na všechny pracující osoby a na veřejné (státní) zaměstnance. Zlepšující se úroveň nemocnic z konce 19. století se promítla i ve výběru těchto ústavů budoucími matkami, které zvláště ve městech porodnice využívaly.⁶²

Závěrem nutno připomenout, že v průběhu posledních desetiletí 19. století se lékařská péče i zdravotní stav obyvatelstva pozvolna zlepšovaly. Postupné rehabilitace se dočkala i zdravotnická zařízení. Nemocnice již nebyly jen útočištěm pro neřestné ženy, na konci 19. století se zde objevovaly rodičky s komplikovaným těhotenstvím. Úplnou samozřejmostí se však porodnice staly až v polovině 20. století. Na konci 19. století jsme také zaznamenaly první ženy – lékařky.

2.3 Charakteristika lékařského studia

Zpočátku trvala výuka na lékařské fakultě v průměru pět let. Nebyl stanoven žádný pevný studijní plán. Absolventem studia se stal takový student, který se přihlásil k předepsaným přísným (závěrečným) zkouškám (tehdy nazvané "tentamen" a "examen") a prokázal, že navštěvoval předepsané čtení a podrobil se předepsaným disputacím.⁶³ Plán byl ustanoven teprve v roce 1747. V roce 1784 bylo pak zavedeno

⁶¹ Tamtéž, s. 137 - 140.

⁶² SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 157 – 174.

⁶³ URL: < <http://www.lf1.cuni.cz/historie> > [cit. 12. 2. 2011].

ročníkové studium, byla sledována účast studentů na výuce. Systém ročníkového studia byl zrušen v roce 1848 a studium bylo změněno na studium semestrální.⁶⁴

Doba studia v dalších letech zůstala nezměněna. Prozatímní zákon o organizaci univerzity, který vyšel 30. září 1849, stanovil studium medicíny jako pětileté. Jeden rok bylo možné absolvovat na filozofické fakultě, nejméně čtyři roky byly povinné na lékařské fakultě a z toho nejméně dva roky trvala klinická výuka. Platným semestrem byl ten, v kterém měl medik alespoň deset hodin povinných přednášek.⁶⁵

Na základě pozdějšího řádu z roku 1872 byly stanoveny nové podmínky pro splnění studia. Po čtyřech absolvovaných semestrech se mohl medik přihlásit k prvnímu rigorózu. Nejdříve však musel složit tzv. přípravné zkoušky z botaniky, zoologie, mineralogii na filozofické fakultě. První rigorózum se skládalo ze zkoušek fyziky, chemie, anatomie a fyziologie. Druhé rigorózum mohli studenti absolvovat po pětiletém studiu. Ovšem musel mít za sebou čtyři semestry na interní či chirurgické klinice a nejméně jeden na klinice oční a porodnické. Obsahem zkoušky byla znalost z všeobecné patologie, terapie, patologické anatomie s histologií, farmakologie a vnitřního lékařství. Třetí rigorózum mohlo následovat hned za druhým, skládalo se z chirurgie, očního lékařství, gynekologie, porodnictví a soudního lékařství. Všechna rigoróza byla rozdělena na část teoretickou a část praktickou.⁶⁶ K dokončení lékařského studia doktorand nepotřeboval napsat žádnou závěrečnou práci.⁶⁷ Všechna rigoróza byla samozřejmě zpoplatněna.

Roku 1899 byl rigorózní řád upraven. Byl zvýšen počet semestrů mezi složením prvního a druhého rigoróza na šest. Byl snížen počet povinných klinických semestrů na interně a chirurgii a naopak zvýšeno na dva semestry působení na gynekologicko – porodnické klinice. V prvním rigorózu přibyla zkouška z histologie, ve druhém pak hygiena, třetí navíc obsahovalo zkoušku z psychiatrie, dětského lékařství a dermatovenerologie. Za pouhé tři roky byl vydán nový rigorózní řád, který přinášel jen drobnější změny a platil až do uzavření vysokých škol v listopadu 1939.⁶⁸

Lékařská fakulta udělovala od svého založení mnoho titulů, které odpovídaly různým univerzitním stupňům, jednalo se zejména o titul „bakalář“ a „doktor“ medicíny. Studijní řád z roku 1872 (s platností od roku 1873) sjednotil lékařská studia,

⁶⁴ JAROLÍMEK, Jan. *Úvod do studia lékařství. Učebnice pro lékařské fakulty*. Praha, 1989, s. 40-41.

⁶⁵ SVOBODNÝ - HLAVÁČKOVÁ Ludmila, c. d., s. 147.

⁶⁶ Tamtéž, s. 147.

⁶⁷ ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války, In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 216.

⁶⁸ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 148.

zrušil některé tituly a zavedl jednotný titul MUDr. (*medicinae universae doktor*).⁶⁹ Aby student mohl tento titul získat musel splnit všechny tři zmíněná rigoróza.⁷⁰ Titul doktor medicíny byl udělován do roku 1953. Od roku 1954 udělovala fakulta absolventům/absolventkám tituly „promovaný lékař“ a „promovaný zubní lékař“. Zákon roku 1966 stanovil opět titul MUDr., který trvá dodnes.

Jako je dnes, byla i tehdy možnost pokračovat dále ve svém studiu a vědecké práci na lékařské fakultě. Již od 20. let 20. století můžeme spatřovat první ženy - docentky jednotlivých oborů (Tabulka č. 2). Takže pokud se budeme bavit o prvorepublikových lékařkách, musím zmínit systém udělování vyšších titulů od 50. let 20. století, kdy nejvíce vzrůstala jejich profesní činnost. Roku 1953⁷¹ nastala totiž velká změna. Nově byly zavedeny tzv. vědecké hodnosti kandidát věd (CSc.) a doktor věd (DrSc.). K úspěšnému absolvování bylo nutné vykonat kandidátskou zkoušku (odbornou), zkoušky z marxismu – leninismu, jazykové zkoušky z ruštiny a dalšího světového jazyka a obhájit kandidátskou disertační práci. Tito tituly se udělovaly až do první poloviny 90. let 20. století.⁷² Je dobré vědět, že oprávnění udělovat zmíněné tituly měla také Československá akademie věd (ČSAV)⁷³ a Ústav marxismu a leninismu při Ústředním výboru Komunistické strany československé (ÚV KSČ). Členství v ČSAV mělo být pro vědce nejvyšším oceněním jejich práce. Ovšem ti, co se „zpronevěřili věcem vlasti, míru a socialismu“ byli okamžitě vyloučeni.⁷⁴

⁶⁹ SVOBODNÝ – HLAVÁČKOVÁ. c. d., s. 146-147.

⁷⁰ Můžeme se setkat i s titulem MUC. (kandidát všeobecného lékařství), ten mohli absolventi/absolventky užívat již po prvním rigorózu. Více viz. URBÁŠEK, P. O vědeckých a vědecko-pedagogických titulech na univerzitách v minulosti. In *Žurnál*, r. 13, č. 21, Olomouc, 2004, s. 7-8.

⁷¹ Byl přijat zákon č. 60/1953 Sb. „o vědeckých hodnostech a označení absolventů vysokých škol“, kterým byly zrušeny dosavadní akademické tituly.

⁷² URBÁŠEK, P. O vědeckých a vědecko-pedagogických titulech na univerzitách v minulosti. In *Žurnál*, r. 13, č. 21, Olomouc, 2004, s. 8.

⁷³ Československá akademie věd (ČSAV) byla vytvořena zákonem č. 52/1952 Sb. Oprávnění udělovat tituly měla v 70. a 80. letech.

⁷⁴ VOREL, Jaroslav a kol. autorů. *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*. Díl II. Praha, 2004, s. 20, 24.

Tabulka č. 2: Přehled prvních docentek v různých oborech na Univerzitě Karlově (kromě lékařství)

Zaměření	Rok habilitace	Jméno
Filozofie - historie	1925	Doc. PhDr. Milada Paulová ⁷⁵
Justice – právo a trestní řízení	1928	Doc. JUDr. Jarmila Veselá
Přírodní vědy – filozofie exaktních věd	1932	Doc. PhDr. Albína Dratvová

⁷⁵ Milada Paulová se stala roku 1939 první profesorkou. Nese také první místo ženy, která mohla přednášet na univerzitě, bylo to od roku 1925.

3 MOŽNOSTI ŽENSKÉHO STUDIA V ČESKÝCH ZEMÍCH DO KONCE PRVNÍ REPUBLIKY

3.1 Elementární vzdělání

Od 18. století se škola definitivně stává mezičlánkem mezi dětstvím a dospělostí. Přispělo k tomu zejména osvícenství. Důležité byly především tereziánské reformy. Marie Terezie pověřila Jana Ignáce Felbigera,⁷⁶ aby vypracoval návrhy změn v oblasti základního školství. Jeho plán panovnice schválila roku 1774. Všeobecný školní řád, tzv. Schulpatent, vešel v platnost 1. ledna 1775. Stanovil stejná pravidla vzdělání pro obě pohlaví. Vzdělávací povinnost byla určena pro všechny děti od šesti do dvanácti let, pro chlapce a dívky bez ohledu na sociální postavení. Zákon ovšem neznamenal povinnou školní docházku, ale závaznou vzdělávací povinnost. Dítě se mohlo vzdělávat doma, muselo se však dvakrát do roka dostavit k prověření vědomostí do některé hlavní či normální školy. Všechny školy byly státní a dělily se podle místa na triviální školy (venkov a menší města), školy hlavní (krajská města) a normální školy (zemská města). Učební plán nebyl pro obě pohlaví shodný. Stejný byl počet vyučovacích hodin. Na rozdíl od chlapců však dívky měly na úkor základních předmětů výuku ženských ručních prací. Důležitost tohoto předmětu byla tak velká, že se jako povinný udržel ještě v letech první republiky.⁷⁷

Dívky až do roku 1780 nemusely do školy docházet vůbec, pokud si to rodiče nepřáli. Nařízením Josefa II. se situace změnila, stále však početně chlapci převyšovali dívky.⁷⁸ Boj o řádnou návštěvu školy se vedl ještě celou první polovinu 19. století. Největším problémem byly nižší vrstvy, které vzdělání nepovažovaly za prvotní cíl svého života. Zámožnější děti většinou školy také nenavštěvovaly, ale ze zcela jiných důvodů. Jejich rodiče nevěřili kvalitě školy, měli strach z nakažlivých nemocí či ze špatné společnosti. Díky zákonu, který umožňoval domácí výuku, byly děti vzdělávané i nadále doma. Domácí učení se skládalo z literárních předmětů, náboženství, hudby, byly důležité i ženské ruční práce. Naopak minimální byla výuka matematiky a přírodních věd.⁷⁹

⁷⁶ Jan Ignác Felbiger (1724 – 1788) – opat augustiniánského kláštera v Zaháni.

⁷⁷ LENDEROVÁ, Milena a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Nakladatelství LN, Praha, 2009, s. 89.

⁷⁸ Tamtéž, s. 88.

⁷⁹ Tamtéž, s. 90 – 91.

Skutečným převratem v základním vzdělání v Předlitavsku byla tzv. Hasnerova⁸⁰ reforma, platná od školního roku 1870/1871. Vzdělávací povinnost byla stanovena na osm let. Církev ztratila dohled nad školami. Vytvořil se systém obecných a měšťanských škol. Tento systém s drobnými změnami přežil i německou okupaci.

V období první Československé republiky existovaly osmileté obecné školy na venkově, ve městech pak pětiletá obecná škola navazovala na tříletou měšťanskou, zde byla výuka rozšířena o geometrii a rýsování a také o vyučování cizích jazyků a literatury.⁸¹

3.2 Vyšší vzdělání a střední školy

Pro chudé dívky, které ukončily ve dvanácti letech elementární školu, možnost dalšího institucionálního vzdělání dlouho neexistovala, nepočítáme-li nedělní opakovací školu, určenou oběma pohlavím. Zámožnějším dívkám bylo umožněno koncem 18. století uskutečnit vzdělávací cesty do zahraničí, kde si mohly ověřit schopnost komunikace v cizím jazyce. V úvahu připadalo ještě pokračovat ve studiu v některé klášterní škole či v soukromém vzdělávacím ústavu.⁸²

Vyššímu dívčímu vzdělání napomohla druhá fáze národního obrození, kdy žena – matka měla předávat všeobecné znalosti nové generaci. Mezi osobnosti, které se zasloužily o vzdělání žen řadíme např. Honorátu Zapovou,⁸³ Bohuslavu Rajskou,⁸⁴ Marii Riegrovou – Palackou,⁸⁵ Karolínu Světlou,⁸⁶ Vojtěcha Náprstka⁸⁷ či Karla Slavoje Amerlinga.⁸⁸ Poslední zmiňovaný se zasloužil v roce 1842 o vybudování

⁸⁰ Leopold Hasner (1818 – 1891) – rakouský politik, ministr školství.

⁸¹ KUZMIN, Michael Nikolajevič. *Vývoj školství a vzdělání v Československu*. Praha, 1981, s. 183.

⁸² Soukromé ústavy působily pouze v Praze, mezi známé řadíme např. vzdělávací ústava Henrietty Ritterové z Rittensbergu. Boom byl především v 50. a 60. letech 19. století – ústav manželů Svobodových, ústav Františka a Anny Tesařových. Manželé Tesařovi se snažili vybudovat dívčí ústav pro chudé i bohaté.

⁸³ Honorátu Zapová (1825 – 1856) – spisovatelka, publicistka, manželka spisovatele Karla Vladislava Zapa.

⁸⁴ Bohuslava Rajská – Čelakovská (1817 – 1852) – vl.jm. Antonie Čelakovská – Reissová, česká spisovatelka, vlastenka, manželka Františka Ladislava Čelakovského, založila soukromý dívčí ústav v Praze.

⁸⁵ Marie Riegrová – Palacká (1833 – 1891) – česká filantropka, zajímala se o chudé vrstvy, stála u zrodu Vyšší dívčí školy roku 1863, dcerou Františka Palackého a manželkou Františka Ladislava Riegra.

⁸⁶ Karolína Světlá (1830 – 1899) - vl. jm. Johana Rottová, česká spisovatelka, roku 1871 založila Ženský výrobní spolek, který měl vlastní dívčí obchodní a průmyslovou školu a kurzy pro vychovatelky a ošetřovatelky.

⁸⁷ Vojtěch Náprstek (1826 – 1894) – český vlastenec, bojovník za pokrok, v roce 1865 založil Americký klub dam.

⁸⁸ Karel Slavoj Amerling (1807 -1884) – český pedagog a filozof.

vzdělávacího ústavu Budeč, který měl sloužit k přípravě učitelů. Pro budoucí učitelky založil Budeč dívčí. Ústav vlastnil laboratoře, knihovnu, sbírky i fotoateliér.⁸⁹ Zařízení fungovalo jen krátce, do roku 1848, kdy skončilo finančním krachem. Výjimečnými osobnostmi byly i Honoráta Zapová či Bohuslava Rajska. Oběma se podařilo vybudovat soukromý dívčí ústav. Rajska kromě svého ústavu vyučovala tři roky i v Amerlingově dívčí Budči. Také založila Společnost dívek českých, která měla „odchovati zbědovanému národu svému vlastenecky smýšlející matky a učitelky.“⁹⁰ Zde dívky překládaly francouzské a německé knihy. Jejich vrcholem se mělo stát vydání naučného slovníku, ovšem tento záměr se nepodařilo uskutečnit.⁹¹

Zajímavou institucí byl soukromý ženský spolek sv. Ludmily, založený roku 1851. Za cíl si vytkl pomáhat chudým dívkám v jejich dalším vzdělání. Do úkolů spadala také pomoc chudým vdovám. Vyučovalo se zejména ručním pracím. Probíhala i odpolední výuka.⁹² Spolek sv. Ludmily provozoval od roku 1865 Průmyslovou dívčí školu pro dívky, která je měla připravovat pro budoucí povolání. Výběr oboru byl veliký: krejčovství, knihvedení, živnostenské účetnictví, knihařství, prýmkářství, počítání, kreslení, malba na sklo a porcelán a slaměnkářství.⁹³ Bohužel i tato škola na začátku sedmdesátých let zanikla. Od roku 1871 se utvořil v Průmyslové dívčí škole Ženský výrobní spolek v čele s Karolínou Světlou. Zde ženy mohly získat všeobecné i specializované vzdělání kromě kreslířských, jazykových, kancelářských kurzů mohly absolvovat ošetřovatelský kurz.⁹⁴

Od šedesátých let vznikaly vyšší dívčí školy. Nejstarší se nacházela od roku 1860 v Písku. Postupně byly založeny v Praze, Hradci Králové, Českých Budějovicích, Plzni, Táboře nebo Chrudimi. Tyto školy poskytovaly dívkám rozsáhlé vědomosti, určené dosud jen chlapcům. Bohužel absolvování školy dívkám nepřinášelo žádnou kvalifikaci.⁹⁵

⁸⁹ŠTRBÁŇOVÁ, Soňa. *Žena ve vědě v letech 1840 – 1989*. [cit. 8.2.2011]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

⁹⁰BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělání a ženské spolky v Praze*. Praha, 2005, s. 13.

⁹¹Tamtéž, s. 14.

⁹²Tamtéž, s. 63.

⁹³Tamtéž, s. 62.

⁹⁴BAHENSKÁ. *Počátky*. c. d., s. 104 - 105. ŠTRBÁŇOVÁ, Soňa. *Žena ve vědě v letech 1840 – 1989*. [cit. 8.2.2011]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

⁹⁵LENDEROVÁ a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích*. c. d., s. 94 – 95.

Hasnerova reforma měla význam i v ženském středoškolském vzdělání, umožnila totiž vznik veřejného dívčího pedagogického končícího maturitou.⁹⁶ Ženské středoškolské vzdělání umožnilo úplnou kvalifikaci a změnu v ekonomickém náhledu na ženu.

Přes všechny posuny bylo i v 19. století vzdělání ženy stále považováno za útok na manželskou instituci. Od roku 1878 se odehrávaly ojedinělé maturity dívek na chlapeckých gymnáziích. Ovšem škola, která by je na ně připravila neexistovala.⁹⁷ Gymnaziální vzdělání bylo stále chápáno hlavně jako příprava na univerzitu a tudíž pro ženy nepotřebné. Z iniciativy Elišky Krásnohorské⁹⁸ vznikl Spolek pro ženské studium Minerva. Přes různé peripetie byla, výnosem ministerstva kultury a vyučování z 26. července 1890, založena první dívčí střední škola. Ta byla oficiálně otevřena pod názvem Minerva 16. září 1890. Jejím heslem se stalo známé latinské přísloví *Per aspera ad astra* (Přes obtíže ke hvězdám). Ovšem gymnázium, jakožto soukromý ústav, nemohlo vydávat maturitní vysvědčení s nezbytným oprávněním pro vstup na univerzitu. Možností bylo externě skládat maturity na chlapeckém Akademickém gymnáziu, což stanovil výnos z 15. února 1895. Právo vlastní maturity získala Minerva až v roce 1908.⁹⁹ Škola neměla ani finanční zajištění. Byl tedy založen zvláštní fond zvaný Poklad Minervy k úhradě výloh spojených s rozšiřováním ústavu. Existovala také nadace pro nemajetné nadané žáčky. Dívky se ke studiu mohly hlásit od čtrnácti let ze čtvrté třídy měšťanky. Úroveň čtyř nižších tříd gymnázia doplnila příprava, dívky pak mohly postoupit do páté gymnaziální třídy a po absolvování osmé třídy ukončit studium maturitou. Od roku 1910 se Minerva stala dívčím reálným gymnáziem. Roku 1917 bylo přejmenováno na Městské dívčí reálné gymnázium Elišky Krásnohorské. Gymnázium existovalo až do roku 1953.¹⁰⁰ Postupně byly otevírány další dívčí gymnázia, a to dívčí reálné gymnázium ve Valašském Meziříčí roku 1907, o rok později potom přibylo gymnázium v Brně.

Od roku 1901 ještě vznikly střední školy v podobě dívčích lyceí. První založené bylo v Brně. Po šestileté době studia se konala maturita. Absolventky mohly nastoupit jako mimořádné studentky na filozofickou fakultu a po vykonání zkoušky z latiny také na lékařskou fakultu. Bohužel lycea nesplňovala takové nároky, které se od nich očekávaly. Nedala se srovnat s gymnáziem, které dívku mnohem lépe připravilo na

⁹⁶ Tamtéž, s. 422, 429.

⁹⁷ ŠTRBÁNOVÁ, Soňa. *Žena ve vědě v letech 1840 – 1989*. [cit. 8. 2. 2011].
URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

⁹⁸ Eliška Krásnohorská (1847 - 1926) - vl. jm. Alžběta Pechová, česká básnířka, spisovatelka, libretistka.

⁹⁹ LENDEROVÁ a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích*. c. d., s. 433 – 434.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 11.

vysokoškolské studium. Lycea byla zrušena roku 1922, některá byla přeměněna na reálná gymnázia.¹⁰¹

3.3 Vysokoškolské studium

Univerzitní lavice spatřily první ženu roku 1844.¹⁰² Ovšem pouze na jeden semestr, bylo to zásluhou Karla Slavoje Amerlinga. Na stálou účast studentek si musely ještě několik desetiletí počkat.

Po založení gymnázia ženám teoreticky nic nebránilo ve vysokoškolském studiu, navíc ministerský dekret z roku 1878 povoloval ženám vysokoškolské přednášky. Nicméně pět dívek, které žádaly lékařskou fakultu pražské univerzity o povolení studovat, bylo odmítnuto. Teprve po složitých jednání a obstrukcích ze strany vysokoškolských profesorů došlo k postupnému přístupu žen na univerzity.¹⁰³

Habsburská monarchie umožnila přístup ženám jen na dvě fakulty. Tou první byla filozofická, kde ženy mohly působit od roku 1897 (výnosem ministerstva kultu dne 23. března 1897, jako hospitantky již od roku 1895). Druhou bylo studium lékařství, kde na českou fakultu mohly docházet od roku 1900 (výnosem ministerstva kultu a vyučování dne 3. září 1900, jako hospitantky již od roku 1896).¹⁰⁴ Od akademického roku 1903/1904 usedly do učeben také první adeptky studia farmacie. Farmaceuti se osamostatnili v roce 1952, kdy byly zbudovány samostatné farmaceutické fakulty.¹⁰⁵

První republika otevřela dveře studentkám i na ostatních fakultách. Právnická fakulta přijala první studentky roku 1918. Roku 1920 zpřístupnila studium ženám České vysoké učení technické. Poslední ženami obsazenou fakultou byla lesnická, a to až roku 1945.¹⁰⁶

¹⁰¹ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. I. díl, Praha, 1929, s. 285 – 293. LENDEROVÁ a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích*. c. d., s. 437-438.

¹⁰² ŠTRBÁŇOVÁ, Soňa. *Žena ve vědě v letech 1840 – 1989*. [cit. 8. 2. 2011]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ LENDEROVÁ a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích*. c. d., s. 432 – 434.

¹⁰⁵ MUSILOVÁ, Dana. Uplatnění absolventek vysokých škol v období první republiky, In *Semináře výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000 – 2001*, Praha, 2002, s. 172. JAROLÍMEK, Jan. *Úvod do studia lékařství. Učebnice pro lékařské fakulty*. Praha, 1989, s. 42.

¹⁰⁶ ŠTRBÁŇOVÁ, Soňa. *Žena ve vědě v letech 1840 – 1989*. [cit. 8. 2. 2011]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

Celou náročnou studijní etapu studia ukončoval promoční ceremoniál, na kterém jsou ženy aktivně vítány ve staroslavné aule Univerzity Karlovy od roku 1901 (Tabulka č. 1).¹⁰⁷

Tabulka č. 1: Přehled prvních vysokoškolsky vzdělaných žen na české Univerzitě Karlově (kromě doktorek všeobecného lékařství)

Fakulta (zaměření)	Rok promoce	Jméno absolventky
Filozofická (biologie)	1901	PhDr. Marie Zdeňka Baborová
Filozofická (matematika)	1901	PhDr. Marie Fabiánová
Lékařská (farmacie)	1909	PhMr. Růžena Kroutilová
ČVUT (architektura)	1921	Ing. Arch. Milada Petříková – Pavlíková ¹⁰⁸
ČVUT (chemie)	1921	Ing. Helena Fischerová
ČVUT (zemědělství)	1921	Ing. Marie Kuklová, Ing. Anna Horynová
Právnícká (notářka)	1922	JUDr. Anděla Kozáková
ČVUT (strojní inženýrství)	1925	Ing. Albína Aloyová
ČVUT (elektro inženýrství)	1927	Ing. Zina Avdonina
ČVUT (lesnické inženýrství)	1937	Ing. Markéta Bezpalcová

Dívky či ženy byly po ekonomické stránce dlouhá staletí závislé na jiné osobě. Příležitost ke vzdělání byla značně omezena. Větší příležitosti měly samozřejmě privilegované vrstvy, avšak i zde spíše převyšoval mužský prvek.

S příchodem 19. století byl ženám umožněn vstup do univerzitních poslucháren. Společnost však byla schopna tolerovat jen některá povolání vyplývající z historické tradice. Bylo to učitelství, některé obory medicíny, farmacie a u právniček profese notářek. První Československá republika umožnila přístup ženám na všechny obory, bylo tak možné ženu spatřit za laboratorním stolem, v observatoři, za katedrou vysokoškolské posluchárny. Bohužel ale jen ojediněle, i nadále totiž zůstala věda mužskou doménou.

¹⁰⁷ SMĚŘIČKOVÁ, Helena. *První české dívčí gymnázium. 1890 – 1990. Sborník ke 100. výročí založení.* Praha, 1990, s. 76.

¹⁰⁸ Milada Petříková – Pavlíková byla neteří MUDr. Anny Honzákové a PhDr. Albíny Honzákové.

4 ČESKÉ LÉKAŘKY DO ROKU 1918

4.1 Promované v zahraničí

Přestože je mou povinností věnovat se českým lékařkám, nelze opomenout první lékařku ve světě a evropské začátky. Průlom do tohoto náročného povolání se nejdříve podařil britské občance Elizabeth Blackwellové. Na lékařské fakultě Geneva College v New Yorku získala 23. ledna 1849 lékařský diplom a stala se tak první lékařkou vůbec. Po studiích odešla do Paříže, kde získala praxi porodní asistentky. Nastálo se ale usadila v Americe, kde si otevřela společně se svou sestrou Emilií (také lékařkou) ošetrovnu pro nemajetné ženy a děti. Publikovala knihy o nemocech a hygieně a také přednášela. Jako neprovdaná a bezdětná si adoptovala dokonce sirotka - dívku irského původu.¹⁰⁹

V evropských zemích bylo umožněno studium žen postupně od šedesátých let 19. století. Prvními evropskými státy umožňujícími ženské vysokoškolské studium byly Francie (Paříž, 1863) a Švýcarsko (Curych, 1864). Během sedmdesátých let přijímali ženy na univerzitách ve Švédsku (Stockholm), Anglii (Cambridge), Dánsku (Kodaň), Norsku (Oslo) a Nizozemsku (Haag).¹¹⁰ První vystudovanou lékařkou v Evropě se stala roku 1867 Naděžda Prokofjevna Suslovová. Studium započala v Rusku, po zákazu studia žen na všech ruských univerzitách musela dokončit studium v Curychu. Po absolvování se vrátila zpět do Ruska, kde po složení předepsaných zkoušek provozovala lékařskou praxi v porodnictví a gynekologii.¹¹¹

Na první české lékařky jsme čekali do druhé poloviny 19. století, ovšem medicínu vystudovaly na švýcarských univerzitách.¹¹² MUDr. Bohuslava Kecková ukončila studium roku 1880 v Bernu a MUDr. Anna Bayerová o rok později v Curychu. Nesmíme však zapomenout na Julii Kurkovou, která začala studovat společně s Bayerovou, bohužel však zemřela na tuberkulózu před dokončením studia.¹¹³

¹⁰⁹ VÁCHOVÁ, Dita. Před 190 lety se narodila první americká lékařka. In *Zdravotnické noviny*, roč. 60, č. 3, r. 2011, s. 32.

¹¹⁰ URL: <barbora.osvaldova.sweb.cz/docs/reflex1.rtf> [cit. 17. 2. 2011].

¹¹¹ CHADIMOVÁ, Martina. *Anna Honzáková, první česká lékařka*. Diplomová práce, České Budějovice, 1998. s. 23.

¹¹² Švýcarsko udržovalo až do sklonku 19. století prvenství v počtu medicíek. V letech 1899 – 1900 (doba prvních řádných studentek na pražské lékařské fakultě) mělo již 355 posluchaček lékařství.

¹¹³ ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války, In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 213; BAHENSKÁ, Marie. Žena v medicíně: Anna Bayerová. In *Cesty k samostatnosti Portréty žen v éře modernizace*. Praha, 2010, s. 74.

4.1.1 Dětství a studium

MUDr. Bohuslavu Julii Keckovou a MUDr. Annu Bayerovou pojil jeden jediný cíl – být lékařkou. Jejich cesty se však brzy na studiích rozešly. Od začátku můžeme mezi nimi spatřovat značné rozdíly. Studium Keckové bylo téměř bezstarostné oproti Bayerové, která se potýkala s nemalými problémy nejen finančními, nýbrž i rodinnými. Navíc pro rodiče Bayerové byla představa dcery – studentky zpočátku značně nepřijatelná.¹¹⁴ Naopak rodiče Keckové byly velice pokrokoví a nebránili dcerám ve vyšším vzdělání. Přesto můžeme konstatovat, že svoji práci obě vykonávaly i přes značné překážky svědomitě.

Historicky první česká lékařka, Bohuslava Kecková, se narodila 18. března 1854 v Bukoli, dnešní Vojkovice u Kralup nad Vltavou. Byla prostřední dcerou Adolfa a Jany Keckové, rozené Kubičkové z Kouřimi, dcery barvířského mistra. Její otec se zabýval původně zemědělstvím, později se z něho stal úspěšný stavební podnikatel. Rodina tedy byla slušně finančně zabezpečena.¹¹⁵ V šestnácti letech absolvovala v Praze Vyšší dívčí školu s vyznamenáním. Pokračovala na Městské střední škole v Praze na Malé Straně, kde na základě zvláštních ministerských povolení složila zkoušky a roku 1874 maturitní zkoušku. Stala se tak první dívkou v českých zemích, která dosáhla maturity. Ještě téhož roku v říjnu začalo její studium na curyšské lékařské fakultě. O rok později sem přivedla svoji krajanu Annu Bayerovou, se kterou se však brzy osobně rozešla a téměř znepřátelila. Byla výbornou studentkou, takže v závěrečném studijním roce byla jmenována asistentkou na ženském oddělení interní kliniky. Po ukončení studií pak prakticovala na ženském oddělení chirurgické kliniky pod vedením profesora Roseho. Jemu také věnovala svoji disertační práci „Über Struma – Bronchotomien. Ein Beitrag zur Statistik.“ Po úspěšně složených zkouškách promovala 4. srpna 1880, stala se tak 22. absolventkou curyšské univerzity.¹¹⁶

Známější Anna Bayerová, odpůrkyně kouření a vydatných pokrmů, se narodila 4. listopadu 1853 ve Vojtěchově u Mšena na Mělnicku. Měla další dva starší sourozence, bratra Josefa a sestru Marii. Otec byl sládkem a mlynářem. Bayerové školní začátky se odehrávaly na německé triviální škole v Jestřábici (okres Mělník), pokračovala v hlavní škole v Mělníku. Od roku 1894 bydlela u své tety v Praze, kde

¹¹⁴ Současné bádání však toto tvrzení odmítá. Vše je spíše nepodložený fakt.

¹¹⁵ NEČAS, Ctibor. Dr. Bohuslava Kecková, úřední lékařka v Mostaru, In *Dějiny věd a techniky*, č. 18, 1985, s. 27.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 29.

také navštěvovala soukromou dívčí školu a vyšší dívčí školu. Bohužel Bayerová nebyla dostatečně hmotně zabezpečena jako Kecková, proto školy studovala s nucenými přestávkami. Rodina totiž neměla na zaplacení školného.

V letech 1872 – 1875 vykonala privátně zkoušky na chlapeckém gymnáziu, posléze odjela do Curychu, kde dodatečně složila 20. října 1875 maturitu.¹¹⁷ V Curychu studovala medicínu do roku 1877, pak musela z finančních důvodů přestoupit na lékařskou fakultu do Bernu. Zde získala ve svých osmadvaceti letech, 30. listopadu 1881, doktorát s disertační prací „*Über die Zahlenverhältnisse der roten und weissen Zellen im Blute von Neugeborenen und Säuglingen*“¹¹⁸ Se svou prací nebyla spokojena, téma musela měnit, řadu věcí předělávat, přesto se nad všechny nepříjemnosti povznesla: „*Ale nežť si!Beztoho tu zmizí s tím množstvím ostatních v těch přehlubokých almarách univerzitních a myškám trvám chutná každý papír stejně ať na něm cokoliv natištěno.*“¹¹⁹ Ovšem aby mohla vykonávat lékařskou praxi musela složit ještě jednu zkoušku, tak stanovovaly švýcarské zákony, tu získala v roce 1887. I v cizině ji provázela špatná finanční situace, na rok studium musela dokonce přerušit. Navíc její jediná sestra roku 1878 onemocněla a předčasně zemřela.¹²⁰ Ztratila tak velice blízkou osobu, se kterou si ze Švýcarska dopisovala. S jejím odchodem se vyrovnávala těžko o čem svědčí dopis adresovaný Krásnohorské z podzimu roku 1887: „*Se sestrou mou nebohou mi zmizela neúnavná zpravodajka – ona mne spoutávala zase se všemi novějšími zájmy, posýlala [!] mi český život, český vzduch, bývala jsem pilně při všem, co českým srdcem hnulo – teď je po všem a dlouho už!*“¹²¹

4.1.2 Lékařská praxe a závěr života

Jejich společným cílem nebylo jen stát se lékařkou, ale také provozovat lékařskou praxi doma v Čechách. Tuto možnost ovšem obě neměly.

¹¹⁷ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. In *Scan*, roč. 5, č. 1, 1995, s. 15. BAHENSKÁ, Marie. MUDr. Anna Bayerová: „...plavete proti proudu...“ In *Mezi Hradcem Králové a Plzní. Východočech na českých univerzitách. Sborník in memoriam prof. PhDr. Zdeňku Mackovi, CSc.* Univerzita Hradec Králové, Ústí nad Orlicí, 2006, s. 18.

¹¹⁸ V překladu: „*O zkoumání krve novorozenců co do poměrů červených tělísek krevních a bílých a množství důležité jedné látky – hemoglobinu a poměr ku krvi matky*“.

¹¹⁹ BAHENSKÁ, Marie. Žena v medicíně: Anna Bayerová. In *Cesty k samostatnosti Portréty žen v éře modernizace.* Praha, 2010, s. 78.

¹²⁰ PLÁŠILOVÁ. První české lékařky. In *Scan*, roč. 5, č. 1, 1995, s. 15.

¹²¹ BAHENSKÁ, Marie. Žena v medicíně: Anna Bayerová. In *Cesty k samostatnosti Portréty žen v éře modernizace.* Praha, 2010, s. 74.

Bohuslava Kecková se po promoci vrátila zpět do vlasti, kde jí bohužel nebylo umožněno vykonávat lékařskou praxi. Přes veškerou snahu nostrifikovat¹²² svůj lékařský diplom jí přišlo roku 1882 zamítnutí od nejvyššího soudního dvora ve Vídni, kam se odvolala. Negativní stanovisko úřady zdůvodnily tím, že univerzitní předpisy se stahovaly pouze na studenty – muže. Zklamaná Kecková se musela rozhodnout, co dál. V úvahu připadaly dvě možnosti, věnovat se jinému povolání nebo provozovat lékařskou praxi v jiné zemi. Nakonec však roku 1883 absolvovala ve Vídni gynekologický kurs a od března téhož roku začala v Praze provozovat praxi porodní asistentky.¹²³ Po desetiletém pražském působení byla vybrána na pozici úřední lékařky v Mostaru, v hlavním městě Hercegoviny. Ze začátku budila nedůvěru. Po úspěšném uzdravení manželky místního muftího¹²⁴ se k ní muslimské ženy začaly často obracet. Kecková se v Mostaru věnovala také vzdělávací činnosti. Díky této její vlastní iniciativě se muslimky naučily číst, psát a počítat. Byla také pověřena k výkonu učitelství na vyšší dívčí škole v Mostaru, kde vyučovala zdravotní vědu.¹²⁵ Během lékařské praxe v Hercegovině měla každoročně právo na šestitýdenní dovolenou na zotavenou. Tu pravidelně využívala. Podívala se do Paříže, hojně navštěvovala Ilidži (nedaleko Sarajeva). Ke konci života jezdila pravidelně do Karlových Varů, kde si léčila cukrovku. Poslední léčbu přerušila a odjela ke své sestře do Kostomlat nad Labem, kam často také jezdila v době svých dovolených. Zde 17. října 1911 zemřela.¹²⁶

Anna Bayerová praktikovala po promoci na gynekologických klinikách v Drážďanech, Paříži, Švýcarsku, Německu. Její žádosti, stejně jako Keckové, o povolení praxe v Čechách byly zamítány. Na doporučení svého otce požádala o místo lékařky v Bosně. Roku 1891 byla vybrána v konkurzu na místo úřední lékařky v Dolní Tuzle a stala se tak vůbec první státní lékařkou v monarchii. Podmínky pro soužití zde byly hrozné, špatné hygienické zázemí, drahota, celonoční hluk, špatný zdravotní stav obyvatelstva. Život nejpočetnější skupiny - muslimů - v Bosně a Hercegovině byl ovlivněn náboženskými tradicemi a mnoha předsudky. Panovala zde naprostá podřízenost a závislost žen na mužích a také nepřekonatelná ostýchavost žen před lékařskými prohlídkami. Lékařská pomoc byla vyhledávána jen v krajní nouzi.

¹²² Nostrifikace bylo dosaženo 19. března 1894.

¹²³ NEČAS, Ctibor. Dr. Bohuslava Kecková, úřední lékařka v Mostaru, In *Dějiny věd a techniky*, č. 18, 1985, s. 30 - 31.

¹²⁴ Nábožensko – právní úředník v islámských zemích. Vyslovuje názor na v otázkách náboženského práva, ale nevynáší rozsudky.

¹²⁵ NEČAS, Ctibor. Dr. Bohuslava Kecková, úřední lékařka v Mostaru, In *Dějiny věd a techniky*, č. 18, 1985, s. 36 - 39.

¹²⁶ Tamtéž, s. 33 - 40.

Náboženství jim nedovolovalo navštěvovat lékaře – muže. K léčení se využívalo častěji zaříkávání, různých rad a ošetření mastičkáři. Příčinou řady nemocí byla také špatná sociální situace a špatná životospráva. U žen navíc málo pohybu na čerstvém vzduchu. To vše způsobovalo časté plicní choroby a revmatická onemocnění.¹²⁷ Ze zdravotních důvodů podala Bayerová po roce, v dubnu 1892, žádost o přeložení do Sarajeva, kde působila opět rok. Zde to bylo ovšem po profesní stránce ještě horší, kromě medicíny se musela zabývat i kancelářskými pracemi. V lednu roku 1893 podala demisi sarajevské zemské vládě, po jednání s Vídní byla uvolněna ze služby, a tak se v únoru roku 1893 vrátila do Čech. Na její místo byla povolána Kecková, která zde působila do své smrti. Návrat domů pro Bayerovou byl velmi smutný, krátce před příjezdem zemřel její otec.¹²⁸ V Čechách se zdržela krátkou chvíli. Neměla zde šanci na uplatnění své profese. Odjela tedy do Švýcarska. Osm let působila v Bernu, kde pokračovala v lékařské praxi a osvětové činnosti – vedla kurzy první pomoci, přednášela, vyučovala zdravotní vědu na odborných dívčích školách, spolupracovala se ženskými, především učitelkami spolky. „*Zaměstnání v zahraničí vnímala jako nutnost, nedobrovolnou volbu a své jediné východisko z nouze.*“¹²⁹ V cizině vystřídala mnohá místa, působila také v Ženevě a jako soukromá ošetrovatelka v Anglii. Do Prahy se vrátila roku 1910 na prosbu Libuše Bráfové,¹³⁰ kdy prakticky trvale bydlela v této rodině. Bayerová se v tomto období živila jako soukromá učitelka němčiny, přednášela o Bosně a Hercegovině a publikovala cyklus fejetonů o muslimech. Také vyučovala zdravotní vědu na Městské dívčí škole průmyslové v Praze a v obchodnicko – průmyslové škole Ženského výrobního spolku. Lékařskou praxi stále nemohla provozovat. Roku 1913 si požádala o nostrifikaci svého diplomu. Byla to zároveň i žádost o povolení lékařské praxe v Čechách. Její velký sen se splnil roku 1914. V jejích šedesáti letech se dočkala vytoužené lékařské praxe v Praze. Ovšem z finančních důvodů na ni rezignovala, zůstala proto školní lékařkou a nadále pokračovala v pedagogické činnosti. Pracovala téměř dva roky v Zemském ústavu pro choromyslné v Bohnicích a za války v sokolském lazaretu na Žižkově.¹³¹ Nikdy se neprovdala, zřejmě to nebyl ani její smysl života. To dokazuje dopis psaný její spolužačkou a kamarádkou Annou Kuřákovou na

¹²⁷ NEČAS, Ctibor. Dr. Bohuslava Kecková, úřední lékařka v Mostaru, In *Dějiny věd a techniky*, č. 18, 1985, s. 36-37.

¹²⁸ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. In *Scan*, roč. 5, č. 1, 1995, 15 - 16.

¹²⁹ BAHENSKÁ, Marie. Žena v medicíně. c. d., s. 85.

¹³⁰ Libuše Bráfová (1860 – 1930) – dcera Ladislava Riegra a Marie Palacké – Riegrové; pracovala v ženském hnutí.

¹³¹ BAHENSKÁ, Marie. Žena v medicíně. c. d., s. 89.

podzim 1870 adresovaný sedmnáctileté Bayerové: „*Já bych Tě srdečně přála, aby si [!] se do někoho hodně zamilovala a on do Tebe, to snad by byl jediný prostředek proti Tvému studování.*“¹³² A dosvědčuje to její názor: „*Jest nás ženských všude příliš mnoho, všechny vdáti se nemůžeme, nechme to tedy zdravým, statným, tělesně schopným.*“¹³³ MUDr. Anna Bayerová byla přívětivou a usměvavou ženou, její ironický nahléd nad řadou věcí byl znamenitý. Zemřela náhle dne 26. ledna 1924 v bytě Libuše Bráfové.¹³⁴

Bohuslava Kecková zemřela poměrně brzy (v padesáti sedmi letech). Anně Bayerové se přes výrazně horší startovní pozici podařilo uskutečnit své přání. Ke konci života si mohla otevřít vlastní lékařskou praxi v Praze. Obě lékařky se staly průkopnicemi ženského studia lékařství. Sehrály podstatnou úlohu v boji o rovnoprávnost žen na úseku vzdělání a měly zvláštní význam v počátcích našeho feminismu.¹³⁵

4.2 Promované v Čechách

Do konce habsburské monarchie vystudovalo tehdejší českou lékařskou fakultu Karlo – Ferdinandovy Univerzity v Praze 61 žen¹³⁶ (Příloha č. 1 - kromě jmen je v tabulce uvedeno datum promoce a povolání otce). Promovaly během posledního desetiletí existence monarchie. Tyto ženy jsou pro účel práce nesmírně důležité, protože většina zmíněných vykonávala praxi i v období první republiky.

4.2.1 Dětství a studium

Vystudované ženy v habsburské monarchii pocházely většinou ze středních vrstev. Jejich otcové byli učitelé, řídicí učitelů, středoškolští profesori, úředníci, právníci, inženýři, dokonce byl zastoupen i konzervativní venkov. Ve výčtu povolání najdeme pouze jednoho lékaře.¹³⁷

Dcerou lékaře byla naše první promovaná lékařka, Anna Honzáková, promovaná roku 1902 na Univerzitě Karlově. Narodila se 16. listopadu 1875 v Kopidlně. Měla

¹³² BAHENSKÁ, Marie. Žena v medicíně. c. d., s. 73.

¹³³ LENDEROVÁ, Milena. Porod a ženské tělo: Diskurz a realita 19. století. In *V bludném kruhu. Mateřství a vychovatelství jako paradoxy modernity*. Praha, 2006, s. 144.

¹³⁴ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. II. část. In *Scan*, roč. 5, č. 1, 1995, s. 16.

¹³⁵ Tamtéž, s. 16.

¹³⁶ ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In *Documenta Pragensia XIII.*, 1996, s. 215.

¹³⁷ Tamtéž, s. 215.

dalších pět sourozenců. Nejstarší syn a její starší bratr Bedřich (1870 – 1933) se stejně jako otec stal vynikajícím lékařem. O dva roky mladší sestra Albína (1877 – 1973) vystudovala filozofii.¹³⁸ Její otec, MUDr. Jan Honzák, byl vážený doktor, výborný chirurg a porodník. Pracoval v hygienicky nedokonalých poměrech s primitivními nástroji, i přesto se mu dařily odvážné chirurgické zákroky. Byl také výborným společníkem vybraného chování, býval často zván na zámek k hraběti Ervínu Šlikovi (1852 – 1906). Od útlého věku byla Honzáková velmi samostatná a rozhodná a často otci pomáhala v jeho práci. Rodiče nedělali rozdíly mezi dcerami a syny. A tak již od jejího dětství plánovali pro Annu studium lékařství, ovšem ve Švýcarsku. Vše však překazila předčasná smrt jejího otce v roce 1889, v jeho pouhých 44 letech. Celá rodina se přestěhovala do Prahy. Tehdy začala Honzáková pomýšlet „jen“ na učitelské povolání, nakonec se svého snu - stát se lékařkou - přece jen vzdát nemusela.¹³⁹ Roku 1890 bylo otevřeno dívčí gymnázium Minerva a Anna byla tentýž rok přijata. Maturitu mohla složit na Akademickém gymnáziu po předešlé žádosti na ministerstvu o připuštění k maturitě. Zároveň abiturientky vznesly požadavek na přijetí za hospitantky na lékařské fakultě v případě příznivého výsledku maturity. Zatímco filozofická fakulta hospitaci umožnila, lékařská nikoliv. Souhlasili pouze tři profesori – Vítězslav Janovský,¹⁴⁰ Karel Maydl,¹⁴¹ Josef Reisberg.¹⁴² Byla to nesnadná cesta, stále totiž bylo mnoho odpůrců ženského studia.¹⁴³ Studium medicíny začala na německé lékařské fakultě. Rozhodnutí bylo na doktoru Carlu Rablovi,¹⁴⁴ který byl přívržencem ženského studia, což bylo veliké štěstí. Na některé přednášky určené pro mediky docházely studentky na českou filozofickou fakultu, zde se setkaly s pochopením od profesora Karla Vrby.¹⁴⁵ Německá univerzita se pro budoucí lékařky stala snesitelnější díky Rablovi, i zde se totiž potýkaly s malým pochopením a provokacemi od studentů.

Česká lékařská fakulta nechtěla být mnoho pozadu, proto již od roku 1896 přijímala ženy jako hospitantky. Z vděčnosti všechny medičky, včetně Honzákové, zůstávaly na německé fakultě. Na českou fakultu přestoupily po vypuknutí národnostních nepokojů v Praze na přelomu listopadu a prosince 1897. Tehdy začínala

¹³⁸ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. Závěrečná III. část. In *Scan*, č. 2, 1995, s. 16.

¹³⁹ Tamtéž, s. 16.

¹⁴⁰ Vítězslav Janovský (1847 - 1925) – docent dějin lékařství, zakladatel dermatovenerologie.

¹⁴¹ Karel Maydl (1853 - 1903) – zakladatel české chirurgie, zabýval se anesteziologií.

¹⁴² Josef Reinsberg (1844 - 1930) – první český profesor soudního lékařství na tehdejší Karlo – Ferdinandově univerzitě.

¹⁴³ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. Závěrečná III. část. In *Scan*, č. 2, 1995, s. 17.

¹⁴⁴ Carl Rabl (1853 – 1917) – rakouský lékař, profesor anatomie na německé LF UK.

¹⁴⁵ Karel Vrba (1845 – 1916) – český profesor mineralogie.

Honzáková třetí rok svého studia a opět jako hospitantka. Ještě předtím však musely všechny hospitantky složit zkoušky z fyziky, zoologie, botaniky a mineralogie u příslušných vysokoškolských profesorů. Měly povoleno pouze vykonat zkoušku. Zkoušející nebyl oprávněn vystavit jim vysvědčení, jaké dostávali řádní studenti medicíny.¹⁴⁶ Od studentů a mnohých profesorů ani zde nebyli přijati s vřídlností. Stálá snaha o povolení řádného studia pro ženy vyvrcholila odjezdem Anny Honzákové a jejími dvěma kolegyněmi (Rosalie Machová a Ludvika Nová - Krajíčková) do Vídně. Přijaty byly sekčním šéfem Hartelem,¹⁴⁷ který prohlásil: „*Nebojte se, když jsme vás nechali tak dlouho hospitovati, jest naší povinností umožniti vám dokončiti vašich studií.*“¹⁴⁸ Svůj slib opravdu splnil, stal se ministrem a 15. září 1900 vydal výnos, který stanovil, „*že dosavadní hospitantky si mohou s předložením dokladů o svém studiu podat žádost o započítání let hospitací do řádného studia.*“¹⁴⁹ Ministerstvo Honzákové uznalo jen dva roky hospitací, i přesto že absolvovala již pět let studia. Bylo jí umožněno složit jednu rigorózní zkoušku, až poté mohla požádat o uznání dalších hospitačních let. Poslední rigorózum dokončila 10. března 1902. Ve všech obstála s vynikajícím prospěchem. MUDr. Anna Honzáková byla promována ve Velké aule Karolina 17. března 1902. Stala se tak první doktorkou veškerého lékařství, která získala doktorát v českých zemích a vlastně i první občankou Předlitavska, která tento titul získala na domácí půdě.¹⁵⁰

Hojné zastoupení původu studentek bylo z úřednických rodin. Odtud pocházelo hned několik prvních lékařek. Otec Marie Peigerové (1877 – 1967) byl úředník v české spořitelně. Její kolegyně, promovaná o pár měsíců později na Karlově univerzitě Ludvika Nová – Krajíčková (1876 – 1949), měla za otce inspektora v pojišťovně. Mezi nimi ještě promovala významná lékařka Eliška Vozábová.

Eliška Vozábová se narodila 26. června 1874 v početné evangelické rodině v Milčicích u Poděbrad. Měla dalších 11 sourozenců. Dospělosti se dožilo společně s Eliškou sedm dětí. Její otec, František Vozáb, byl největším rolníkem v obci a také majitelem olejny. Matka Barbora Vozábová, rozená Břečková, byla dcerou mlynáře

¹⁴⁶ CHADIMOVÁ, Martina. *Anna Honzáková, první česká lékařka*. Diplomová práce, České Budějovice, 1998, s. 33.

¹⁴⁷ Wilhelm August von Hartel (1839 - 1907) – politik, v letech 1900 - 1905 ministr kultury a školství.

¹⁴⁸ HONZÁKOVÁ, Anna. K zápasu o lékařské studium. In *Československé studentky let 1890 – 1930.*, Praha, 1930, s. 72.

¹⁴⁹ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. Závěrečná III. část. In *Scan*, č. 2, 1995, s. 17.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 17.

v Plaňanech u Kouřimi.¹⁵¹ Dětství strávila na rodném statku. Jako dítě byla velice zvědavá. Vše jí zajímalo, vše chtěla vidět a znát. Měla ráda zvířata. Studium započala na místní obecné škole, kterou navštěvovala tři roky. Poté v rodině působila vychovatelka, Vozábová se tak mohla věnovat nejen vzdělání, ale během vyučování sledovat i práci v hospodářství. Rodiče ji ve dvanácti letech ještě poslali na dva roky do německého vychovávacího ústavu. Přesto žádné předpoklady stát se lékařkou neměla. Napomohla jí k tomu až smutná událost, a to pohřeb dvou sourozenců. Na tento obřad přijel totiž profesor historie Justin Prášek s manželkou, která byla vzdálenou příbuznou rodiny. Elišku pro rozveselení vzali s sebou do Kolína. Zde si profesor všiml jejího nadání, a tak se začala soukromě vzdělávat. Vozábová studovala pilně, každý den od půl páté ráno do večera. Dříve než nastoupila do dívčího gymnázia absolvovala rok přípravy. Její rodiče o studiích neradi slyšeli. Přesto se jí podařilo studium prosadit. Na Minervu vstoupila v devatenácti letech, i tak nebyla nejstarší žákyní. Maturitu absolvovala na chlapeckém Akademickém gymnáziu 1. října 1896. Byla to její druhá¹⁵² – opravná maturita.¹⁵³ Se začátkem lékařských studií se potýkala se stejnými problémy jako její kolegyně Anna Honzáková. V roce 1897 nastoupila jako hospitantka na německou lékařskou fakultu v Praze. Eliška Vozábová uměla velice dobře německý jazyk. Mnohé její zápisky, přednášené v německém jazyce, jsou psány v českém jazyce. Přesto po umožnění studia na české lékařské fakultě přešla jako hospitantka sem. Zde mohla vykonávat jen soukromé zkoušky, kde se jí velice dařilo. Jako mimořádná posluchačka české lékařské fakulty byla zapsána 10. prosince 1900, od roku 1902 pak jako řádná. Eliška Vozábová se nakonec přes veškeré obtíže stala 18. července 1904 lékařkou všeobecného lékařství a „...při slavnostním aktu se jí dostalo nejvyššího uznání jejího svědomitého, neúnavného studia a lásky k povinnostem lékařským.“¹⁵⁴

K hospodářství měly blízko další lékařky. Josefa Puklová (1878 – 1962) a Anna Lankašová – Buriánová (1881 – 1956). Otec Puklové, Josef, byl majitelem

¹⁵¹ ROZTOČILOVÁ, Vlasta. Vzpomínky nejstarší české lékařky MUDr. Elišky Vozábové. In *AUC-HUCP*, Tom. XIII, Fasc. 1-2, s. 269. ŠOCHOVÁ, Hana. *MUDr. Eliška Vozábová: lékařka v Čechách císařských i totalitních*. Diplomová práce. České Budějovice, 2003.

¹⁵² První se uskutečnila rok předtím, bohužel neudělala zkoušku z latiny a češtiny. Ovšem v češtině nehrála roli neznalost, spíše nemilost profesora. U latiny jiným studentům bylo mnohé prominuto, ale ani u Vozábové nikoliv. V ředitelovu nemilost upadla už za dobu studií na Minervě. Tyto problémy vykristalizovaly u závěrečného vysvědčení trojkou z chování. Otec podal na Minervu stížnost, díky které známka byla přepsána na dvojku. Přesto tuto záležitost Vozábová těžce nesla a v prvním termínu maturity neuspěla.

¹⁵³ ŠOCHOVÁ, Hana. *MUDr. Eliška Vozábová: lékařka v Čechách císařských i totalitních*. České Budějovice, 2003.

¹⁵⁴ ROZTOČILOVÁ, Vlasta. Vzpomínky nejstarší české lékařky MUDr. Elišky Vozábové. In *AUC-HUCP*, Tom. XIII, Fasc. 1-2, s. 271.

hospodářství. František Lankaš byl zase vrchním správcem hospodářství. Z úplně jiného prostředí pocházela Božena Nevšimalová – Fialová (1885 – 1957). Její otec Augustin Nevšimal byl advokát. Přesto tyto všechny zmíněné lékařky pojila jedna důležitá věc. Všechny studovaly dívčí gymnázium Minerva a všechny musely skládat maturitní zkoušku na Akademickém gymnáziu. Minerva neměla právo maturity do roku 1906, proto ji musely skládat na řádné státní tj. chlapecké škole.¹⁵⁵

Takový problém řešila i v našich zemích neznámá česká lékařka Zdeňka Čermáková. Narodila se 20. února 1884 v Novém Studenci u Ždírcce nad Doubravou. Byla nejstarší ze tří dětí. Její otec, Karel Čermák, byl sládkem a zároveň nájemce zámeckého pivovaru. Od roku 1891 však vyrůstala v Praze, kde roku 1903 maturovala na Minervě. Ihned nastoupila na českou lékařskou fakultu, kde bez problémů 16. ledna 1909 promovala. Stala se tak desátou lékařkou v pořadí.¹⁵⁶

Ludmila Lukášová (nar. 1888) a Anna Rosická (nar. 1888) zastupují skupinu učitelů. Otec Lukášové byl profesorem Československé obchodní akademie v Praze, Anna Rosická měla za otce řídícího učitele. Pozoruhodné povolání měl otec naší první české docentky Vlasty Říhové – Knappové (rozené Moučkové). Antonín Moučka byl roznašeč telegramů. Jeho dcera Vlasta se narodila 15. února 1890 na Královských Vinohradech. Po absolvování gymnázia roku 1910 maturovala a přihlásila se ke studiu na lékařské fakultě. Zde byla promována doktorkou všeobecného lékařství 27. května 1916.

Mezi poslední promované v habsburské monarchii se řadí Anna Kreidlová – Jirásková a Božena Kuklová – Štúrová. Anna Kreidlová – Jirásková se narodila 23. června 1881¹⁵⁷ v Jedlině (okres Tachov) v rodině hospodářského správce. Po maturitě nastoupila na českou lékařskou fakultu, na které 4. července 1917 promovala. Božena Kuklová – Štúrová, ač většinu života prožila na Slovensku, je to česká lékařka, která se velmi zasadila v boji proti tuberkulóze. Narodila se 13. prosince 1893 v Žamberku, měla dalších pět sourozenců (tři bratry a dvě sestry). Její otec, Matěj Kukla, byl významný advokát. Studium započala v roce 1899 v Žamberku, poté se přestěhovali do Hradce Králové, kde ho dokončila. Zde také vystudovala v letech

¹⁵⁵ HAVRÁNEK, Jan. První absolventky Univerzity Karlovy. In *Charlotta G. Masaryková. Sborník příspěvků z konference ke 150. výročí jejího narození, konané 10.11.2000*. Praha, 2001, s. 85.

¹⁵⁶ CHRUDINA, Ladislav. *Historie Chorvatsko – českých mořských lázní Baška na ostrově Krk*. Praha, 2003, s. 19.

¹⁵⁷ MUDr. Amálie Kreidlová – Jirásková zemřela v roce 1973, byla to významná oční lékařka.

1904 - 1910 dívčí lyceum a dva roky pobývala na gymnáziu. 23. března 1918 promovala¹⁵⁸ jako 47. lékařka na české pražské univerzitě.¹⁵⁹

4.2.2 Lékařská praxe a závěr života

Lékařskou praxi lékařky začaly převážně na některé z pražských klinik. Každá si však svoji cestu musela prošlapat sama. Některé odešly do jiných regionů a tam individuálně bojovaly se zažitými předsudky a představami.

Anna Honzáková to jednoduché opravdu neměla. Po promoci se potýkala s odmítáním. Její první možná práce, jako externí lékařka ve všeobecné nemocnici v Praze, nevyšla. Poté ji na chirurgickou kliniku přijal profesor Maydl. Ten však brzy zemřel a tím ztratila možnost věnovat se vědecké práci. Chvilí pobývala na klinice profesora Karla Pawlíka,¹⁶⁰ kde se věnovala gynekologii a porodnictví. Ovšem stále nepochopení ji přivedlo na myšlenku zahájit vlastní praxi v Praze. To se jí také podařilo, když si 1. února 1905 opravdu vlastní ordinanci v Praze na Moráni otevřela. Po krátké době získala rozsáhlou klientelu. Její život uhasl po krátké nemoci 13. října 1940 v Praze.¹⁶¹

Vozábové nejbližší přítelkyně, Marie Peigerová, praktikovala po promoci na interní klinice profesora Thomayera.¹⁶² Poté pracovala jako sekundární lékařka v České dětské nemocnici v Praze (otevřena 7. února 1902). Jako první žena přednášela ve Spolku českých lékařů a uveřejnila první práci v Časopisu lékařů českých a ve Sborníku lékařském. Po lékařské praxi v Praze se v roce 1910 trvale usadila v Brně, kde se stala školní lékařkou na dívčí škole Vesna, v učitelském ústavu a v dívčím gymnáziu. Svoji lékařskou praxi vykonávala 44 let.

Ludvika Nová – Krajíčková působila po ukončení studií na různých klinikách. Od roku 1906 přesunula lékařskou praxi do Plzně, kde si také otevřela svoji vlastní ordinaci. Jejím hlavním oborem se stala gynekologie a porodnictví. Na dívčím oddělení

¹⁵⁸ Společně s ní ještě promovala Marie Fassatiová – Drbohlavová a Růžena Janečková.

¹⁵⁹ ĎURANOVÁ, Ludmila. Božena Štúrová - Kuklová – bojovníčka proti tuberkulóze. In *Knižnica*, roč. 5, č. 5, Bratislava, 2004, s. 268. [cit. 21.2.2011].

URL: <http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2004/maj/268.pdf>.

¹⁶⁰ Karel Pawlík (1849 – 1914) – také Pavlík, český gynekolog a porodník.

¹⁶¹ URL: <http://absolventi.gymcheb.cz/2008/masmerd/seminarka_VOS/prvni_cesky.html> [cit. 27. 9. 2010]

¹⁶² Josef Thomayer (1853 - 1927) – český lékař, profesor vnitřního lékařství, zasloužil se o zlepšení podmínek na klinikách, zakladatel českého lékařského názvosloví.

obchodní akademie v Plzni vyučovala zdravotní vědu a stala se i školní lékařkou.¹⁶³ Praktikovala ještě po druhé světové válce.

Eliška Vozábová nastoupila po promoci jako externistka do všeobecné nemocnice v Praze. Vystřídala mnoho pracovišť. „Uvědomila jsem si, že do lidského stroje nelze se dívat jen úzkou škvírou odbornictví.“¹⁶⁴ Pracovala na klinice profesora Otakara Frankenberga¹⁶⁵ pro choroby ušní a nosní, pro choroby duševní profesora Antonína Heverocha¹⁶⁶ a pro choroby kojenců profesora Karla Švehly.¹⁶⁷ Poté působila na gynekologické a porodnické klinice profesora Karla Pawlíka. Chirurgickou praxi se snažila získat jako lékařka okresní nemocnice na Kladně. V roce 1908 odešla jako sekundární lékařka na lékařskou praxi do Drážďan a do Vídně. Po návratu působila na klinice pro choroby kožní a pohlavní profesora Vítězslava Janovského,¹⁶⁸ kde se zabývala výzkumem tuberkulózy kůže. Roku 1910 si otevřela vlastní soukromou praxi, současně však pokračovala ve své práci na klinice. V roce 1914 byla jmenována jako první žena klinickou asistentkou. Během první světové války pomáhala ve vojenských nemocnicích. Po jejím skončení pak podnikla studijní cestu do Dánka a Německa. Po návratu v roce 1922 se věnovala své soukromé praxi, kterou vykonávala až do jara 1958, tedy do svých 85 let.¹⁶⁹ MUDr. Eliška Vozábová se nikdy na svoji práci nedívala jako na povolání, ale jako na poslání, kterému je třeba se věnovat a obětovat víc než pouhému zaměstnání.¹⁷⁰ Dožila u neteře Louisy Šulcové v Praze. Zemřela necelý měsíc po oslavě svých devadesáti devíti let 21. července 1973.¹⁷¹

Josefa Puklová lékařskou praxi začala na Thomayerově klinice, poté půl roku působila v Hradci Králové. Odtud odešla opět do Prahy, kde pracovala na gynekologické klinice Karla Pawlíka. V letech 1908 – 1910 byla sekundární lékařkou české dětské nemocnice a následující rok působila jako asistentka na psychiatrické

¹⁶³ ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 220; NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých lékařů. S podobiznami a 1200 životopisy. Na paměť 50-ti letého jubilea spolku a časopisu lékařů českých*. Praha, 1913, s. 215.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 271.

¹⁶⁵ Otakar Frankenberg (1852 - 1922) – český otolaryngolog.

¹⁶⁶ Antonín Heveroch (1869 – 1927) – český psychiatr a neurolog.

¹⁶⁷ Karel Švehla (1866 - 1929) – český pediatr.

¹⁶⁸ Vítězslav (užíval i jméno Viktor) Janovský (1847 – 1925) – český lékař, profesor dermatologie.

¹⁶⁹ ROZTOČILOVÁ, Vlasta. Vzpomínky nejstarší české lékařky MUDr. Elišky Vozábové. In *AUC-HUCP*. Tom. XIII, Fasc. 1-2, s. 271-272.

¹⁷⁰ ČULÍK, Dušan. Šedesát let v bílém plášti – Eliška Vozábová. In *První české dívčí gymnázium 1890 – 1990. Sborník ke 100. výročí založení*. Praha, 1990, s. 78.

¹⁷¹ DURČANSKÝ, Marek. „Nejstarší česká lékařka“ – milčická rodačka MUDr. Eliška Vozábová aneb Nejen Vavák... In *Deník*, 5. února 2010, s. 11, [cit. 21.2.2011].
URL:<<http://www.exlibrisweb.cz/MUdrVozabova1.pdf>>.

klinice. Pracovala jako první žena v zemských službách na Moravě, konkrétně v léčebném ústavu v Kroměříži. Sama na to vzpomínala ve své stati: „Byla jsem první z lékařek, která zažádala do zemských služeb ústavních v Čechách [...] R 1910 byla mi žádost vrácena s podotknutím, že místo bylo obsazeno [...] usuzovala jsem, že důvod byl – že jsem byla žena. Zažádala jsem do zemských služeb na Moravě. Ředitel kroměřížského ústavu dr. Návrat se nebál prolomiti zásadu, že ženy se do zemských služeb přijímati nesmějí a místo jsem obdržela.“¹⁷² Krátký čas také pracovala v Zemském ústavu pro choromyslné v Brně - Černovicích, ale opět se vrátila do Prahy. Zde působila od roku 1912 v Zemském ústavu pro choromyslné v Bohnicích, kde se dokonce v roce 1920 jako první žena stala primářkou. Roku 1937 se vzdala soukromé praxe a odešla do důchodu. Zemřela 22. března 1962.¹⁷³

Anna Lankašová – Burianová působila hned po promoci na Thomayerově klinice, pokračovala na chirurgické klinice u profesora Kukuly,¹⁷⁴ poté přešla na kliniku ke Karlu Pawlíkovi. Jako první žena byla jmenována asistentkou porodnické kliniky profesora Rubešky.¹⁷⁵ Prvenství jí připadá i jako ženské demonstrátorce v ústavu pro patologii a bakteriologii profesora Hlavy.¹⁷⁶ Jejím hlavním oborem se stala především gynekologie. V roce 1912 se společně s manželem a lékařskou skupinou pod vedením profesora Tobiáška¹⁷⁷ vydala do Bělehradu, kde probíhala balkánská válka. Zemřela v roce 1956.¹⁷⁸

Božena Nevšimalová – Fialová se stala v roce 1909 první asistentkou na klinice pro nemoci novorozenců, kojenců a kojných. Otevřela si také vlastní lékařskou praxi. Ovšem již od roku 1913 působila v Kroměříži v zemském léčebném ústavu. Byla také

¹⁷² PUKLOVÁ, Josefa. Z mé práce. In *Československé studentky let 1890 – 1930. Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930, s. 267.

¹⁷³ ROZTOČILOVÁ, Vlasta. Památce MUDr. Josefy Puklové. In *První české dívčí gymnázium. 1890 – 1990. Sborník ke 100. výročí založení*. Praha, 1990, s. 83; PUKLOVÁ, Josefa. Z mé práce. In *Československé studentky let 1890 – 1930. Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930, s. 267; NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých lékařů. S podobiznami a 1200 životopisy. Na paměť 50-ti letého jubilea spolku a časopisu lékařů českých*. Praha, 1913, s. 251. BERÁNEK, Karel a kolektiv autorů. *Biografický slovník pražské lékařské fakulty. 1348 – 1939. Díl II. L-Ž*. Praha, 1993, s. 252.

¹⁷⁴ Otakar Kukula (1867 - 1925) – český lékař, jedním ze zakladatelů české chirurgie, věnoval se zejména urologii a břišní chirurgii.

¹⁷⁵ Václav Rubeška (1850 (někde 1854) - 1933) – český lékař, zakladatel české gynekologické školy a jedním ze zakladatelů čs. porodnictví, profesor Karlovy univerzity.

¹⁷⁶ Jaroslav Hlava (1855 - 1924) – český lékař, profesor patologické anatomie.

¹⁷⁷ Stanislav Tobiášek (1874 - 1931) – český lékař, jeden ze zakladatelů ortopedie, zakladatel ortopedické kliniky v Praze, profesor na Karlově Univerzitě.

¹⁷⁸ ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 221. MALÍNSKÁ, Iréna. Padesát let práce českých lékařek. In *Uzdrav*, č. 13, roč. 23, Praha, 1954, s. 114. VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař dále vzpomíná*. 2 díl, Praha, 1977, s. 317.

činná v psaní odborných publikací. Pod pseudonymem Lev Mašín překládala i řeckou, latinskou a francouzskou beletrii a poezii. Zemřela 8. července 1957.¹⁷⁹

Zdeňka Čermáková působila po promoci krátký čas v Luži – Košumberku, v léčebně pro tuberkulózní děti. Náhodným se jí stalo setkání s Annou Geistlichovou,¹⁸⁰ která jí nabídla místo lékařky v Bašce. Nabídku přijala, a tak od 6. května 1910 působila v Chorvatsku. V září 1910 byla ustanovena obecním lékařem. Několikrát se pro neutěšené podmínky musela přestěhovat. V roce 1914 se ocitla na seznamu „protirakousky“ orientovaných lidí a z Bašky odešla. Nakonec zatčena nebyla, díky místnímu okresnímu hejtmanovi Karlu Lussinovi. Lussina ji také nabídl místo okresní lékařky. Místo přijala, takže od 1. srpna 1914 působila na ostrově Krk. Navíc se Čermáková a Lussina hodně sblížili, ale ke sňatku nakonec nedošlo. Na ostrově působila ovšem krátce, za rok onemocněla malárií a její otec ji po složitých vojenských jednáních odvezl zpět do Prahy.¹⁸¹ Po vyléčení roku 1916 nastoupila jako lékařka do nervového sanatoria Leo Kosáka¹⁸² a Oskara Fischera¹⁸³ ve Veleslavíně u Prahy. Roku 1918 se zde stala ošetřující lékařkou manželky prezidenta republiky Charlotty Masarykové. O tři roky později se vrátila zpět do Bašky, tentokrát jako soukromá a lázeňská lékařka. V roce 1923¹⁸⁴ zemřeli Čermákové oba rodiče a v tomto období byla v Praze naposledy. V lednu 1924 se rozhodla odjet do Bašky již nastálo, svému slibu také dostála. Někdy kolem roku 1925/1926 se dokonce stala občankou Kraljeviny SHS (Jugoslávie). V rodné vlasti udržovala rodinné vztahy¹⁸⁵ jen s mladší sestrou Marií Ramešovou, jejíž děti (Vladimír a Vlasta) Čermákovou v Bašce do vypuknutí 2. světové války pravidelně navštěvovaly.¹⁸⁶ Své povolání vykonávala do roku 1959, do svých 75 let. Jejím hlavním oborem byla zejména balneologie, zabývala se také péčí matky o dítě. Pracovala ovšem jen jako soukromá lékařka, její žádost o ustanovení stálého lékaře ve státních službách byla zamítnuta. Pravidelný příjem tedy nepobírala. Závěr

¹⁷⁹ ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 221. SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 82. BERÁNEK, Karel a kolektiv autorů. *Biografický slovník pražské lékařské fakulty. 1348 – 1939. Díl II. L-Ž*. Praha, 1993, s. 196.

¹⁸⁰ Anna Geislichová, rozená Kočnarová, byla ženou Emila Geistlicha (1870 – 1922), který založil mořské lázně v chorvatské Bašce. Byl také ředitel tiskáren Politika.

¹⁸¹ CHRUDINA, Ladislav. *Historie Chorvatsko – českých mořských lázní Baška na ostrově Krk*. Praha, 2003, s. 22-23.

¹⁸² Leo Kosák (1874 – 1944, Osvětím) - bratranec Oskara Fischera, český psychiatr, zakladatel sanatoria ve Veleslavíně a zakladatel soukromého gymnázia tamtéž.

¹⁸³ Oskar Fischer (1876 – 1942, Terezín) - český psychiatr, zabýval se také parapsychologií

¹⁸⁴ V květnu 1923 zemřela i Charlotta Garrigue – Masaryková.

¹⁸⁵ V Čechách pobýval ještě bratr Oldřich, avšak o tom Čermáková v korespondenci mlčí.

¹⁸⁶ CHRUDINA, Ladislav. *Historie Chorvatsko – českých mořských lázní Baška na ostrově Krk*. Praha, 2003, s. 23.

života strávila v domově důchodců ve Volosku. Žila tu necelé tři roky, zemřela 16. ledna 1968 ve věku nedožitých 84 let v naprosté chudobě, neměla vůbec nic.¹⁸⁷ Přesto je MUDr. Zdeňka Čermáková pro bašský lid nezapomenutelná. Podle ní se dnes jmenuje ulice a zdravotní středisko.¹⁸⁸

Ludmila Lukášová svoji lékařskou praxi začala na klinice u Josefa Thomayera. Na základě této zkušenosti se rozhodla pro svůj další obor pediatrii. Během první světové války pracovala v České dětské nemocnici na Karlově. Roku 1919 se pak stala asistentkou somatického oddělení Pedologického ústavu hlavního města (dále jako hl. m.) Prahy, kde se začala pod vedením Matiegky¹⁸⁹ věnovat antropologii. Zde působila celých 27 let. Pracovala také v poradně pro volbu povolání. Od roku 1923 byla školní lékařkou na pokračovací škole živnostenské a přednášela hygienu a péči o dítě na rodinné škole. V roce 1931 se stala školní lékařkou na pražských školách národních a okresní školní lékařkou hl. m. Prahy v Košířích. V roce 1950 odešla do důchodu, ovšem stále působila dál jako školní lékařka. Aktivně se věnovala i literární činnosti. Napsala studie věnované růstu a vývoji školních dětí a dorůstající mládeže. Lukášová sledovala především vliv prostředí na vývoj dítěte, nejen vlivy nepříznivé (válka), ale i příznivé (vhodnější uspořádání školního rozvrhu). Zajímavé je i to, že se snažila o opakované vyšetření, které bylo v její době vzácností.¹⁹⁰

Vlasta Knappová – Říhová (rozená Moučková) zahájila svoji praxi na chirurgickém oddělení nemocnice v Kladně. Účastnila se studijních pobytů v Paříži a Berlíně. Od roku 1921 působila na kožní klinice, kde se v roce 1926 stala asistentkou pro kosmetiku. Tentýž rok se stala také externí lékařkou Všeobecné nemocnice v Praze. Její studium pokračovalo, a tak se 28. listopadu 1932 habilitovala z dermatologie a venerologie. Vedla soukromou praxi pro nemoci kožní a pohlavní. Také působila do roku 1957 jako odborná asistentka na kožní klinice. Doc. MUDr. Vlasta Říhová zemřela 26. prosince 1960.¹⁹¹

¹⁸⁷ ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. *Česká lékařka přijela do chorvatské Bašky na měsíc, prožila tu ale celý život*. [cit. 21.2.2011]. URL:< <http://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/ceska-lekarka-prijela-do-chorvatske-basky-na-mesic-prozila-tu-ale-cely-zivot> >.

¹⁸⁸ CHRUDINA, Ladislav. *Česká lékařka v Bašce*. [cit. 21.2.2011]. URL:<<http://www.chorvatsko.cz/tema/baskacesi2..html>>.

¹⁸⁹ Jindřich Matiegka (1862-1941) – český profesor antropologie.

¹⁹⁰ ŠOBOVÁ, Alena. Osobní zprávy. In *Československá pediatrie*, č.6, 1958, s. 547 – 548.

¹⁹¹ GAW. Zesnula docentka MUDr. Vlasta Říhová. In *Československá dermatologie* 36, 1961, s. 126. BERÁNEK, Karel a kolektiv autorů. *Biografický slovník pražské lékařské fakulty. 1348 – 1939. Díl II. L-Ž*. Praha, 1993, s. 252.

Božena Kuklová – Štúrová začala svoji lékařskou praxi na interní klinice lékařské fakulty jako asistentka Emericha Maixnera¹⁹² a Ladislava Syllaby,¹⁹³ ovšem jen krátce. Od roku 1919 je její jméno spjaté se Slovenskem, konkrétně s Bratislavou. Zde působila jako asistentka interní kliniky Lékařské fakulty Univerzity Komenského, na oddělení pro zkoumání tuberkulózy, které se věnovala celý život. V roce 1924 společně s dalšími slovenskými kolegy zavedli na Slovensku do léčení tuberkulózy umělý pneumotorax. Absolvovala několik zahraničních studijních pobytů ve Francii, Anglii, Dánsku, Holandsku, Německu, Norsku a Švédsku. Na slovenské univerzitě se habilitovala v roce 1928 (tedy čtyři roky před první docentkou LF UK). Roku 1934 se stala první profesorkou na české lékařské fakultě. Během druhé světové války, v tehdejší Slovenské štátu, nemohla pro svůj český původ přednášet na Univerzitě. K přednášení se vrátila hned po roce 1945 a při Lékařské fakultě v roce 1949 zřídila Kliniku tuberkulózy. Vedla ji až do svého odchodu do důchodu. MUDr. Božena Kuklová – Štúrová zemřela 14. dubna 1977 v Bratislavě.¹⁹⁴

A proč si toto poslání vybraly? Asi každá z uvedených lékařek měla trochu jiný důvod. U Anny Honzákové můžeme najít hned několik, zejména to byla inspirace v rodině, touha po nezávislosti.¹⁹⁵ Domnívám se však, že můžeme s nadsázkou říci, pokud se některé z nich dostala do ruky kniha Libuše Šimáčkové *Vynikající ženy mimo rodinný kruh*, vydaná v roce 1872, přinejmenším je to mohlo ovlivnit (např. Eliška Vozábová). Šimáčková zde popisuje profese žen, mimo jiné i profesi ošetřovatelky Florence Nygthingalle. Ta s velkou obětavostí a organizační schopností zachraňovala lidské životy.¹⁹⁶

4.2.3 Volný čas a osobní život

Pokud lékařkám nějaký volný čas zbýval, vyplňovaly ho nejčastěji angažováním se v různých spolcích, psaním odborných knih. To se stále dotýkalo lékařského povolání. Rodinný život u lékařek objevujeme málo. U většiny ze zmiňovaných známe

¹⁹² Emerich Maixner (1847 - 1920) – český lékař, zabýval se plicními a srdečními nemocí.

¹⁹³ Ladislav Syllaba (1868 - 1930) – český lékař vnitřních a nervových chorob.

¹⁹⁴ ĎURANOVÁ, Ludmila. Božena Štúrová - Kuklová – bojovnice proti tuberkulóze. In: *Knížnica*, roč. 5, č. 5, Bratislava, 2004, s. 268. [cit. 21.2.2011].

URL: <http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2004/maj/268.pdf>.

¹⁹⁵ SVOBODNÝ Petr. Proč jsem se rozhodl/a pro lékařské povolání. In *Historia medicina kultura.. Sborník k dějinám medicíny*. Praha, 2006, s. 278 - 281.

¹⁹⁶ ROZTOČILOVÁ, Vlasta. Vzpomínky nejstarší české lékařky MUDr. Elišky Vozábové. In *AUC-HUCP*, Tom. XIII, Fasc. 1-2, s. 269.

pouze jejich lékařskou praxi. Navíc většina vystudovaných žen této doby zůstávala po celý život svobodná. Muži totiž příliš vzdělané ženy nechtěli. A i přes obtížnost v této oblasti něco vyhledat, se mi podařilo u lékařek volný čas, osobní život – svatba, manžel i děti častokrát naleznout.

Anna Honzáková se nikdy neprovdala, ale pečovala o zdraví všech svých blízkých. Mimo své praxe publikovala odborné články, konala veřejné přednášky, poskytovala osobní rady, také se věnovala mládeži. Angažovala se ve Výboru pro volební právo žen, v Ženské národní radě, ve Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen a Sdružení československých lékařek dokonce založila (1930).¹⁹⁷ Za svoji pětatřicetiletou lékařskou praxi vybuodovala také Fond na podporu chudým a nemocným ženám, za který byla přezdívána „matka matek.“ Ve svém volném čase se věnovala nejraději turistice. Byla skromná a obětavá. Výborné hmotné postavení jí dovolovalo podporovat celou rodinu, poskytovala rodinné zázemí neteřím a synovcům, kteří u ní bydleli po dobu studií.¹⁹⁸

Eliška Vozábová se za svůj dlouhý život angažovala v odborné, humanitní a sociální činnosti. Přednášela v ošetrovatelských kursech, vyučovala zdravotně na Ústavu pro vzdělání učitelek odborných škol a na zdravotní škole. Publikovala řadu populárních publikací o hygieně, pohlavních chorobách a péči o dítě. Aktivně bojovala proti alkoholismu. V roce 1954 obdržela Řád práce.¹⁹⁹

Božena Kuklová – Štúrová se stala členkou Učené společnosti Šafaříkovy, Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně, Slovenské lékařské společnosti a American College of Chest Physicians and Intern. Society. Boj proti tuberkulóze ji přinesl mnohá ocenění, roku 1968 získala titul zasloužilá lékařka a Medaili J. E. Purkyně. Roku 1992 byla in memoriam oceněna na Pražském hradě Řádem T. G. Masaryka.²⁰⁰

¹⁹⁷ PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. Závěrečná III. část. In *Scan*, č. 2, 1995, s. 17-18.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 18.

¹⁹⁹ DURČANSKÝ, Marek. „Nejstarší česká lékařka“ – milčická rodačka MUDr. Eliška Vozábová aneb Nejen Vavák... In *Deník*, 5. února 2010, s. 11, [cit. 21.2.2011]. URL:<<http://www.exlibrisweb.cz/MUDrVozabova1.pdf>>; REDAKCE. Z domova i z ciziny. In *Ženský svět*, roč. 14, Praha, 1910, s. 47.

²⁰⁰ ĎURANOVÁ, Ludmila. Božena Štúrová - Kuklová – bojovnice proti tuberkulóze. In *Knížnica*, roč. 5, č. 5, Bratislava, 2004, s. 268-269. [cit. 21.2.2011]. URL:<http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2004/maj/268.pdf>; URL:<<http://www.zamberk.cz/index.php?IdS=402>> [cit. 21.2.2011].

Anna Lankašová – Burianová se věnovala jako Anna Honzáková také ráda turistice. Ráda a často pobývala v Krkonoších, v obci Vítkovice. Zde v roce 1947 obnovila tradici oslavy Vánoc v Krkonoších, které byly přerušeny válkou.²⁰¹

Některé lékařky byly tedy i vdané. V manželském soužití pobývala Ludmila Krajíčková – Nová, která se provdala za akademického malíře Jindřicha Krajíčka.²⁰² Společně s ním odešla do Plzně. Anna Lankašová – Burianová měla za manžela významného plastického chirurga Františka Buriana.²⁰³ Spolu měli dceru Olgu Burianovou (1917 – 1977), provdanou Kláskovou. Stala se také lékařkou, zabývala se plastickou chirurgií. Ta se svým otcem vydala třídílnou publikaci s názvem *Atlas plastické chirurgie*.²⁰⁴

Jiřina Švihnosová – Hammersacková²⁰⁵ se provdala za MUDr. Jana Hammersacka.²⁰⁶ Anna Teyschlová (roz. Mecheldová), Marie Trýbová (roz. Vejborná) společně s Annou Kreidlovou – Jiráskovou měly také za muže vážené lékaře. Anna Teyschlová (roz. Mecheldová) vychovala s prof. MUDr. Otakarem Teyschlem, DrSc.²⁰⁷ tři děti Otakara (nar. 1923), Hanu (1927 – 2003) a Leu (nar. 1925).²⁰⁸ O manželském životě Marie Trýbové²⁰⁹ máme také poměrně dost informací. Jejím manželem se stal prof. MUDr. Antonín Trýb, DrSc.,²¹⁰ společně měli tři děti. Nejstarší syn Richard (1914 – 2002) byl profesorem chirurgie, mladší dcera Eva (1916 – 1949) emigrovala a nejmladší Helena (1924 – 2005) se stala herečkou.²¹¹ Další lékařka Anna Kreidlová - Jirásková svého manžela, Arnolda Jiráska,²¹² potkala již ve dvacátých letech. Vzali se až po šestnáctileté známosti v roce 1938. Zřejmě to bylo pro „nepochopitelný odpor

²⁰¹ LOKVENC Theodor. Dopisy z boudičky. In: *Krkonoše – Jizerské hory*. roč. 7, s. 20, 2005. [cit. 21.2.2011]. URL:<[http://www.mzp.cz/ris/ekodisk-new.nsf/6d13b004071d0140c12569e700154acb/1a901d35584622e6c12573fc00405ece/\\$FILE/Krkono%C5%A1e07_2005_part%201.pdf](http://www.mzp.cz/ris/ekodisk-new.nsf/6d13b004071d0140c12569e700154acb/1a901d35584622e6c12573fc00405ece/$FILE/Krkono%C5%A1e07_2005_part%201.pdf)>.

²⁰² Jindřich Duchoslav Krajíček (1867 - 1944) - akademický malíř.

²⁰³ prof. MUDr. František Burian (1881 – 1965) - profesor plastické chirurgie.

²⁰⁴ URL:

<http://journals.lww.com/plasreconsurg/Citation/1977/04000/Dr__Olga_Klaskova_Burianova.17.aspx> [cit. 23.2.2011].

²⁰⁵ MUDr. Jiřina Švihnosová – Hammersacková (nar.1883) – působila nejdříve v pardubické nemocnici, pak pracovala jako externí lékařka ve všeobecné nemocnici v Praze, společně s manželem také v Brandýse nad Labem.

²⁰⁶ MUDr. Jan Hammersack – zdravotní rada v Brandýse nad Labem.

²⁰⁷ prof. MUDr. Otakar Teyschl, DrSc. (1891 – 1968) – český pediatr.

²⁰⁸ URL:<http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=397> [cit. 13.4.2011].

²⁰⁹ MUDr. Marie Trýbová (roz. Vejborná) (1887 - 1964)

²¹⁰ prof. MUDr. Antonín Trýb, DrSc. (1884 – 1960) – profesor dermatologie.

²¹¹ URL:<http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=404> [cit. 13.4.2011].

²¹² Arnold Jirásek (1887 - 1960) – český lékař, chirurg, profesor na Univerzitě Karlově, vzdálený příbuzný spisovatele Aloise Jiráka.

jeho velmi podivínské a protektivní matky“²¹³ ke Kreidlové. Manželství zůstalo bezdětné.²¹⁴

Vdanou lékařkou byla i Božena Kuklová – Štúrová. Provdala se za Svätopluka Štúra.²¹⁵ Navíc se při své práci stihla postarat společně s manželem o tři děti – Boženu, provdanou Vilikovskou, která vystudovala filologii. Dále syna Ivana, který se stal dětským psychologem a dceru Alenu, provdanou Štruplovou, která se stejně jako její matka stala lékařkou.

Kromě zmíněných jsem našla třináct dalších vdaných vystudovaných lékařek do konce habsburské monarchie. Řadí se sem Svatoslava Hornofová – Kochlíková,²¹⁶ Božena Nevšimalová – Fialová, Františka Jíhová - Příbylová,²¹⁷ Vlasta Knappová – Říhová (roz. Moučková), Bohumila Večeřová - Brožová,²¹⁸ Karla Bayerová - Krouhlíková (roz. Vejborná),²¹⁹ Josefa Schmidová (roz. Waldová), Štěpánka Příbylová - Fialová,²²⁰ Marie Klvaňová - Hrušáková,²²¹ Marie Fassatiová - Drbohlavová,²²² Krista Rašínová (roz. Kůtová),²²³ Helena Kranzova (roz. Singerova) a Anna Rosenbergerova (roz. Mayerova). Poslední dvě lékařky pocházely z Polska.²²⁴

Z celkového počtu 60 českých lékařek je tedy nutno konstatovat, že do konce roku 1918 bylo prokazatelně dvacet vdaných lékařek, tedy třetina promovaných. Jak nám výše zmíněné informace ukazují, mnoho manželství bylo tvořeno lékařským párem: „*Nejeden z mladých profesorů či docentů, a těch nebylo na univerzitě před rokem 1914 málo, našel mezi začkami či mladšími kolegyněmi příští manželku.*“²²⁵

²¹³ VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař vzpomíná*. 1 díl, Praha, 1978, s. 250.

²¹⁴ MUDr. Kreidlová Amálie. Vzpomínky a úvahy nad ročníkem 1904 „Minervy“. In *Československé studentky let 1890 – 1930. Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930, s. 113; ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války. In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 231.

²¹⁵ Svätopluk Štúr (1901 - 1981) – filozof, umělecký kritik a univerzitní profesor.

²¹⁶ MUDr. Svatoslava Hornofová – Kochlíková (nar. 1875) – dermatoložka.

²¹⁷ MUDr. Františka Jíhová - Příbylová (nar. 1886) – působila v Praze.

²¹⁸ MUDr. Bohumila Večeřová - Brožová (nar. 1890) – působila v Praze.

²¹⁹ MUDr. Karla Bayerová - Krouhlíková (rozená Vejborná) (1891 – 1955) – působila v Praze.

²²⁰ Štěpánka Příbylová - Fialová (nar. 1888) – působila v Praze.

²²¹ Marie Klvaňová - Hrušková (nar. 1893) – působila v Opavě.

²²² Marie Fassatiová - Drbohlavová (nar. 1893) – působila v Praze.

²²³ Krista Kůtová - Rašínová (1892 – 1969) – pražská lékařka, poslední promovaná lékařka v roce 1918.

²²⁴ V Příloze č. 1 naleznete další informace o zmíněných lékařkách.

²²⁵ HAVRÁNEK, Jan. První absolventky Univerzity Karlovy. In *Charlotta G. Masaryková. Sborník příspěvků z konference ke 150. výročí jejího narození, konané 10. listopadu 2000*. Praha, 2001, s. 85.

4.3 Promoční slib

Promoční slib za habsburské monarchie: ²²⁶

Latinsky

Spondebis igitur:

1. Primum te huius Universitatis, in qua summum in arte medica gradum ascenderis, piam puerpetuo memoriam habituram, eiusque res ac rationes, quoad poteris, adiuturam.
2. Dein honorem eum, quem in te collaturus sum, intergrum incolumnemque servaturam neque umquam pravis moribus aut vitae infamia commaculaturam.
3. Postremo doctrinam, qua tu nunc polles, cum industria tua culturam tum omnibus incrementis quae progrediente tempore haec ars ceperit, aucturam, usum et facultatem tuam ad salutem et prosperitatem hominum studiose conversuram denique cunctis officiis, quae probum medicum decent, ea qua par est humanitate erga quemcunque functuram esse.

Česky

Slíbíte tedy:

1. Především, že budete vždy ve vděčné paměti mít tuto universitu, na níž dosahujete hodnosti doktora veškerého lékařství, a že budete vždy podle svých sil podporovat její snahy a zájmy.
2. Dále, že hodnost, kterou Vám hodlám udělit, zachováte zcela neporušenou, a že ji nikdy neposkvrníte špatnými mravy nebo nečestným životem.
3. Konečně, že budete vědu, kterou jste si osvojila, horlivě pěstovat a že své vědomosti rozhojníte všemi pokroky, kterých postupem času umění to nabude, že budete své umění pečlivě obracet ve prospěch lidstva, že konečně budete vykonávat všechny povinnosti, které řádnému lékaři přísluší, při každém, ať je to kdokoli, s laskavostí, jaká se sluší.

²²⁶ JEDLIČKA, Jaroslav. Dějiny lékařství. O ženském studiu na starých univerzitách. K 50. výročí doktorátu MUDr. Elišky Vozábové. In *Časopis lékařů českých*, roč. XCIII., č. 27, Praha, 1954, s. 1182.

5 ČESKÉ LÉKAŘKY V LETECH PRVNÍ REPUBLIKY

5.1 Ženy na lékařských fakultách

5.1.1 Univerzita Karlova Praha

Důležitým mezníkem byl rok 1883, kdy se lékařská fakulta (stejně jako celá univerzita) rozdělila na českou a německou. Roku 1918 byl obnoven původní název – Karlova univerzita,²²⁷ který byl potvrzen univerzitním zákonem z roku 1920.²²⁸ Významnou novinkou v roce 1920 bylo rozdělení filozofických fakult, na vlastní filozofickou a přírodovědeckou, toto nepřímo ovlivnilo i studium na lékařských fakultách. Studium farmacie přešlo plně na přírodovědecké fakulty (dříve se o výuku dělila lékařská a filozofická fakulta). Meziválečná léta přinesla lékařské fakultě nové kliniky, převážně se však jednalo o přístavby či přestavby.²²⁹

Pro české univerzity se stal osudový 17. listopad 1939, kdy nacističtí okupanti uzavřeli i českou lékařskou fakultu. Fakulta však udržela svoji činnost „*konáním promoci v letech 1943 - 1944 na Univerzitě v Oxfordu ve Velké Británii, kde diplomy lékařské fakulty Univerzity Karlovy obdrželo 30 jejich absolventů.*“²³⁰ O meziválečném zastoupení studentů a studentek pojednává Tabulka č. 3.

²²⁷ Od roku 1654 byla Univerzita Karlova přejmenována na Karlo – Ferdinandovu univerzitu.

²²⁸ URL: < <http://www.lf1.cuni.cz/historie> > [cit. 12.2.2011].

²²⁹ HAVRÁNEK, Jan - POUSTA, Zdeněk. *Dějiny Univerzity Karlovy IV. 1918 – 1990*. Praha, 1998, s. 98-100.

²³⁰ URL: < <http://www.lf1.cuni.cz/historie> > [cit. 12.2.2011].

Tabulka č. 3: Celkový počet všech zapsaných studentů v porovnání s počtem zapsaných žen na lékařské fakultě v Praze letech 1918 – 1939

Akademický rok	Semestr (zimní =Z, letní = L)	Praha		
		řádné – ženy	mimořádné/host – ženy	celkem studentů (zapsaných během řádného zápisu)
1918/1919	Z	388	-/1	1 960
	L	410	-	2 122
1919/1920	Z	437	2/-	2 325
	L	414	-	2 267
1920/1921	Z	448	3/-	2 933
	L	416	1/-	2 520
1921/1922	Z	440	1/-	2 853
	L	446	-	2 594
1922/1923	Z	454	1/-	2561
	L	425	1/-	2 308
1923/1924	Z	453	4/-	2 316
	L	425	1/-	2 054
1924/1925	Z	458	3/-	2 232
	L	430	4/-	2 052
1925/1926	Z	437	-	2 102
	L	414	1/-	1 888
1926/1927	Z	398	8/-	1 843
	L	355	4/-	1 637
1927/1928	Z	396	7/-	1 869
	L	366	3/-	1 738
1928/1929	Z	424	6/1	2 035
	L	403	2/-	1 879
1929/1930	Z	500	3/-	2 342
	L	447	3/-	2 155
1930/1931	Z	537	6/-	2 250
	L	515	5/-	2 416
1931/1932	Z	581	21/-	2 780
	L	536	-	2 534
1932/1933	Z	577	7/-	2 641
	L	526	4/-	2 486
1933/1934	Z	614	4/-	2 836
	L	589	3/-	2 704
1934/1935	Z	670	3/-	3 109
	L	631	7/1	2 944
1935/1936	Z	697	-	3 160
	L	651	1/-	2 978
1936/1937	Z	716	3/1	3 107
	L	671	3/-	2 913
1937/1938	Z	708	4/-	3 033
	L	705	2/1	2 772
1938/1939	Z	662	-/1	2 725
	L	585	1/-	2 548

5.1.2 Masarykova univerzita Brno

Masarykova univerzita v Brně byla zřízena zákonem č. 50 Sb. z 28. ledna 1919 jako druhá nejstarší česká univerzita.²³¹ Po zaniklé olomoucké univerzitě (poslední – lékařská – fakulta v Olomouci byla zrušena 1875) tak byla v moravském školství vyplněna mezera, o jejíž zaplnění se snažili iniciátoři již od 2. poloviny 19. století. Vznik univerzity lze označit za revoluční akt, je to dáno především dobou vzniku.²³² Volba Brna připadla z mnoha důvodů, byla to jeho výhodná poloha, příznivé železniční spojení a rozvinutý průmysl a obchod.²³³

Lékařská fakulta²³⁴ měla slibný začátek. Od roku 1786 v Brně existovala Zemská nemocnice, která se fakultě hodila pro vybudování prvních klinických zařízení. Ihned po vydání zákona se poměrně rychle sestavil sbor pedagogů, byl vytvořen především z pedagogů Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Možná právě i díky tomu byla zahájena výuka na lékařské fakultě nejdříve.²³⁵

Klinická výuka probíhala v Zemské nemocnici, kde byly vybudovány dvě posluchárny (pro internu a chirurgii). V roce 1923 byla otevřena v soukromém bytě dětská klinika. Postupně byla vybudována zubní klinika, dokončen ústav patologické anatomie (1927), psychiatrická klinika (1929), ortopedická klinika (1933), budova pro infekční choroby (1934). Plán na další rozšiřování utnul uzavřením vysokých škol roku 1939.²³⁶ V období mezi dvěma válkami vystudovalo Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity (dále jako LF MU) více než 2000 lékařů a lékařek.²³⁷ V Tabulce č. 4 nalezneme počty zapsaných studentů a studentek v jednotlivých letech.

Meziválečná léta přinesla LF MU značný vzhlas výsledky ve vědecké práci. Rok 1939 proměnil lékařskou fakultu, která v té době obývala 6 budov, vlastnila

²³¹ FASORA, Lukáš - HANUŠ, Jiří. *Masarykova univerzita v Brně. Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě*. Praha, 2009. s. 50.

²³² Tamtéž, s. 29.

²³³ ANONYM. *Stručná historie LF MU*. URL: <<http://www.med.muni.cz/index.php?id=556>> [cit. 12.2.2011].

²³⁴ Společně s lékařskou fakultou byla vybudována ještě filozofická, právnická a přírodovědecká

²³⁵ ANONYM. *Stručná historie LF MU*. URL: <<http://www.med.muni.cz/index.php?id=556>> [cit. 12.2.2011].

²³⁶ Uzavření vysokých škol postihlo nekompromisně a surově především studenty včetně mediků, kterým bylo na více než pět let znemožněno studium, a následné represe stály mnohé z nich svobodu či dokonce život. Kliniky byly přeměněny na pouhá oddělení nemocnic. Léčebná činnost zůstala zachována a vědecká činnost se stala otevřenou otázkou blízké budoucnosti. SVOBODNÝ, Petr. Důsledky 17. listopadu 1939 pro české lékařské fakulty, s. 245 – 248, In *Časopis lékařů českých*, roč. 133, r. 1994, č. 8.

²³⁷ ANONYM. *Stručná historie LF MU*. URL: <<http://www.med.muni.cz/index.php?id=556>> [cit. 12.2.2011].

13 přednáškových sálů²³⁸ a 11 klinik, v noclehárnu. Mnozí profesori, zaměstnanci a studenti fakulty byli zatčeni a popraveni.²³⁹

Tabulka č. 4: Celkový počet všech zapsaných studentů v porovnání s počtem zapsaných žen na lékařské fakultě v Brně letech 1918 – 1939

Akademický rok	Semestr (zimní =Z, letní = L)	Brno		
		řádné - ženy	mimořádné/ host - ženy	celkem studentů (zapsaných během řádného zápisu)
1918/1919	Z	-	-	-
	L	-	-	-
1919/1920	Z	29	2	274
	L	31	1	280
1920/1921	Z	55	1	453
	L	54	2	444
1921/1922	Z	62	1/-	496
	L	68	1/-	493
1922/1923	Z	78	-	547
	L	82	-	523
1923/1924	Z	84	2/-	550
	L	78	4/-	513
1924/1925	Z	70	1/-	487
	L	62	-	454
1925/1926	Z	72	2/-	496
	L	63	1/-	471
1926/1927	Z	77	1/-	566
	L	71	-	540
1927/1928	Z	92	1/-	647
	L	84	2/-	616
1928/1929	Z	116	1/-	743
	L	108	-	709
1929/1930	Z	137	-	832
	L	143	-	804
1930/1931	Z	168	-	945
	L	165	1/-	914
1931/1932	Z	186	-	1029
	L	176	-	985
1932/1933	Z	227	1/-	1188
	L	217	1/-	1143
1933/1934	Z	283	1/-	1351
	L	261	-	1318
1934/1935	Z	283	-	1419
	L	266	-	1348
1935/1936	Z	276	-	1431
	L	278	-	1379
1936/1937	Z	312	-	1488
	L	312	-	1437
1937/1938	Z	323	-	1490
	L	329	-	1413
1938/1939	Z	299	1/-	1324
	L	269	-	1209

²³⁸ Archiv Masarykovy univerzity

²³⁹ ANONYM. *Stručná historie LF MU*. URL <<http://www.med.muni.cz/index.php?id=556>> [cit. 12.2.2011].

5.2 Ženské lékařské spolky

5.2.1 Sdružení akademicky vzdělaných žen - Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen

Pokud budeme mluvit o Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen (SVZŽ) musíme se zmínit o jeho předchůdci, a sice o Sdružení akademicky vzdělaných žen, které fungovalo v letech 1908 až 1919.

Sdružení akademicky vzdělaných žen (SAVŽ) bylo ustaveno 10. října 1908 po oddělení od spolku Slavie.²⁴⁰ Spolek ale neměl v podstatě na co navázat. Jen v odborných vědeckých spolicích se potkávali a diskutovali studenti společně s profesory. Nejdůležitějším pojátkem se stalo univerzitní studium. Mezi hlavní body skupiny, které ukládaly stanovy, patřilo především hájení zájmů akademicky vzdělaných žen, udržování styku mezi studentkami a absolventkami vysoké školy. Sdružení se skládalo z předsedkyně, již se stala PhDr. Marie Slavíková,²⁴¹ dále z osmi členů a tří náhradníků.²⁴²

První návrhy pro řešení tvořily otázky: o zpřístupnění žen na právnickou fakultu a na studium technických věd, péče o univerzitní studentky na studiu, o získání práce kandidátek učitelství na středních školách a o jejich stavovských zájmech, také o společenském postavení studentek, které se muselo krok za krokem budovat. Ze začátku spolek spolupracoval se Svazem československého studentstva, s Jednotou Komenského (odbor pro reformu dívčího vzdělání), s Výborem pro právo žen a Československým abstinentním svazem. Sdružení řešilo také otázku školních lékařek. Roku 1908 bylo posláno ředitelům dívčích středních škol memorandum, aby bylo při ústavě zřízeno místo školní lékařky. Na druhou stranu zájem o SAVŽ byl ze strany lékařek malý, zejména se jim vytýkal nedostatečně intenzivní společenský a veřejný život, dále že nepracovaly ve veřejném zájmu ženských práv tolik, kolik se od nich očekávalo. Na tuto námitku se ozvala MUDr. Milada Frýdecká s poznámkou: *„Naše působení je už svou povahou dosti latentní. Nepředstavujeme se často veřejnosti ani jako celek ani jako jednotlivci; ale: není – li už samo naše povolání vlastně stálým,*

²⁴⁰ Slavie existovala od roku 1848, ovšem zanikla, znovu obnovena byla 1869 avšak opět zanikla, po povolení studentských spolků obnovena (1891) a existovala do roku 1908. Sympatizovala s revolučním programem, skládala se z mnoha sekcí, ke konci existence se zabývala hlavně literaturou.

²⁴¹ Marie Slavíková (1883-1938) – doktorka filozofie, středoškolská učitelka.

²⁴² Kromě předsedkyně PhDr. Slavíkové členky tvořily PhDr. Marie Babáková, PhDr. Anna Fischerová, MUC. Františka Jíchová, PhSt. Olga Kudrnová, MUC. Anna Mecheldová, prof. Josefa Schmidová, PhSt. L. Slámová, PhSt. Vlasta Sovadinová, a náhradnice byly PhSt. Vlasta Kučerová, PhSt. A. Kremličková, PhSt. Anna Smíšková.

denním stykem s veřejností, stykem tak intenzivním, že ponechává nám jenom málo chvílí pro život soukromý?“²⁴³ Ale pomoc veřejnosti lékařek či teprve studentek medicíny tam přece jen fungovala. Zejména se jednalo o MUDr. Annu Honzákovou, která očkovala zdarma studentky ve svých ordinačních hodinách. Některá z lékařského osazenstva zase radila zdarma chudým ženám či přednášela ve spolku a na venkově. SAVŽ bylo rozpuštěno jako nepotřebné roku 1919.²⁴⁴

Na něj navázal nově spolek s názvem Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Oproti předcházejícímu byl mnohem aktivnější. Jeho zakladatelkou a první předsedkyní se stala roku 1922 profesorka Albína Honzáková. SVVŽ se řídilo 11 paragrafy, které najdeme v Příloze č. 2.

Sdružení bylo členem mezinárodního sdružení International Federation of University Women (Mezinárodní federace vysokoškolsky vzdělaných žen), jeden z jeho kongresů se konal i v Praze, roku 1930. Mělo také svůj německý a ruský odbor, dále územní odbory (Brno, Bratislava roku 1926) a zaměstnanecké (profesorky, právničky, lékařky...). Sdružení zřídilo pro lepší organizaci práce odbory kooperativní, kulturně – školský, zahraniční a společensko – zábavní. Po prvním funkčním období v letech 1922 – 1925 profesorky historie Albíny Honzákové se předsedkyní stala Ing. Marie Tumlířová.²⁴⁵

Spolek se zajímal o uplatnění svých členek, pořádal různé dotazníkové a anketní akce, přednášky, vydával informační publikace. Byl přerušen v roce 1939. Svou činnost se snažil rozvíjet i po druhé světové válce, ale vývoj politické situace nebyl příznivý a pomalu ustával. Činnost Sdružení byla v roce 1950 za předsednictví PhDr. Zoroslavy Drobné²⁴⁶ ukončena.²⁴⁷

²⁴³ FRÝDECKÁ, Milada MUDr. Úvahy o povolání lékařčině. In *Československé studentky let 1890 – 1930. Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930, s. 204.

²⁴⁴ SLAVÍKOVÁ, Marie, CÍSAŘOVÁ, Anna. Deset let Sdružení akademicky vzdělaných žen. In *Ženské studium na českých školách středních a vysokých. Almanach*. Praha, 1917, s. 96 – 108.

²⁴⁵ Marie Tumlířová (1889-1973) – zabývala se zemědělstvím a agrární politikou, za první republiky poslankyně Agrární strany, předsedkyní byla do roku 1939.

²⁴⁶ Zoroslava Drobná (1907 – 1988) – doktorka historie, zabývala se výtvarným uměním.

²⁴⁷ Archiv Památníku národního písemnictví. Soupis Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen.

5.2.2 Sdružení československých lékařek

Československé lékařky měly lékařskou sekci již v SVVŽ. V roce 1926 však zazněla myšlenka na vznik vlastní organizace. Ovšem samostatný spolek lékařky odmítly, viděly v něm pouze feministický spolek zaměřovaný proti kolegům.²⁴⁸ Přesto roku 1930 vzniklo Sdružení československých lékařek (SČL). Osamostatnily se, ale v podstatě stále spadaly do SVVŽ, jako další založené sekce (např. právnická od roku 1926). Spolek vznikl z podnětu MUDr. Anny Honzákové, která byla i jeho první předsedkyní. K založení vedly lékařky jednak zhoršující konkurenční podmínky a také sociální a stavovské poměry.²⁴⁹

Jejich cílem byla snaha o umístění mladých lékařek do veřejných služeb, dále nastínit ženám správné metody v hygieně a výchově dětí, nejen osobně na přednáškách, ale i rozhlasem. Snažily se také hájit zájmy lékařek v rámci profese. Na pravidelných schůzích se věnovaly stavovským poměrům a debatovaly hlavně o nových proudech v medicíně a všech aktuálních otázkách ve veřejném životě. Účastnily se i mezinárodních kongresů, kde přednášely a spolupracovaly s lékařkami z jiných zemí.²⁵⁰

Sdružení lékařek spolupracovalo také se Spolkem československých mediků. Společně s ním například v roce 1936 uspořádalo diskusní večer na téma *Žena v medicíně a ženská emancipace*. V roce 1936 také vznikla v rámci Spolku čs. mediků dokonce zvláštní Ženská komise. Jejím úkolem bylo vést mediky ke stavovské a odborné práci a podporovat jejich specifické studijní zájmy.²⁵¹

Sdružení československých lékařek mělo, přes počátečný minimální zájem medicek, celkem 120 členek. Stalo se také členem Medical Women International Association a Ženské národní rady.²⁵²

²⁴⁸ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 84.

²⁴⁹ Archiv Národního muzea. Projev zástupkyně lékařské sekce MUDr. Zuckermannové. Fond: Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. Karton 3, inv.č. 297.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*. T. 35, Fasc. 1-2, s. 84.

²⁵² Tamtéž.

5.3 Osudy dvanácti promovaných lékařek

Mezníkem v novodobé historii byl 28. říjen 1918. Je to den, který je spojen se vznikem našeho prvního demokratického státu, Československé republiky. Nastalo mnoho změn. Nebylo tomu jinak ani v lékařském oboru, kde vznikla nová lékařská fakulta v Brně. A nejen ženy tak našly další místo ke studiu. Obecně můžeme však říci, že podíl medicek na univerzitách v Praze a v Brně po roce 1918 oproti válečnému stavu poklesl.²⁵³

Pozdější české lékařky (2. desetiletí) vystudované před rokem 1918 působily již běžně v nemocnicích, budovaly si soukromou praxi a hledaly vhodné obory. Ale zastavme se u nemocniční praxe. Ta byla ženám dlouhou dobu nedostupná. V nemocnicích mohly působit jako lékařky²⁵⁴ až od roku 1909 na základě ministerského výnosu, který povolil přijímání žen jako externích lékařek za stejných podmínek jako muže. Ovšem prolomení těchto bariér trvalo déle, to dokazuje lékařská praxe MUDr. Josefy Puklové. Mezi nejčastější obory uplatnění lékařek před rokem 1918 patřila pediatrie, gynekologie, psychiatrie a dermatologie. Ke gynekologii ženy táhly zejména nesmyslné a škodlivé zdravotní i mravní předsudky, které zde existovaly. Dermatologie je zajímala pro jejich vyvinutější sociální citění. Po první světové válce byl tento trend ve volbě specializace v podstatě zachován. Největším zájmem českých lékařek za první republiky bylo především zubní lékařství (24,5% v roce 1928, 37% v roce 1936), následovala všeobecná praxe (17% v roce 1928, 22,6% v roce 1936), s větším odstupem pak specializace na dětské lékařství, gynekologii a porodnictví. Lékařky se uplatnily i v dalších oborech: interně, TBC, oftalmologii, otorinolaryngologii, dermatovenerologii.²⁵⁵ Ženy také často specializovanou či všeobecnou praxi vykonávaly se svými manžely. Příkladem nám může být MUDr. Ludmila Vančurová, která promovala v roce 1921. Rozdílným oproti habsburské monarchii byl však obrovský nárůst podílu žen mezi lékaři. Roku 1928 působilo v českých zemích 573 lékařek, což bylo 8,3%. V roce 1936, ke konci mého sledovaného období, se podíl lékařek zvýšil na 14,2%. Lékařky byly zastoupeny

²⁵³ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 79.

²⁵⁴ Dle stávajících ministerských předpisů se ženy mohly stát pouze hospitantkami na klinikách, jejichž přednostové k tomu svolí. V letech 1903 – 1905 nacházíme ve všeobecné nemocnici první operační elévky na české gynekologické, resp. oční klinice, více viz. SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 81-82.

²⁵⁵ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 81.

v jednotlivých oblastech nepravidelně. Nejvíce jich působilo v Praze a v oblastech německého osídlení v Podkrušnohoří. Vysoký podíl byl také na Benešovsku a Sedlčansku, na Chrudimsku a Pardubicku, v německých oblastech severních Čech, na Náchodsku, Tábořsku a Jindřichohradecku, na Moravě to bylo zejména Brno a okolí. Větší zastoupení mezi českými lékaři měly obecně ženy na Moravě a ve Slezsku než v samotných Čechách, tedy bez Prahy.²⁵⁶

První republika vyřešila definitivně otázku vhodnosti lékařského povolání pro ženy. V této době začala veřejnost (nejen pacienti, zejména pacientky) ženu – lékařku vnímat velice pozitivně. Spokojené byly i samotné lékařky. Konkurenční boj mezi lékaři ztratil totiž svoji vyhrocenost motivovanou příslušností k pohlaví, která byla znatelná ještě během války. Lidé si patrně uvědomili, že žena v lékařském povolání mohla plně rozvinout vlastnosti považované za pro ni typické: trpělivost a obětavost, ty se pak promítly zejména v pediatrii.²⁵⁷

Kromě lékařek se v českých zemích objevily i první docentky. Na pražské české lékařské univerzitě se stala první docentkou roku 1932 Vlasta Říhová – Knappová (1890 – 1960), o rok později pak Olga Valentová – Denigerová (1900 – 1981). Obě v oboru dermatovenerologie.²⁵⁸ Brněnská Masarykova univerzita v období 1918 -1939 žádnou habilitaci žen nezažila. Ovšem „skutečná akademická dráha na některé z československých lékařských fakult byla u žen mezi dvěma světovými válkami vzácnou výjimkou.“²⁵⁹

5.3.1 MUDr. Vilma Ducháčková

Vilma Ducháčková (Obrázek č. 1), členka odbojové organizace „Věrní zůstaneme“, se narodila 16. února 1895 v Želči u Tábora. Byla páté dítě z šesti dcer (Růžena, Božena, Marie, Františka, Zdena) Františka a Růženy Ducháčkových. Otec, František Ducháček, byl povoláním úředník. Matka Růžena, rozená Petříková, zemřela,

²⁵⁶ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*. T. 35, Fasc. 1-2, s. 80.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 81. více viz. také FRÝDECKÁ, Milada MUDr. Úvahy o povolání lékařčině. In *Československé studentky let 1890 – 1930. Almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930, s. 205-206.

²⁵⁸ LENDEROVÁ a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích*. c. d., s. 444.

²⁵⁹ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 83.

když Vilmě bylo třináct let.²⁶⁰ Její otec se posléze oženil znovu, což nesla Ducháčková těžce. Tato událost způsobila, že vyrůstala u strýce a jeho rodiny.

V roce 1902 začala navštěvovat obecnou školu v Jilemnici, kam se přestěhovali na konci 90. let 19. století. Pak studovala na gymnáziu v Hradci Králové. Po maturitě se zřejmě dlouho nerozmýšlela, kam bude její cesta dál směřovat. Rodina byla totiž pro ni bezesporu inspirací. Její děd Josef Petřík byl primářem nemocnice v Jilemnici, strýc byl lékařem Harrachů a bratranec byl profesorem fyziologie na Masarykově univerzitě v Brně. Studovala čtyři roky na Univerzitě Karlově obor všeobecné lékařství, pak ještě rok specializaci na stomatologii. Studium ukončila roku 1920 promocí.²⁶¹

Po studiu začala pracovat na zubní klinice profesora Pašanta v Praze, zde získala při studiu aprobaci na tento obor. V roce 1924 se nastálo přestěhovala do Pardubic, kde ve stejný rok zřídila soukromou ordinaci. Současně vypomáhala ještě v pardubické nemocnici. Jezdila ošetřovat lidi, kteří potřebovali lékařskou pomoc, do vyhrazených chudinských domů, zvaných „Karanténa“, také v Pardubicích. Od chudých, jako většina lékařek provozujících v první republice praxi, nežádala peníze. Soukromou ordinaci měla jen v podnájmu a tak se rozhodla pro vlastní dům. Společně s MUDr. Josefem Hoščálkem²⁶² si vzala hypotéku a od roku 1932 měli vlastní ordinaci, na Polské ulici v Pardubicích, kde můžeme spatřit její pamětní desku (Obrázek č. 1). Patřila jí levá část domu. V prvním patře byly stomatologická ordinace Ducháčkové a gynekologicko – porodnická ordinace Hoščálka. Při její lékařské praxi jí pomáhali další zaměstnanci, zubní technik, slečna instrumentářka a hospodyně Fanyňka.²⁶³ Ve druhém patře bydlela. Společně tento dům obývala Růžena Vojtěchová.²⁶⁴

Už při studiu na vysoké škole snila o rovnoprávnosti žen s muži a jejím velkým přáním bylo pracovat v ženském hnutí. Později, když už provozovala lékařskou praxi,

²⁶⁰ VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 12.

²⁶¹ VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 12. DOBIÁŠKOVÁ, Irena. Ženy – hrdinky, MUDr. Vilma Ducháčková. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*, roč.17, č.3-4, 1982, s. 56.

²⁶² MUDr. Josef Hoščálek (1892 - 1982) – gynekolog, zasloužilý pracovník ve Spolku pro ochranu matek a dětí v Pardubicích a v jiných aktivitách

²⁶³ VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 13.

²⁶⁴ Růžena Vojtěchová (1903 -1944) – učitelka, její aprobace byl český jazyk a dějepis. S MUDr. Ducháčkovou byli velké kamarádky. Obě se zapojili do odbojové činnosti za druhé světové války, která je stála život.

se dostávala do styku se ženami, které přicházely se strachem, jestli budou mít čím zaplatit, napadla ji myšlenka zřídit organizaci na ochranu žen, a to především matek.²⁶⁵

Jako lékařka byla od roku 1924 členkou Ústředního sdružení lékařů a členkou spolku Československých zubních lékařů. Zapojila se také do Společnosti československého červeného kříže.²⁶⁶

S Růženou Vojtěchovou jí pojilo nejen velké přátelství, ale i odbojová činnost. Společně založily v roce 1936 Radu žen a pracovaly v odbojové organizaci „Věrní zůstaneme.“ Ilegální činnosti věnovaly obě ženy téměř veškerý svůj volný čas. Návštěvy a schůzky se konaly v ordinaci Ducháčkové. Bylo to nenápadné, po celý den sem chodili pacienti. „Docházely sem také ženy, jejich mužové byli uvězněni, a ženy komunistů, které tu hledaly pomoc. V takových případech doktorka Ducháčková vždy přerušila práci ve své ordinaci a poskytla ženám ochotně radu i pomoc.“²⁶⁷ Byly i přesto prozrazeny. Vilma Ducháčková byla zatčena 17. října 1941 přímo ve své ordinaci. „Asi pět minut před osmou zaklepala pomocnice v domácnosti doktorky Ducháčkové na naše dveře, aby za doktorkou maminka přišla. Ta ale nebyla doma, protože byla v divadle. O půl deváté jsme slyšely velké zvonění na dveře doktorky. Byla jsem doma sama se sestrou. Z okna jsme potmě viděly osobní auto pod domem, což bylo dost zvláštní, ne každý měl auto. Byli to asi čtyři muži v uniformě. Zvonili na ně, na nás ne jenom jsem to slyšela, to zvonění bylo dost dlouhé a intenzivní. V sousedním bytě byl velký hluk, slyšely jsme to přes přičky, chaos, hlasy a posouvání nábytku. Tohle všechno trvalo asi půl hodiny. Se sestrou jsme se dívaly kukátkem na chodbu. Viděla jsem, jak gestapo odvádí doktorku.“²⁶⁸ Zařízení bytu bylo zabaveno, byt a ordinace byly doslova vydrancovány. Ducháčková byla zatčena za přípravu velezrady, za sabotáže a podporování nepřítele. Nedlouho po ní byla zatčena i Růžena Vojtěchová.

Její lékařské povolání jí provázelo i ve vězení, ale spíše v tom negativním slova smyslu. Okupace s Ducháčkovou velmi otřásla. Ve svém zaměstnání měla lidi léčit, pomáhat od bolestí a vrátit jim zdraví. Ovšem, tady „se [...] s lidmi zacházelo jako se

²⁶⁵ DOBIÁŠKOVÁ, Irena. Ženy – hrdinky, MUDr. Vilma Ducháčková. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*, roč. 17, č.3-4, 1982, s. 55.

²⁶⁶ VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 13.

²⁶⁷ DOBIÁŠKOVÁ, Irena. Ženy – hrdinky, MUDr. Vilma Ducháčková. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*, roč. 17, č.3-4, 1982, s. 57.

²⁶⁸ VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 14. (Výpověď s MUDr. Zorou Jakubičkovou)

zvěří.“²⁶⁹ Svoje znalosti přesto ve vězení využívala, vzpomínala na to její spoluvězeňkyně Emílie Chrbolková: „*Na cele se mnou byla i paní doktorka Ducháčková. Když se jednou vrátila po výslechu učitelka Vojtěchová s rozbitým nosem, šla dr. Ducháčková namočit ručník a obkládala učitelku Vojtěchovou. Byla však přistižena gestapem a musela z trestu na deset dnů do sklepa.*“²⁷⁰ Jejím velkým přáním bylo dostat se z toho pekla. Po propuštění chtěla opět dál pomáhat lidu: „*Ale já věřím, že se vrátím, že mi osud dovolí dál pracovat, pomáhat při bolestech lidem.*“²⁷¹ Avšak toho se nedočkala.

Již od mládí měla problémy s duševní dědičnou chorobou. Navíc roku 1924 onemocněla břišním tyfem a zánětem mozkových blan, který prodělala hned dvakrát. Podruhé na jaře 1941, od té doby trpěla výpadky paměti a zapomínala. Diagnóza roku 1943 stanovila otosklerózu. Slyšela hlasy lidí a měla představy, které se jí vracely nazpět. Podle lékařů bylo znatelné zešílení. Vytvořila si svůj svět představ, ve kterém žila, tělesně byla však zdravá. I její chování bylo nepředvídatelné. Často byla neklidná a pomatená, někdy se chovala odmítavě a chtěla uprchnout, jindy zase jako by byla duchem nepřítomná.²⁷² Na svědomí to měla s největší pravděpodobností dědičnost (nervové problémy se vyskytly celkem u čtyř sester), surové výslechy gestapa, pobyt ve vězení a také její nemoci z 20. let 20. století. Po prodělaných nemocech se léčila v nervovém sanatoriu, ovšem problémy s nervy a únava přetrvávaly. Státní říšský návladní vydal v září roku 1942 prohlášení, že Ducháčková není způsobilá k tomu, aby byla souzena Lidovým soudem kvůli špatnému psychickému stavu. Ten samý rok byla přijata v zemském léčebném ústavu v Arnsdorfu v Sasku, kde byla hospitalizována. Byla sice prokázána psychická porucha trvalého rázu, ale přesto nastoupila do vyšetřovací vazby. Nebyla však zproštěna viny, protože v době, kdy vykonávala odbojovou činnost, byla zodpovědná za své jednání. 2. listopadu 1942 byl vystaven na Ducháčkovou zatykač. Státní říšský návladní však na základě lékařské zprávy roku 1943 přerušil vyšetřování. Ducháčková dožila v léčebném ústavu v Bräunsdorfu. Zemřela 19. února 1944 ve 49 letech. Vzhledem k tomu, že zemřela v léčebně byly její ostatky předány rodině, avšak jedna z jejích sester - Františka Ducháčková – měla pochybnosti: „*Dle mého mínění, byla sestra naše otrávena plynem nebo soudím tak dle*

²⁶⁹ DOBIÁŠKOVÁ, Irena. Ženy – hrdinky, MUDr. Vilma Ducháčková. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*, roč. 17, č.3-4, 1982, s. 57.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 58.

²⁷¹ Tamtéž, s. 58.

²⁷² VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 15.

toho, že na mrtvole její (na obličejích) položen byl obklad až do našeho příchodu, aby nebylo znáti, že zčernala v obličejích.“²⁷³

Nikdy se neprovdala, stejně tak, jako její dvě sestry (Františka, Zdena). Ve volném čase se věnovala politice, hudbě a literatuře. Její obětavost se promítla v ochotě pomáhat potřebným. Zajímavostí u této ženy je však to, že si pořídila řidičský průkaz na auto, které dokonce vlastnila a využívala. Měla i řidiče svého vozu, který s ní jezdil na návštěvy k nemocným a pomáhal jí obstarat materiál pro zubní ambulanci. Na počest této ženy byla roku 1990 přejmenována v Pardubicích ulice Únorová na ulici MUDr. Vilmy Ducháčkové.²⁷⁴

5.3.2 MUDr. Ludmila Vančurová (roz. Tuhá)

Tuto postavu lékařských dějin známe především jako manželku českého spisovatele a v druhé řadě také lékaře Vladislava Vančury.²⁷⁵ Byla jeho nejbližší spolupracovnicí a oporou v životě a umělecké práci. Bohužel ale byla a je v jeho stínu a především v pozadí jeho tragického konce. Život jí přinesl několik dalších těžkých ran, se kterými se musela Ludmila Vančurová vyrovnat.

Ludmila Vančurová (Obrázek č. 2) se narodila 14. ledna 1897 jako druhé dítě a také jediná dívka ze čtyř dětí (bratři Václav, František, Karel) v rodině pražského učitele Tuhého. Patřili mezi chudší rodiny. Bydleli v Praze na Klárově. Matka byla v domácnosti. Její otec neměl vysokoškolské vzdělání, byl však velice inteligentní. Uměl několik jazyků a překládal. Snažil se však všem svým dětem vysokoškolské studium zajistit. Chtěl, aby jeho dcera studovala medicínu a ona mu vyhověla. Ji samotnou lákala spíše umělecko – průmyslová škola. Po absolvování Minervy roku 1916 se tedy přihlásila na lékařskou fakultu v Praze. Tu 2. června 1921, stejně jako Vladislav Vančura, ukončila.²⁷⁶

Její lékařská praxe není spojena s žádnou klinikou, od počátku působila na Zbraslavi, kde si s manželem po svatbě v roce 1921 vybudovali soukromou praxi. Jejich

²⁷³ Tamtéž, s. 16.

²⁷⁴ VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojáčky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*. Sešit 55, rok 2010, s. 15-16.

²⁷⁵ Vladislav Vančura (1891 – 1942) – spisovatel, divadelní kritik, filmový režisér. Mezi jeho díla patří *Rozmarné léto*, *Markéta Lazarová*, *Pekař Jan Marhoul*, *Luk královny Dorotky*, *Jezero Ukereve*. Jako filmový režisér se podílel na filmu *Před maturitou*, *Marijka nevěrnice*. Některé knihy byly později převedeny na filmové plátno. Byl komunista, člen a předseda Devětsilu, za 2. světové války pracoval v odboji.

²⁷⁶ VANČUROVÁ, Ludmila. *Dvacet šest krásných let*. Praha, 1967, s. 68.

společná práce jí nevadila: „*První čas jsme v ordinaci pracovali většinou společně; připadalo nám to tak trochu jako na klinice; pomalu se ale stávalo zvykem, že ženské čekaly raději na konec společné ordinace, „až pak doktor odejde“; tak se začala tvořit moje vlastní klientela ženská a později dětská, a z toho vzniklo první rozdělení pracovního rozvrhu.*“²⁷⁷ Vladislav Vančura je známý především svým spisovatelským uměním, a tak celá ordinace a lékařská práce připadla v roce 1929 jen na manželku. To však již postavili vlastní dům – vilu. V přízemí byla umístěna ordinace, kterou využívala pro svou lékařskou praxi Ludmila Vančurová. Vladislav Vančura měl pracovnu ve druhém patře, nad vlastním bytem.²⁷⁸ Na Zbraslavi, ve zpočátku venkovských podmínkách, vydržela pracovat 30 let. Na těžké začátky lékařské praxe vzpomínala i ve svých pamětech: „*[...] tehdy praktická medicína ještě počítala opravdu s doktorem, který si měl vědět rady takřka ve všem všudy; i v malé chirurgii jsme byli odkázáni sami na sebe. Ostatně ani auto, to je taxík na Zbraslavi ještě nebylo a telefonovat se dalo jen přes poštu, a ta zase měla v noci zavřeno.*“²⁷⁹ S každodenní lékařskou prací se vypořádala se ctí. Lidé a pacienti ji měli velice rádi. Jezdila často na návštěvy a ty byly časově náročné. Pacienty navštěvovala pěšky, někdy se jejím dopravním prostředkem stal kůň s vozem. Později (od roku 1934) vlastnili auto, které se Vančurová naučila řídit.

Nejen profesní život, ale i osobní a mateřský byl naplněný. Roku 1923 se jim narodila jediná dcera Alenka,²⁸⁰ avšak v útlém věku začala abnormálně hubnout. S její nemocí se Vančurová jako matka vypořádala velice těžko: „*Mučilo mne například srovnání, jak odlišně oba snášíme starost o dítě. Já jsem nevycházela z patologického soustředění na to jediné, na svůj strach i trápení, zatímco Vladislav měl sice o dítě starost, ale přitom mohl myslet i na jiné věci a normálně žít.*“²⁸¹ I Vančura, při rozhovoru s básníkem Stanislavem Kostkou Neumannem (1875 – 1947) slova potvrdil: „*[...] jak jsem se neuvěřitelně změnila: co máme dítě, že se neusměju, a o všechno že jsem ztratila zájem.*“²⁸² O dceru se starala kromě ní ještě chůva Růžena. Dcera Alena se nakonec uzdravila, ale přesto Vančurová jako matka viděla hrob svého dítěte. Jediná

²⁷⁷ VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., s. 68.

²⁷⁸ URL:<http://www.zbraslavhistorie.info/domy-vila_vladislava_vancury.php>[cit. 21.3.2011].

²⁷⁹ VANČUROVÁ, Ludmila. c. d., s. 83.

²⁸⁰ Alena Santarová, rozená Vančurová (1923 – 1967) – spisovatelka, psala převážně knihy pro děti a mládež. Mezi její díla patří např. *Modrý zápisník, Káťa, Katryn, Katynka*, průvodce Prahou s názvem *Známa neznámá* či detektivka *Program na neděli*.

²⁸¹ VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., s. 75.

²⁸² Tamtéž, s. 74.

dcera Alena podlehla zákeřné chorobě ve svých čtyřiceti čtyřech letech. Byla to druhá rána, se kterou se musela Vančurová srovnat. Tou první byl 1. červen 1942, kdy po krátkém věznění (od 12. května 1942) byl za odbojovou činnost zastřelen Vladislav Vančura. V roce 1938 uvažovali o emigraci, ale ani jeden nechtěl. Ludmila Vančurová byla přesvědčená, že je to tak správné. „Z mnoha případů jsem na vlastní oči poznala, jak těžké a trpké je opustit vlast. Že k lidskému štěstí nestačí solidarita a že organizace dobré vůle často selhávají. Jako lékařka jsem přicházela do několika takových rodin. V jejich neveselých příbytcích nebylo vidět nic než beznadějí. Hrůza z toho, co jsem viděla, mi dodávala jistotu, když jsem s určitostí vyslovovala, že bych nikdy nechtěla a nemohla emigrovat.“²⁸³ Během roku 1942 svoje stanovisko přehodnotila. „Kolikrát jsem v těch dnech litovala, že jsme neodjeli za hranice, pokud to ještě šlo.“²⁸⁴ Bylo však již pozdě.

Po válce se Ludmila Vančurová stala zakladatelkou a první ředitelkou Ústavu zdravotní výchovy v Praze. Od roku 1952 pak působila v čele Výzkumného ústavu zdravotnické osvěty. Mezi její lékařské aktivity patřila také dlouholetá činnost v Ochráně matek a dětí, kde se věnovala v první řadě zdravotně výchovné činnosti mezi matkami. Aktivně se zajímala o tehdejší zdravotnické problémy. Svoji lékařskou praxi ukončila v 65 letech. Její celoživotní dílo bylo oceněno v roce 1957 Řádem práce a v roce 1962 čestným titulem „Zasloužilý lékař“.²⁸⁵

Ve svém volném čase ráda pěstovala turistiku, plavala a často se projížděla na vlastním kánoji. Rodina žila velice kulturně, s manželem navštěvovali divadelní představení, filmové novinky a často bývali ve společnosti významných osob, o kterých máme povědomí do dnešních dob. Kromě zmiňovaného Stanislava Kostky Neumanna, to byl básník Vítězslav Nezval (1900 – 1958), spisovatel Karel Nový (1890 – 1980), spisovatel Ivan Olbracht (1882 – 1952), kritik Karel Teige (1900 – 1951).

Ve svém okolí na Zbraslavi nebyla Ludmila Vančurová²⁸⁶ jedinou lékařkou. Z jejích vzpomínek se dovídáme o MUDr. Votočkové²⁸⁷ a od roku 1937 zde působila

²⁸³ VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., 135.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 151.

²⁸⁵ TAUFROVÁ, Marie. MUDr. Zprávy. K sedmdesátinám zasloužilé lékařky MUDr. L. Vančurové. In *Praktický lékař* 47, č. 3, 1967, s. 119.

²⁸⁶ Velice se přátelila i s jinou lékařkou MUDr. Josefou Konrádovou, která však působila v Dobřichovicích. více viz. VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., s. 99 – 100.

²⁸⁷ VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., s. 81.

jako zubní lékařka její kolegyně z fakulty MUDr. Milada Šťastná,²⁸⁸ se kterou si později rozuměly i jako přítelkyně.

MUDr. Ludmila Vančurová zemřela v dejvickém penzionu 7. prosince 1983 v 86 letech.²⁸⁹ Mnohým pacientům utkvělo v paměti její vlídné léčení, kdy už samotná lékařčina přítomnost zmírňovala u nemocného projevy choroby. Její profesní i osobní život byl po všech stránkách naplněn, ale osud byl často krutý. Kromě dvou ran v manželském životě zažila za svobodna ještě jednu ránu. Smrt svého o pět let staršího bratra, rovněž medika, který spáchal sebevraždu.²⁹⁰ Přesto dokázala najít pro své pacienty úsměv a vlídná slova.

Na závěr bych se vrátila k jedné příhodě ve vzpomínkách Ludmily Vančurové. Jednou paní doktorka nemohla ošetřit svoji pacientku a jako zástup za ní ji ošetřil její manžel. Nic by nás na té příhodě nezaujalo, avšak od té doby si vždy vyžádala jen jeho. Slovy Vančurové: „[...] takže mi ji jako lékař vlastně přebíral.“²⁹¹ Můžeme se jen dohadovat, proč tomu tak bylo. Zřejmé je jen to, že Vančurové se asi v mnohém ulevilo: „Ale bylo na pováženou chodit k téhle staré, prý zámožné, ale podivínské a sešlé samotářce. Na ulici ji bývalo vidět oblečenou, přesněji řečeno zahalenou do dvou šedých příkrývek. Jednu měla přes ramena, druhou přes hlavu [...]“²⁹²

5.3.3 MUDr. Vlasta Kálalová – di Lotti

Lékařka, jejíž osud připomněla ve svém románu Ilona Borská,²⁹³ se narodila 26. října 1896 v Bernarticích u Tábora. Byla prostřední dcerou²⁹⁴ v učitelské rodině Antonína Václava Kálala.²⁹⁵ Otec kdysi taky toužil být lékařem, „ale nemohli ho tak dlouho vydržovat na studiích, a tak musel vzít zavděk kantořinu.“²⁹⁶ Kromě starší sestry Milady, provdané Šmolíkové, měla mladšího bratra Jaroslava. Milada společně se

²⁸⁸ MUDr. Milada Šťastná, další promovaná prvorepubliková lékařka, se po promoci hned provdala, ale bohužel brzy ovdověla a zůstala sama s dcerou.

²⁸⁹ KADLEČEK, František. Malá vzpomínka. In *Zbraslavské noviny*, č. 2, 2007 s. 8.

²⁹⁰ VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., s. 37 - 39.

²⁹¹ Tamtéž, s. 70.

²⁹² VANČUROVÁ, Ludmila. c.d., s. 70 – 71.

²⁹³ Ilona Borská (1928 – 2007) napsala o MUDr. Vlastě Kálalové – di Lotti román s názvem *Doktorka z Domu trubačů*. Poprvé byl vydán roku 1978.

²⁹⁴ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy vlastní. Přes Bospor k Tigridu. Cestopis – osobní vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 1.

²⁹⁵ Antonín Jan Kálal (1865 – 1927) – kromě učitelství se zabýval chovem králíků, vydal knihu *Kuchyně králíkáře a časopis Králík československý*.

²⁹⁶ BORSKÁ, Ilona. *Doktorka z domu Trubačů*. Praha, 1984, s. 40.

svým manželem Václavem byly známými pražskými dentisty.²⁹⁷ Do rodiny patřil také spisovatel Karel Kálal,²⁹⁸ byl to strýc jejího otce.²⁹⁹

Vlasta Kálalová – di Lotti (Obrázek č. 3) již od mládí chtěla být lékařkou. „*Lékařství mne dávno přitahovalo. Když jsem byla ve třinácti letech při školní úloze nucena uvažovati o volbě povolání, uvedla jsem přání studovat medicínu. Chodila jsem tehdy do třetího ročníku vídeňské měšťanky.*“³⁰⁰ Ve Vídni byla rok u známých, aby se naučila německý jazyk. Pak již studovala na českých školách. Prošla pražským lyceem a roku 1915 začala studovat hned dvě fakulty najednou - lékařskou a filozofickou, kam docházela na výuku cizích jazyků. Kvůli válečnému konfliktu studovala déle, její promoce proběhla až 18. února 1922. Studium ukončila s vynikajícím prospěchem a jako první žena v nové republice promovala „*sub summit auspiciis.*“³⁰¹

Během studia (v roce 1920) se účastnila dva měsíce studijní praxe v boloňské nemocnici na chirurgii. Svoji lékařskou praxi po studiu začala na klinice profesora Otakara Kutvirta³⁰² v Praze. Působila na chirurgickém oddělení v Lounech a na chirurgické klinice profesora Julia Petřivalského³⁰³ v Brně.³⁰⁴ Chirurgii si vybrala záměrně. Během studií v roce 1919 se totiž účastnila přednášky ve Spolku českých lékařů. Profesor Jaroslav Hlava přednášel o exotické parazitologii. Na závěr přednášky pronesl: „*aspoň jedna z lékařských fakult na území mladého státu by měla mít specializované pracoviště pro výzkum tropických chorob.*“³⁰⁵ Touto větou se Kálalová inspirovala a byla jí doporučena chirurgie jako nejlepší obor pro práci na východě. „*Bělovlasá Mary Elizabeth Lapham, lékařka ze Severní Karolíny, která k nám přišla po válce s missí Amerického Červeného kříže (Kálalová v něm chvíli působila i po promoci), mě ujistila, že opravdu mohu být užitečnou arabským ženám, zvláště věnuji –*

²⁹⁷ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy cizí. V duchu s MUDr. Vlastou di Lotti Kálalovou. Vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 3.

²⁹⁸ Karel Kálal (1860 – 1930) – působil nejen v Čechách, ale i na Slovensku, napsal např. *Z hor a plání, Češi na Slovensku.*

²⁹⁹ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 242.

³⁰⁰ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy vlastní. Přes Bospor k Tigridu. Cestopis – osobní vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 3.

³⁰¹ Sub summis auspiciis = slavnostní promoce, udělení doktorátu pod záštitou v tomto případě prezidenta republiky.

³⁰² Otakar Kutvirt (1867 – 1929) – specialista na nemoci ušní, krčí a nosní.

³⁰³ Julius Petřivalský (1873 – 1945) – chirurg, první přednosta chirurgické kliniky LF MU, zakladatel moravské chirurgické školy.

³⁰⁴ SLÍPKA, Jaroslav. Memoriam MUDr. Vlasty Kálalové – Di Lottiové. In *Plzeňský lékařský sborník*, č. 36, Praha, 1971, s. 165.

³⁰⁵ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 13.

li se chirurgii, oboru, pro nějž jsem se jí zdála [...] schopnější než pro léčbu interní.“³⁰⁶ Její další kroky směřovaly na Blízký východ: „*Damašek nebo Bagdád, rozhodnuto.*“³⁰⁷ Po studijní stránce neměla žádný problém, uměla turečtinu, arabštinu. Postupem času se naučila také většinu místních dialektů. Finanční a rodinné záležitosti si musela teprve vyřešit. Otec byl od začátku proti této cestě: „*Kdybys byla muž, nic bych nenamítal, naopak...!Kdybys byla chlapec, tys měla být chlapec...Možná v tom bylo i postesknutí.*“³⁰⁸ Ovšem slova matky: „*bez cíle je těžko žít.[...]Musím být ráda, že našla svůj cíl. Bude se nám stýskat, bylas naší radostí. Ale snad se přece zas shledáme*“³⁰⁹ Kálalové ukázala, že i otec po čase s jejím rozhodnutím souhlasil. Na finance myslela i za dob studií, sama si sice našetřila osmdesát pět tisíc korun,³¹⁰ ale nebyla si jistá, zda to bude stačit. Nakonec se i tato stránka díky nečekanému finančnímu daru prezidenta republiky vyřešila.

15. září 1924 se vydala na cestu na východ, první zastávka byl zámek v Topolčiankách. Byla hostem Alice Masarykové a setkala se zde osobně s Tomášem Garriguem Masarykem. Při prvním setkání znejistila. „*Zůstal sedět mlčky dál. Nepodal mi ruku. Vážná tvář se znovu zahleděla do ohně.*“³¹¹ Ale kvůli tomu, že byla ženou to rozhodně nebylo. Vypravovala o rodině, o otci a o všem, na co byla od Alice Masarykové tázána. Prezident celou dobu mlčel. Promluvil s Kálalovou až další den a oznámil jí, že zajistil finanční obnos na tuto cestu. „*Ted' vám dá dva tisíce a napíšete mu, když budete potřebovat.*“³¹² Vše vyřizoval s Kálalovou jeho právní zástupce JUDr. Karel Strnad.

18. září 1924 její trasa pokračovala. „*Byla jsem plna starostí, bylo mi smutno, a přece jsem byla šťastna.*“³¹³ Její první zastávkou byl Istanbul, kde působila několik měsíců na univerzitě, chtěla si doplnit znalosti z gynekologie. Pak se na několik let zabydlela v Bagdádu. Hlavní město zvolila proto, „*že by mohlo být vhodným střediskem pro epidemiologická studia, jimž měl příští ústav časem sloužit.*“³¹⁴

³⁰⁶ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy vlastní. Přes Bospor k Tigridu. Cestopis – osobní vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 2.

³⁰⁷ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 14.

³⁰⁸ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 40.

³⁰⁹ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy vlastní. Přes Bospor k Tigridu. Cestopis – osobní vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 2.

³¹⁰ Tamtéž, s. 7.

³¹¹ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy vlastní. Přes Bospor k Tigridu. Cestopis – osobní vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 11.

³¹² Tamtéž, s. 12.

³¹³ Tamtéž, s. 13.

³¹⁴ Tamtéž, s. 14.

15. března 1925 se ocitla v iráckém Bagdádu. Zde během sedmi let vybudovala československou nemocnici, sbírala tropický hmyz do Národního muzea a také se vdala. Od počátku se jí v Bagdádu dařilo, kromě jazykových schopností si přátele získávala svým temperamentem. Největším problémem zde pro ni byly zejména vysoké teploty v době léta (46 – 48°C) a také to, že se potýkala s několika nemocemi. Jedna z pozdějších byla i důvodem k návratu domů. Na začátku byla také zásadní překážkou nostrifikace jejího lékařského diplomu. Karlova univerzita tu nebyla známá, až po ověření potřebných dokumentů, diplom uznali.

Na Blízkém východě měla žena v roli lékaře, oproti evropským lékařkám přece jen výhodu. Krátce po příjezdu do Bagdádu ji jeden arabský kolega řekl: „*Jako chirurg můžete prokázat našim ženám službu, kterou jim nemůže poskytnout nikdo z nás. K nám přicházejí ženy k operaci již jen umírající. Muslimky i jejich mužové dávají přednost smrti před zneuctěním. Tím je ženě operace a ošetření vykonané mužem.*“³¹⁵ Svoji praxi začala v malém domku v severní části města. Od začátku měla pacientů dost. Bylo těžké jim vyhovět, zejména proto, že se její medicínská výbava skládala z cestovní lékárníčky, několika párů gumových rukavic a z kazety nástrojů pro drobnou chirurgii.³¹⁶ Kálalová se ale s předsudky na východě vypořádávat musela. Místní lidé dali totiž raději přednost v otázkách života a smrti duchovnímu než lékaři. Pro ženu zde však platilo, že na veřejnosti ji musel doprovázet muž nebo sluha. Takovým pomocníkem se stal obchodník Taufí. Kromě něho měla ještě sluhu Mahdího a v domě několik kuchařek. 2. října 1925 jí přijela na pomoc také česká ošetřovatelka Ruth Tobolářová.³¹⁷ To už se poohlížela po nějakém větším domě v centru města. Nakonec si vybrala dům Burazanliů³¹⁸ a po všech úředních záležitostech na začátku listopadu roku 1925 zde visela tabulka s arabským nápisem Mustausaf Tšikuslufákijá, MUDr. Vlasta Kálalová³¹⁹ a tím byla potvrzena první Československá nemocnice na Blízkém východě.³²⁰

³¹⁵ BOROVIČKA Michael. Lékařka na březích Tigridu. In *Lidové noviny*, 21. června 2003.

³¹⁶ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 45.

³¹⁷ Emilie Ruth Tobolářová (1895 – 1976) – česká ošetřovatelka, pocházela z devíti dětí. Před 1. světovou válkou žila čtyři roky ve Švýcarsku, v penzionátě. Vlasta Kálalová si s ní její příjezd do Bagdádu vyjednala před svým odjezdem, také než Tobolářová do Bagdádu přijela často si psaly. Kálalová o ní soudila: „*Ruth je nadprůměrně inteligentní děvče a vynikající ošetřovatelka [...] Jenom nedej bože, aby byla romantická*“ (BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 67.)

³¹⁸ Dům Burazanliů v českém jazyce znamenal dům Trubačů, její babička z matčiny strany byla Trubačová. Proto se Kálalová pro dům rozhodla.

³¹⁹ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 68.

³²⁰ V té době existovaly dva druhy nemocnic. První museli řídit alespoň dva lékaři. Druhý typ mohl vést jeden lékař, ale mohl mít nejvíce dvacet lůžek, do této kategorie Kálalová spadala.

Provedla nespočet lékařských zákroků a operací. Objevily se i předsudky vůči ženám. Příkladem nám mužou být Češi, kteří si přišli vytrhnout zub a nevěděli, že jsou u české lékařky. „*Vždyť ten doktor je ženská! A takový mrně! [...] Hele brácho, kdybys měl dojem, že to ta děvenka nezvládne, tak mě nenech žehrat, seber jí ty kleště a vyrvi mi ho sám.*“³²¹

Kromě své lékařské praxe se věnovala sběru hmyzu pro Národní muzeum. Po nastudování příslušných odborných znalostí poslala do Prahy půl milionů exemplářů. Jeden exponát byl pojmenovaný na Vlastinu počest, *Cyphosome Lawsonial ssp. Kálalae.*³²²

Exotické druhé příjmení měla Kálalová od 19. června 1927. Provdala se za Itala Giorgio Silvia Di Lotti.³²³ I v tento den lékařka pracovala. „*Byla neděle. Pro naše nemocné všední den. Od rána plnili dvůr s naléhavými dotazy. Potřebovali ještě vyšetřit, museli mít jasno v tolika věcech před mým odjezdem, stanoveným na následující ráno. [...] Oh, oh, místo podobných slavnostních starostí jsem musela hledět, aby během hodiny, která ještě zbývala do obřadu, byly uspokojeny stesky mých pacientů. Věděli jen o svých bolestech, a věděli, že zítra odjízdim. Do Evropy, na tři měsíce.*“³²⁴ Tak se v roce 1927 poprvé od pobytu v Bagdádu dostala do Prahy a do Bernartic. Kálalová – Di Lotti se nechtěla nikdy vdát, přesto rodinu založila a její manželství bylo šťastné. S manželem vychovali dvě děti - syna Radbora (1929 – 1945) a dceru Drahomilu Lydii (1931 – 1945). Mateřské dovolené si mnoho neužila. Na novou roli – matky (po narození Radbora) – reagovala slovy: „*[...] je vidět i u mne, že bylo třeba, abych se sama stala matkou, abych pochopila všechny nesnáze jiných matek. Dokud jsem žila stejně pohodlně jako muži, byla jsem stejně bezcitná.*“³²⁵

Své osobní volno v Bagdádu trávila zejména čtením knih a korespondencí. Po narození dětí ovšem tento čas v podstatě ztratila. Ale v této východní zemi oproti Evropě mateřství společensky nekompromitovalo. „*V Evropě by si to dovolit nemohla, pacienti by reptali a příště by šli jinam, asi k muži, který nekojí.*“³²⁶

³²¹ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 70 – 71.

³²² BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 94.

³²³ Giorgio Silvio Di Lotti (1816 – 1945) – s Vlastou Kálalovou to bylo jeho druhé manželství. Jeho první žena Cleofe zemřela v Bagdáde na tuberkulózu. Z prvního manželství měl syna Augusta.

³²⁴ Památník národního písemnictví. Fond: Vlasta Kálalová Di Lotti. Rukopisy vlastní. Přes Bospor k Tigridu. Cestopis – osobní vzpomínky. č. přír. 82/56, s. 304.

³²⁵ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 116.

³²⁶ Tamtéž, s. 116 – 117.

V roce 1930 v létě podnikla celá rodina dovolenou na sever do Kurdistanu. Kálalové Di Lotti zdravotní stav se ještě více zhoršil. Po návratu onemocněla horečkou denque.³²⁷ Tehdy začali uvažovat o definitivním návratu do Čech. Manžel, sice národností Ital, přijal československé občanství. Pro Kálalovou Di Lotti to bylo těžké, pro svoji nemocnici neměla nástupce a stále ještě neexistovala katedra pro výzkum tropických chorob. I tak se rozhodli pro návrat a tak na jaře 1932 byla její celá rodina v Československu.

Po uzdravení Kálalová Di Lotti začala v roce 1936 pracovat v Červeném kříži a jako vedoucí redaktorka časopisu Zdraví lidu. Bydleli v Praze. Se začátkem nacistické okupace se přestěhovali natrvalo do jejich rodných Bernartic. Zde zažila ovšem svoji největší životní tragédii. Manžel, syn, dcera a jejich hospodyně Valerie, přezdívaná Vali, byli zastřeleni 8. května 1945. Jejich zahradou utíkal partyzán, který se zde střetl s ustupující jednotkou SS. Při jeho pronásledování postříleli za plotem zahrady všechny členy rodiny. Vlasta Kálalová Di Lotti byla těžce raněna, měla dvojí zlomeninu a ránu na temeni hlavy, ale přežila. „*Celou dobu okupace [...] počítala se smrtí. Od jara 1942 na ni smrt civěla okny pustých bernartických stavení jak prázdnými očními důlky. Chyba byla jenom v jednom: počítala se svou vlastní smrtí. Ne s tím, že jí všichni zemřou a ona je všechny přežije.*“³²⁸

Život po této tragédii byl pro ni velice smutný. Snažila se co nejvíce zaměstnat. Podnikla řadu zahraničních cest, do Spojených států amerických, do Norska, Ruska. Účastnila se Mezinárodního shromáždění žen proti fašismu a válce, kde se spřátelila s Ingeborg Refling Hagenovou.³²⁹ V Moskvě se seznámila s Taťanou Tessovou.³³⁰ Od roku 1947 pracovala ještě na chirurgické klinice profesora Jiřího Diviše³³¹ v Praze. I v těchto letech se zde dočkala stálých předsudků: „*Ženská? Na chirurgii? Teď ještě dodávali: V jejím věku? Prý odněkud z venkova?*“³³² V roce 1951 odešla do důchodu a natrvalo se přestěhovala do Bernartic. Zde ordinovala, starala se o zahradu a vyučovala cizí jazyky. Ve svém domě ubytovala dva válečné sirotky, které poznala v nemocnici. Juraje, jednadvacetiletého Slováka a Gitku osmnáctiletou Polku. V jednom patře bernartického domu ještě působily jesle.

³²⁷ Denque – virové onemocnění, které infikuje komár.

³²⁸ BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 201.

³²⁹ Ingeborg Refling Hagenová (1895 – 1989) – norská spisovatelka.

³³⁰ Taťána Tessová (celé jméno Tëss, Tat'jana Nikolajevna) (1906 - 1983) – ruská novinářka, spisovatelka. O Kálalové Di Lotti napsala novelu, která byla vydána v časopise Sovětskaja ženščina.

³³¹ Jiří Diviš (1886 - 1959) – chirurg, zakladatel čsl. Hrudní chirurgie.

³³² BORSKÁ, Ilona. c.d., s. 239.

MUDr. Vlasta Kálalová Di Lotti (Obrázek č. 3) se stala v roce 1927 členkou lékařské komise pro omezení dětské úmrtnosti. V roce 1992 byla in memoriam vyznamenána Václavem Havlem Řádem T. G. Masaryka. Kálalová Di Lotti byla velice inteligentní, mohli bychom říci téměř geniální, kromě jiného uměla čtrnáct³³³ cizích jazyků. V roce 1962 se seznámila se svým nástupcem, MUDr. Jaroslavem Slípkem,³³⁴ v Bagdádu. Její snaha nebyla marná. Kromě mnoha přátel a známých měla již z dob studií svoji celoživotní přítelkyni PhDr. Marie Tauberovou.³³⁵

MUDr. Vlasta Kálalová Di Lotti, která se nikdy nebála postavit žádným předsudkům, jež na ní „číhaly“ již od dob studií a provázely ji do pozdního věku, raději pracovala s muži než ženami. Prameny uvádějí, že se stala dokonce první chirurgem, jako žena.³³⁶ Zemřela v písecké nemocnici 15. února 1971.

5.3.4 MUDr. Jarmila Hellichová

Jarmila Hellichová (Obrázek č. 4), první lékařka v Poděbradech, pocházela z významné poděbradské rodiny Hellichů. Její děd založil v Poděbradech roku 1902 muzeum. Ovšem jeho povoláním byla práce v lékárně. Lékárníkem byl i Jan Hellich,³³⁷ otec Jarmily Hellichové. Ta v této rodině přišla na svět 18. srpna 1889 jako páté a předposlední dítě. Měla nejstaršího bratra Karla, pak sestru Marii, dále následovali Bohumil, Milada a Jaromír.³³⁸ Jejich matka Růžena, rozená Havlíková, byla dcerou poděbradského soudce. Zemřela, když bylo Jarmile čtrnáct let.³³⁹

Školní docházku začala Jarmila Hellichová v Poděbradech, po absolvování pár tříd měšťanské školy měla naplánované studium v Praze na Minervě. Ovšem to se po návštěvě profesora Ladislava Píče³⁴⁰ zavrhl. „*Neblázněte, holka se vdá a jsou to*

³³³ Angličtinu, francouzštinu, němčinu, ruštinu, italštinu, španělštinu, turečtinu, arabštinu, perštinu, norštinu, islandštinu, novořečtinu, tádžičtinu a gruzínštinu.

³³⁴ Jaroslav Slípka (nar. 1926) – český histolog a embryolog, v Bagdádu vedl Ústav mikroanatomie v letech 1962 – 1966.

³³⁵ Marie Tauberová (1896 - 1981) – česká sochařka, zaměstnankyně univerzitní knihovny v Brně.

³³⁶ ČECHTICKÝ, Tomáš. Vlasta Kálalová. Doktorka z domu Trubačů. In *Instinkt*, č. 41. [cit. 21.4.2011]. URL: < http://instinkt.tyden.cz/rubriky/ostatni/osud/vlasta-kalalova-doktorka-z-domu-trubacu_25639.html>.

³³⁷ Jan Hellich (1850 – 1931) – český lékárník a archeolog, lékarnickou praxi získal u strýce Františka Všetečky v Praze.

³³⁸ Karel (1878 – 1956) – doktor filozofie a magistr farmacie, Marie (1879 – 1960), Bohumil (zemřel mladý), Milada (1886 – 1969) a Jaromír (1894 – 1915).

³³⁹ HELLICOVÁ, Jarmila. *Z paměti poděbradské lékařky MUDr. Jarmila Hellichová*. Poděbrady, 1984, s. 7 – 8.

³⁴⁰ Ladislav Píč (1847 - 1911) – český archeolog, mimořádný profesor dějin, slavista.

vyhozené peníze.“³⁴¹ Její studijní cesta se tak zkomplikovala. V Praze sice studovala, ale nyní jen Vyšší dívčí školu. Po absolvování musela pomoci starší sestře Miladě ve vedení domácnosti, která se jí ujala hned po smrti matky. Otcí pomáhala v zpracování archeologického materiálu z jeho vykopávek. Četla si odbornou literaturu a byla často přítomna rozhovorů různých vědců s otcem, které ji rozšiřovaly vědomosti. „*Proto asi jsem si nedovolila žádného životního partnera a začala jsem přemýšlet, jak si mám další život zařídit.*“³⁴² Medicína nebyla jejím snem. Chtěla být profesorkou tělocviku na střední škole. Absolvovala lycejní maturitu, bohužel ve válce byl tělocvičný kurs zrušen a tak nemohla svůj plán uskutečnit. Bylo to v roce 1915 a měla dvacet pět roků. O dva roky později složila maturitu na Minervě. A její snaha byla již stát se historikem, ovšem po delší dohodě s rodinou se rozhodla pro studium medicíny. Byl to rok 1917. Ve vzpomínkách Jarmily Hellichové najdeme mnoho přístupů ke studujícím ženám v této době. Již v době studií se Hellichová setkala s mnoha profesory a primáři, kteří byli zaujatí vůči ženám. „*Považovali ženy za méně inteligentní a neschopné v medicíně a také se báli jejich konkurence.*“³⁴³ Kromě profesora Františka Mareše,³⁴⁴ který „*byl i v mluvě trochu ironický, možná že jen v rozmluvě a zkoušení žen*“,³⁴⁵ byl zapřísáhlý nepřítel ženského studia, nejen na medicíně doktor Matěj Jan Pešina.³⁴⁶ „*Pozdě se ženil, ale pak byl obdařen dvěma dcerami, aby snad poznal, že ty ženy a dívky nemusí být tak zlé, jak si je představoval. Na kliniku proto nepřijímal lékařky a my, kdo jsme to věděly, jsme tam vůbec nežádaly a všechny jsme žádaly do nemocnice.*“³⁴⁷ Medicínu dokončila v řádném termínu a tak byla 13. ledna 1923 promována ve svých třiceti třech letech.³⁴⁸ Promoce, jak vzpomíná Hellichová, „*nejvíce snad těšila tatínka, že se toho ve svém věku ještě dočkal a že viděl, že jsem zaopatřená a budu stát na vlastních nohou. Však jsme byli potom s tatínkem jako dva kamarádi.*“³⁴⁹ Opravdu neobvyklý měla vztah se svým otcem, během studia ho sice zanedbávala, ale čím byla starší, tím víc si s ním rozuměla.³⁵⁰

³⁴¹ HELLICHOVÁ, Jarmila. c.d., s. 9.

³⁴² Tamtéž, s. 10.

³⁴³ HELLICHOVÁ, Jarmila. c.d., s. 29.

³⁴⁴ František Mareš (1857- 1942) – český lékař, profesor fyziologie.

³⁴⁵ HELLICHOVÁ, Jarmila. c. d., s. 29.

³⁴⁶ Matěj Jan Pešina (1861 – 1943) – český lékař, internista.

³⁴⁷ HELLICHOVÁ, Jarmila. c. d., s. 36.

³⁴⁸ Tamtéž, s. 41.

³⁴⁹ Tamtéž, s. 42.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 72.

Již během studia působila v nemocnici v Havlíčkově Brodě. Svoji lékařskou praxi ale začala v České dětské nemocnici v Praze na interním oddělení u primáře Viléma Hüttla,³⁵¹ kde se setkala nejen s lékaři, ale pracovaly zde již i lékařky.³⁵² Vystřídala několik oddělení. Byla na chirurgii, infekci, gynekologické ambulanci, kojenecké klinice a také na chirurgicko – ortopedickém oddělení. Ale jako specializaci si vybrala již za doby studia pediatrii. V nemocnici se Hellichová setkala také s několika odpůrci ženského studia. Byl to především primář Kafka, který svému kolegovi jednou radil, aby „*až se bude ženit, aby si nebral doktorku nebo jinou studovanou ženu. Lépe je si vzít bohatou z vesnice nebo dceru pekaře či řezníka, ty mají prachy a to doktor potřebuje.*“³⁵³ Sama problémy osobně jako žena neměla. Naopak. Velký nepřítel ženského studia, Antonín Doskočil,³⁵⁴ ji jako lékařku pochválil: „*V době, kdy jsem byla na praxi v nemocnici, byl mým šéfem. Jednou mne zavolal, abych mu dala injekci, když na sobě zkoušel nějaký pokus z bakteriologie. Po letech, když jsem byla dávno v Poděbradech, navštívila mne sestra Eustacie a při vzpomínkách na práci v nemocnici řekla, že prý docent Doskočil říkával, jediná z lékařek, která něco uměla, byla dr. Hellichová.*“³⁵⁵ Kromě práce v nemocnici pracovala v Praze ještě v nemocniční lékárně. Roku 1926 přesídlila natrvalo do Poděbrad. Stala se zde první lékařkou jako žena a také první venkovskou lékařkou. V Poděbradech, jak sama vzpomínala, zde byli vždy jen lékaři. Začátky neměla lehké, přímý problém ovšem jako žena lékařka neměla. Setkávala se stále jen s obecnými tvrzeními a předsudky. „*Venkovský člověk byl tehdy vůči ženám ještě velmi nedůvěřivý. My jsme klestily cestu mladší generaci žen, kterým se šlo do medicíny a lékařské práce již lehčeji.*“³⁵⁶ Měla zde svoji soukromou praxi a vedla ve Spolku matek a dětí poradnu, kde poskytovala porady o výživě dítěte. Od roku 1939 zastávala funkci školní lékařky na dívčí škole obecné a měšťanské. Lékařskou praxi ukončila v roce 1960, avšak kvůli nedostatku lékařů zanedlouho nastoupila jako školní lékařka ještě na pět roků.³⁵⁷ I v důchodu se snažila sledovat nové objevy ve vědě. Za svoji lékařskou praxi se setkala s mnoha případy a také mohla porovnávat péči a zdravotní stav chlapců a dívek. „*Jak jsem z praxe viděla,*

³⁵¹ Vilém Hüttel (1869 – 1950) – český lékař, primář infekčního oddělení v České dětské nemocnici, krátce ředitelem.

³⁵² MUDr. Milada Frýdecká (1896 – 1983), promovala roku 1922 a méně známá MUDr. Kučerová. Setkala se během své praxe zde i s MUDr. Amálií Kreidlovou, MUDr. Vilmou Ducháčkovou.

³⁵³ HELLIHOVÁ, Jarmila. c. d., s. 40 – 41.

³⁵⁴ Antonín Doskočil (1890 – 1942) – český lékař, profesor dětského lékařství.

³⁵⁵ HELLIHOVÁ, Jarmila. c. d., s. 51.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 122.

³⁵⁷ Tamtéž, s. 73, 119.

*nevydrží chlapci nikdy tolik jako holčičky [...] Matka se mne na způsob léčení neptala, ptala se jen, zda se děvče bude moci jednou vdát.“*³⁵⁸

Její velkým zájmem byl tělocvik, je to u dívky dost neobvyklé. Svůj sen učitelky tělocviku si v roce 1915 z důvodu války nemohla splnit. Když byla již na medicíně, kurz byl opět otevřen a tak se bez váhání do něho přihlásila. I když měla víc než třicet let (byla to podmínka, že do třiceti let musí být dokončen kurz i zkoušky) přijali ji s vysvětlením: „*Konečně se jednou hlásí jedna medička sama do tělocvičného kursu. To se ví, že vám to u profesora Jánošíka (ředitel tělocvičného kurzu, rozhodoval o přijetí žáků) zařídím, abyste mohla kurs absolvovat.“*³⁵⁹ S kurzem začala rok po nástupu do medicíny a studovala ho současně. Studium dokončila 15. června 1921, ale učit tělocvik nikdy nešla. „*Zůstala jsem věrná medicíně, ale vědomosti z kursu mi byly pak velmi prospěšné v Sokole, kde jsem cvičila stále, a při ambulanci dětské, kde jsem dobře mohla posoudit, jaké bolesti mohou způsobit poranění běžné při tělocviku.“*³⁶⁰ Můžeme tedy říci, že jako jedna z mála z její generace uměla výborně plavat. Zmíněný Sokol navštěvovala již od svého mládí, tj. od roku 1907. Zůstala v něm do svých osmdesáti pěti let.

Jako lékařka byla roku 1956 oceněna titulem „Zasloužilý lékař.“ Během své lékařské praxe se účastnila mnoha odborných kurzů. Její velkou láskou bylo také dědečkem založené poděbradské muzeum. Od jeho založení s celou rodinou pomáhala otci při shromažďování a pořádání sbírek a věnovala se mu i za okupace. Tehdy přijala funkci předsedkyně muzejního spolku a zastávala ji až do padesátých let, kdy byl spolek zrušen. Pohotovým přístupem zachránila cenné předměty před likvidací a po válce díky svým znalostem zpracovala obsáhlý muzejní archiv a fotoarchiv, popsala a zhodnotila další historické a uměleckohistorické sbírky a oživila kulturně výchovnou činnost muzea.³⁶¹

MUDr. Jarmila Hellichová byla ke konci života téměř slepá. Doma se v bytě orientovala jen v mlze. Ven nemohla sama chodit vůbec. Nemoc byla následkem těžké chřipky prodělané v roce 1973 a její zrak se pak začal zhoršovat. Zemřela 24. února 1986 ve svých rodných Poděbradech.³⁶²

³⁵⁸ Tamtéž, s. 100 - 101.

³⁵⁹ HELLICHOVÁ, Jarmila. c.d., s. 66.

³⁶⁰ Tamtéž, s. 61.

³⁶¹ Tamtéž, s. 7.

³⁶² Tamtéž, s. 122.

5.3.5 Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, DrSc. (roz. Folkmannová)

Těžký život měla lékařka židovského původu Eliška Klimková – Deutschová (Obrázek č. 5). Narodila se 14. prosince 1906 v Litomyšli v rodině židovského rabína Izáka Folkmanna.³⁶³ Absolvovala chrudimské reálné gymnázium, po maturitě roku 1925 se přihlásila na pražskou lékařskou fakultu. Zde jako řádná studentka promovala po šesti letech studia s výborným prospěchem 14. února 1931.³⁶⁴

Po promoci začala praktikovat na neurologické klinice profesora Vladimíra Haškovce.³⁶⁵ Ještě předtím krátce působila v libereckém okrese, kde zastupovala obvodního lékaře. O dva roky později působila jako asistentka neurologicko – psychiatrické klinice profesora Křivého³⁶⁶ v Brně, kde zůstala do března 1939, tehdy musela z rasových důvodů odejít.³⁶⁷ Svým nadáním se dostala mezi naše přední neurology již před rokem 1939. Nacistická okupace pro ni znamenala těžká léta. Nejdříve byla deportována do Terezína, kde působila jako vedoucí lékařka neurologické ambulance a zúčastnila se obětavě všech prací při zdolávání epidemií, zvláště velké epidemie encefalitidy v letech 1942 – 1944. Zde také přednášela. Později byla deportována do Osvětimi. Posledním místem za války byla Chrastava. Domů se mohla navrátit až po osvobození 9. května 1945. „*Všude pomáhala nešťastným jako lékařka i jako člověk.*“³⁶⁸

Po válce pracovala jako odborná asistentka na neurologické klinice profesora Kamila Hennera³⁶⁹ a nadále se věnovala studiu. Roku 1958 obhájila kandidátskou práci na téma neurastenie a pseudoneurastenie. Roku 1961 byla jmenována přednostkou neurologické kliniky lékařské fakulty Karlovy Univerzity v Plzni (ta byla založena v roce 1945), habilitována a tentýž rok se ještě stala docentkou. Nejvyššího - profesorského titulu se dočkala v dubnu roku 1967.³⁷⁰

Klimková – Deutschová měla neobyčejně rozsáhlou činnost, věnovala se prevenci, vědeckovýzkumné práci a vyučovala studenty. Vedla zájmové kroužky a kroužky studentské tvořivosti. „*Přednášela vždy se zájmem a láskou a dovedla vzbudit*

³⁶³ Archiv Univerzity Karlovy. Katalog posluchačů pro ZS 1928.

³⁶⁴ VÍTEK, Jiří. Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, CSc. – 60 let. In *Časopis lékařů českých*, 105, 1966, s. 1407.

³⁶⁵ Vladimír Haškovce (1903 – 1970) – český lékař, profesor psychiatrie a neurologie.

³⁶⁶ Miroslav Křivý (1896 – 1942) – český lékař, profesor neurologie a psychiatrie.

³⁶⁷ JIROUT, Jan. Zprávy. Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, Csc., zemřela. In *Časopis lékařů českých*, 121, č. 5, 1982, s. 160.

³⁶⁸ VONDRÁČEK, Vladimír. *Konec vzpomínání. (1938 – 1945)*. Praha, 1988, s. 63.

³⁶⁹ Kamil Henner (1895 – 1967) – český lékař, profesor neurologie.

³⁷⁰ JIROUT, Jan. K životnímu jubileu Prof. MUDr. E. Klimkové – Deutschové. In *Československá neurologie a neurochirurgie*, roč. 39, č. 6, 1976, s. 289.

v mladých lidech zájem o neurologii.“³⁷¹ V Plzni na neurologické klinice zavedla přednášky z dětské neurologie a elektrofyziologie. Kromě učitelské praxe v Plzni vybudovala moderní ústav, vybavený všemi nejnovějšími a nejpokrokovějšími vyšetřovacími metodami a zavedla systematický výzkum průmyslové neurologie.³⁷² Stala se tak zakladatelkou průmyslové neurologie v našem státě.³⁷³ Měla možnost jezdit i do zahraničí. V Lipsku, ve Výmaru či Berlíně byla jako spolupracovnice v doškolovacích kurzech pro odborné lékaře. Během své lékařské praxe také publikovala mnoho odborných a vědeckovýzkumných prací o neurologii i hraničních oborech. Neurologické práci se věnovala v terénu, vyšetřovala i v továrnách. Koncentrační tábory ji dovedly k výzkumu nervového systému jejích spoluvězněů. Věnovala se také následkům u jedinců, kteří prošli koncentračním táborem a přežili ho. Bádala i v dětské neurologii, kde se zajímala o děti, které se narodily v koncentračních táborech a prožily tam své rané dětství. Kromě nových poznatků ve vědecké sféře byl tento výzkum prospěšný také společensky. Byl totiž účinný jako protinacistická a protiválečná propagace.³⁷⁴

Do neurologie zasáhla v mnohém. Stala se iniciátorkou a první předsedkyní komise průmyslové neurologie Československé neurologické společnosti. Byla sekretářkou Mezinárodní komise průmyslové neurologie Světové federace neurologie. Stala se členkou Federálního a Českého výboru Neurologické společnosti. Působila ve dvou časopisech. Deset let jako vedoucí redaktorka v „Československé neurologii a neurochirurgii,“ v „Praktickém lékaři“ pak jako jeden z členů redakční rady. Zajímavou činností byla práce soudní znalkyně pro obor neurologie.³⁷⁵

Za svoji činnost byla několikrát oceněna. V roce 1965 získala za vynikající práci pamětní medaili. O pět roků později pak Plaketu České mírové rady, v roce 1971 Československou cenu míru a roku 1975 vyznamenání „Zasloužilý bojovník proti fašismu první třídy.“³⁷⁶

³⁷¹ Tamtéž, s. 290.

³⁷² Průmyslová neurologie se zabývá, jaký mají vliv rizikové faktory práce a pracovní prostředí na nervový systém.

³⁷³ Z její iniciativy bylo vypracováno schéma jednotného chorobopisu a kód pro děrný štítek pro potřeby specializovaných průmyslových neurologických a závodních ambulancí.

³⁷⁴ LESNÝ, Ivan. Zprávy. Životní jubileum prof. MUDr. Elišky Klimkové – Deustchové, DrSc. In *Časopis lékařů českých*, 115, č. 49, 1976, s. 1559.

³⁷⁵ JIROUT, Jan. Zprávy. Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, Csc., zemřela. In *Časopis lékařů českých* 121, č. 5, 1982, s. 160.

³⁷⁶ Tamtéž, s. 160.

I přes náročnou vědeckou práci a činnost si dokázala udělat čas na přátele.,, *Čas jako by pro ni neexistoval, a to při nejrůznějších životních potížích a překážkách. A při tom jí ještě vybude čas k přátelské besedě, kdy je milo posedět se zábavnou a veselou společnicí a kdy v sobě nezapře jemnou a kultivovanou ženu se širokými zájmy. Její neokázalá lidskost je vždy připravena k pomoci, radě i oběti, jako je vynikající vědeckou pracovníci, stejně je i příkladnou a bez fráze pokornou lékařskou (sic).*“³⁷⁷ Dokázala se domluvit čtyřmi světovými jazyky. Svůj osobní život vyplnila manželstvím. Podle slov Vladimíra Vondráčka žila: „*v šťastném manželství s ušlechtilým člověkem JUDr. Deutschem.*“³⁷⁸

Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, DrSc., která měla podlomené zdraví již od příchodu z koncentračních táborů, zemřela 2. prosince 1981 v Praze.

5.3.6 Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc.

Olga Skaličková (Obrázek č. 6), podle Vladimíra Vondráčka,³⁷⁹ byla výjimečný psychiatr. Narodila se v ústavu pro choromyslné, vyrůstala v ústavu a celý svůj ostatní život, s výjimkou tří let za okupace, strávila na psychiatrické klinice. Je s psychiatrií a životem na psychiatrii úplně srostlá, zná jej ze všech aspektů, jeho světla a stíny.³⁸⁰ Pro úspěch měla velice dobré předpoklady a také geny. Narodila se 25. srpna 1906 v tehdy Zemském ústavě pro choromyslné v Opařanech u Tábora lékaři Vladimíru³⁸¹ a malířce Olze,³⁸² která byla po přeslici vnučkou Josefa Mánese.³⁸³

Dětství prožila na cestách. S rodiči se stěhovala po českých ústavech. Obecnou školu absolvovala v Kosmonosích. Gymnázium začala studovat v Mladé Boleslavi, dochodila ho na Akademickém gymnáziu v Praze. Po maturitě roku 1925 se přihlásila ke studiu na lékařskou fakultu v Praze, kterou zakončila promocí 16. května 1931.³⁸⁴

³⁷⁷ VÍTEK, Jiří. Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, CSc. – 60 let. In *Časopis lékařů českých*. 105, 1966. s. 1408.

³⁷⁸ VONDRÁČEK, Vladimír. Konec vzpomínání. (1938 – 1945). Praha, 1988, s. 63.

³⁷⁹ Vladimír Vondráček (1895 – 1978) – profesor farmakologie a lékařské psychologie, psychiatr.

³⁸⁰ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 218.

³⁸¹ Vladimír Skalička (1872 – 1942) – český psychiatr.

³⁸² Olga Skaličková, rozená Hovorková (1873 - 1966) – akademická malířka.

³⁸³ Josef Mánes (1820 – 1871) – český malíř, bývá označován za zakladatele českého novodobého malířství a sice malířství zcela národního, které je jedním z pilířů naší kultury.

³⁸⁴ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 217.

Ještě za studií působila na klinice profesora Josefa Pelnáře,³⁸⁵ kde jí zaujaly dva obory endokrinologie a biochemie. Lékařskou praxi započala hned po promoci na psychiatrické klinice profesora Zdeňka Myslivečka³⁸⁶ jako nehonoraná a později honorovaná asistentka. Roku 1932 absolvovala kurs sociálního lékařství na neurologické klinice profesora Ladislava Haškovce.³⁸⁷ V roce 1937 vyučovala na Státní ošetrovatelské škole obor ošetřování duševně chorých. O dva roky později byla jmenována stálým soudním znalcem pro duševní a nervové nemoci pro krajské soudy v Praze.³⁸⁸

Německá okupace přinesla velkou změnu. Celá česká klinika byla v roce 1942 zabrána klinikou německou a přidělena na neurologické oddělení profesora Kamila Hennera.³⁸⁹ Měla štěstí, i přesto, že byla nouze o klinické asistenty, byla 2. února 1943 přeřazena na teoretický ústav a naštěstí pro ni i českou psychiatrii, na bakteriologický ústav profesora Františka Patočky.³⁹⁰ Zde se věnovala mikrobiologii a imunologii. V době kolem roku 1942 až do konce války byla odbornou lékařkou v Nervovém sanatoriu nemocenské pojišťovny a od 1. května 1943 pracovala také jako smluvní lékařka v poradně pro choroby nervové a duševní. V roce 1945 byla přítomna převzetí tehdejší německé psychiatrické kliniky. Vše proběhlo v noci a proto byla potřeba nesmírná odvaha. Vyučovala také na lékařské fakultě. Přednášela psychiatrii jak všeobecnou, tak pediatriickou. Současně učila likvorologii³⁹¹ na ošetrovatelské škole a od roku 1955 na psychiatrické doškolovací klinice docenta Josefa Prokúpa.³⁹² Od roku 1952 vedla likvorologickou a sérologickou laboratoř při pražské psychiatrické klinice a vedle toho také endokrinologickou ambulanci pro endokrinní psychiatrické případy.³⁹³

Její studium se nezastavilo jen na doktorské promoci. V únoru 1947 byla habilitována v oboru psychiatrie. V červnu 1959 obhájila disertační kandidátskou práci. Další titul získala v roce 1962, stala se doktorkou věd a o tři roky později k tomu

³⁸⁵ Josef Pelnář (1872 – 1964) – český lékař, jedním ze zakladatelů československé neurologie.

³⁸⁶ Zdeněk Mysliveček (1881 – 1974) – český psychiatr.

³⁸⁷ Ladislav Haškovec (1866 – 1944) – český lékař, založil první neurologické oddělení v Čechách. Jeden ze zakladatelů československé neurologie.

³⁸⁸ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 217.

³⁸⁹ Kamil Henner (1895 - 1867) – český lékař, zakladatel moderní neurologie v ČSR.

³⁹⁰ František Patočka (1904 – 1985) – český lékař, profesor bakteriologie a serologie na lékařské fakultě.

³⁹¹ Likvorologie je nauka, která se zabývá studiem mozkomíšního moku.

³⁹² Josef Prokúpek (1906 – 1983) - český lékař, docent psychiatrie.

³⁹³ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 217 – 218. více viz. VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař dále vzpomíná (1920 – 1938)*. Praha, 1977, s. 254 – 255.

přibyla hodnost profesorky psychiatrie. Nadále pokračovala ve vyučování psychiatrie na stomatologické větvi.³⁹⁴

Její hlavním zájmem v psychiatrii byly zejména psychiatrická endokrinologie, toxikoinfekční psychóza. Při odhalování diagnóz používala znalosti z imunologie, biochemie a likvorologie. Kromě těchto hlavních oborů se také zajímala o elektrošokovou léčbu v průběhu těhotenství, depresivními stavy, problémy sebevraždy a její prevence. V její lékařské praxi ji ovlivnili mnozí vynikající lékaři, mezi výše zmiňovaného profesora Zdeňka Myslivečka nesmíme zapomenout zařadit profesora Vladimíra Kubelku³⁹⁵ či profesora Jana Václava Koštíře.³⁹⁶ Mimo lékařskou praxi a jiných souvisejících povinností, zastávala pozici vedoucího výzkumného úkolu Genetiky a psychiatrie, místopředsedkyně komise pro obhajoby doktorských prací, byla členkou redakce Československé psychiatrie a vedoucí vodoléčby a rehabilitace na klinice. Přednášela také ve Spolku lékařů českých.³⁹⁷

Olga Skaličková byla aktivní i v publikační činnosti. Vydala několik desítek odborných publikací a to i v jiných jazycích, především rusky, francouzsky a anglicky. Uměla několik cizích jazyků.³⁹⁸ Umožnilo jí to sledovat novinky v zahraničí a cestovat. Před druhou světovou válkou jezdila se svým otcem a poznávala severské státy. Navštívila psychiatrickou kliniku v Helsinkách a kliniku v Jurjevě v Estonsku. Vedle výborné orientace v psychiatrii měla dokonalé všeobecné vzdělání. Ve volném čase se věnovala umění, přírodě a malovala. Malířské nadání zdědila nejen po své matce, ale i otci, který velice dobře kreslil. Vřelé přátelství měla se svým kolegou docentem Janem Prokopem.³⁹⁹ Poznamenalo ji však jeho pomalé umírání. Tuto událost můžeme označit za jednu z jejich životních tragédií.⁴⁰⁰

Vladimír Vondráček o ní napsal: „*Je výborná diagnostička a výborná terapeutka, někdy velmi zdrženlivá, někdy útočná, nikdy šablonovitá, vždy podle*

³⁹⁴ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 217 – 218.

³⁹⁵ Vladimír Kubelka (1900 – 1978) – český lékař, profesor mikrobiologie a imunologie.

³⁹⁶ Josef Václav Koštíř (1907 – 2000) – český lékař, profesor biochemie.

³⁹⁷ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 218 – 219.

³⁹⁸ Ruský, německý, francouzský a anglický jazyk.

³⁹⁹ Jan Prokop (1903 – 1952) – český psychiatr, zabýval se likvorologií, sérologií a věnoval se také schizofrenii.

⁴⁰⁰ VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*, roč. LXII, č. 4, 1966, s. 220.

případu[...] Její dobré srdce jí někdy uvede až do velkých nesnází, když podcení překážky, jež se staví v cestu její pomoci.“⁴⁰¹

Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc., která vždy odmítala vedoucí funkce a dovedla diplomaticky a taktně z povzdálí usměrňovat dění, zemřela poměrně brzy. Již od mládí trpěla horečkami a nejrůznějšími obtížemi, jejichž původ se nedařilo objevit. Zemřela 11. září 1969, tedy ve svých 63 letech.⁴⁰²

5.3.7 Prof. MUDr. Jiřina Čížková, DrSc. (roz. Písařovicová)

Jiřina Čížková (Obrázek č. 7), zakladatelka československé dětské endokrinologie a žena honosící se mnoha prvenstvími v ženských studijních úspěších, se narodila 17. září 1908 v rodině pražského lékaře.⁴⁰³ Celé studium prožila v rodném městě. Po maturitě na pražském reálném gymnáziu se přihlásila na lékařskou fakultu. Své povolání si vysnila již v době studia na gymnáziu. Chtěla se věnovat lékařství a péči o nemocné děti.⁴⁰⁴ Po klasických šesti letech studia promovala 21. prosince 1931.⁴⁰⁵

Dlouhou lékařskou praxi započala roku 1932 jako sekundářka České dětské nemocnice v Praze. Po dvou letech působila jako odborná asistentka profesora Jiřího Brdlíka⁴⁰⁶ na II. dětské klinice. Společně s ním založila poradnu pro diabetické děti (od roku 1936 pod jejím vedením) a zároveň zrealizovala myšlenku na ozdravné tábory pro diabetiky. První takový tábor se konal roku 1935 a byla to mimořádná událost, první toho druhu ve Střední Evropě. Jediný tehdy známý byl totiž ve Spojených státech amerických, ve státě Ohio. Během nacistické okupace působila v České dětské nemocnici. Po druhé světové válce byla ve vedoucí pozici v endokrinologické ambulanci.

⁴⁰¹ Tamtéž, s. 218 – 220.

⁴⁰² HANZLÍČEK, Lubomír. *Psychiatrická encyklopedie : významné postavy světové psychiatrie*. Díl 3, R-Ž. Praha, 1977, s. 698; URL:<
http://aleph.nkp.cz/F/8QB8EHN31E29FVY3NEUIGJ35E3FE5ISVYXDNPBA48AD6C27MDT-06128?func=full-set-set&set_number=020701&set_entry=000003&format=999>[cit. 22.4.2011].

⁴⁰³ Zřejmě to byl MUDr. Karel Písařovic (1871 – 1943) – absolvoval filozofickou a pak teprve lékařskou fakultu.

⁴⁰⁴ KOLEKTIV dětské kliniky lékařské fakulty hygienické v Praze. První profesorka dětského lékařství University Karlovy MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová, DrSc., se dožívá 65 let. In *Československá pediatrie*, roč. 28, č. 10, 1973, s. 563.

⁴⁰⁵ ČECH Pavel. Prof. MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová mimořádnou profesorkou dětského lékařství. IN: *Vita Nostra Servis*, roč. 37, 2005. [cit. 21. 4. 2011].

URL:< <http://old.lf3.cuni.cz/vns/vns05/vns37.htm>>.

⁴⁰⁶ Jiří Brdlík (1883 – 1965) – český lékař, profesor pediatrie.

9. dubna 1946 byla habilitována jako první docentka pediatrie v Československu. Její habilitační spis měl název „Diabetes mellitus v dětském věku“ a habilitační přednáška „Endokrinologie dětského věku.“⁴⁰⁷ Často pobývala za hranicemi, nejvíce jezdila do Anglie, Spojených států amerických. Studijní pobyty jí pomohly také založit roku 1947 dětské oddělení kliniky Univerzity Karlovy v Praze. Tímto úkolem byla pověřena a kliniku vybudovala na místě bývalého starobince. Vybudovala tak moderní kliniku, kde byli pacienti vyšetřováni podle tehdy nejnovějších poznatků lékařské vědy. Místo „starého mikroskopu“ vzniklo se pod jejím vedením rtg oddělení, hematologická laboratoř, biochemická, cytogenetická, psychologická laboratoř a řada dalších zařízení.⁴⁰⁸ Jako vedoucí zde působila do roku 1952. Tento rok byla povolána na právě založenou lékařskou fakultu hygienickou jako přednostka dětské kliniky a katedry pediatrie. Jako první žena v pediatrii obhájila v roce 1950 titul doktorky věd. Dizertační spis měl název „Vliv výživy u poruch endokrinního původu.“⁴⁰⁹ 15. ledna 1954 byla jmenována státním docentem a o rok později (25. listopadu 1955) se stala - jako první žena - mimořádnou profesorkou dětského lékařství Karlovy university. Roku 1967 byla jmenována řádnou profesorkou dětského lékařství.⁴¹⁰

Již na začátku své praxe se věnovala endokrinologii a stala se u nás zakladatelkou oboru dětská endokrinologie. Od roku 1937 byla stálým členem Endokrinologické společnosti Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně, byla jedním z jejích spoluzakladatelů a dlouholetým místopředsedou. Později obrátila svůj zájem k dorostovému lékařství a v roce 1959 založila při dětské klinice pražské lékařské fakulty první dorostové oddělení v ČSR. „*To byl ve své době významný čin, který pomohl vydělit adolescenty z dospělé medicíny a vytvořit předpoklady pro to, abychom dnes pediatrický věk ohraničili až devatenáctými narozeninami mladého člověka.*“⁴¹¹ Dlouhá léta byla poradce ministerstva zdravotnictví pro obor dorostového lékařství.

Vyučovala na lékařské fakultě na hygienické katedře. Její přednášky byly jedny z nejvíce navštěvovaných. Ve funkci metodického spádového vedoucího na území kliniky Prahy 10 organizovala profesorka jako jedna z prvních pravidelné doškolování

⁴⁰⁷ HNÍKOVÁ, O. - VOTAVA, F. Stoleté jubileum paní profesorky MUDr. Jiřiny Čížkové – Písařovicové, DrSc. In *Československá pediatrie*, roč. 62, č. 12, 2008, s. 697.

⁴⁰⁸ BLEHOVÁ, B. Vážená a milá paní profesorko, In *Československá pediatrie*, roč. 23, č. 9, 1968, s. 770.

⁴⁰⁹ HNÍKOVÁ, O. - VOTAVA, F. Stoleté jubileum paní profesorky MUDr. Jiřiny Čížkové – Písařovicové, DrSc. In *Československá pediatrie*, roč. 62, č. 12, 2008, s. 697.

⁴¹⁰ ČECH Pavel. Prof. MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová mimořádnou profesorkou dětského lékařství. In *Vita Nostra Servis*, roč. 37, 2005. [cit. 21. 4. 2011]. URL: <<http://old.lf3.cuni.cz/vns/vns05/vns37.htm>>.

⁴¹¹ LEBL, Jan. 50 let české dětské endokrinologie. In *VOX Paediatricae*, roč. 4, č. 2, 2002, s. 20.

terénních lékařů na dětské klinice. V rámci Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů se aktivně podílela na postgraduální výuce lékařů v pediatrii, endokrinologii a dorostovém lékařství přednáškami nejen v Praze. Její aktivní lékařská praxe byla ukončena roku 1973, kdy odešla do důchodu.⁴¹²

Čížková – Písařovicová jezdila často do zahraničí, měla tam svůj okruh přátel se kterými si dopisovala. V Kanadě bydlel také její syn s rodinou, který se stal fyzikem. Za ním se roku 1973 natrvalo přestěhovala. V pramenech jsem se dozvěděla také něco o manželovi, zejména o jeho předčasné a nečekané smrti, se kterou se musela vyrovnat.⁴¹³

Působila v mnohých organizacích a byla také několikrát oceněna. Od roku 1960 byla členem Royal Society of Medicine v Londýně. Za svou činnost byla v roce 1962 vyznamenána titulem zasloužilý lékař. V roce 1964 byla jmenována Světovou zdravotnickou organizací v Ženevě expertem komise pro péči o mládež o čtyři roky později jí byl udělen Řád práce. Roku 1992 byla za celoživotní práci oceněna „Pamětní medailí J. E. Purkyně.“ Byla čestnou členkou americké Society for Adolescent Medicine.⁴¹⁴

MUDr. Jiřina Čížková - Písařovicová, DrSc. byla pro své spolupracovníky a žáky dobrým příkladem. K nejrůznějším problémům přistupovala s neobyčejným nadhledem. Publikovala mnoho vědeckých knih z oboru pediatrie, endokrinologie a dorostového lékařství a přednášela na mnoha sjezdech a symposiích. Nejen profesní život, kde si získala úctu, ale i její osobní život byl naplněn. Profesorka zemřela v Kanadě u svého syna 19. května 1994.⁴¹⁵

5.3.8 Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc.

Dagmar Benešová (Obrázek č. 8), zakladatelka české dětské patologické anatomie, se narodila 17. října 1906 v početné rodině soukromého úředníka Eduarda Beneše⁴¹⁶ v Semilech v podhůří Jizerských hor. Měla jednu sestru a tři bratry.⁴¹⁷

⁴¹² ČECH Pavel. Prof. MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová mimořádnou profesorkou dětského lékařství. In *Vita Nostra Servis*, roč. 37, 2005. [cit. 21. 4. 2011]. URL:<<http://old.lf3.cuni.cz/vns/vns05/vns37.htm>>.

⁴¹³ CHARVÁT, J. Pozdrav k šedesátce prof. dr. Jiřiny Čížkové – Písařovicové. In *Československá pediatrie*, roč. 23, č. 9, 1968, s. 770.

⁴¹⁴ HNÍKOVÁ, O. - VOTAVA, F. Stoleté jubileum paní profesorky MUDr. Jiřiny Čížkové – Písařovicové, DrSc. In *Československá pediatrie*, roč. 62, č. 12, 2008, s. 698.

⁴¹⁵ Tamtéž, s. 698.

⁴¹⁶ Archiv Univerzity Karlovy. Katalog posluchačů pro ZS, 1928/1929.

Vystudovala reálné gymnázium v Praze na Vinohradech, kde odmaturovala roku 1925. Učila se výborně takže pražskou lékařskou fakultu vystudovala bez problémů. Její promoce se konala 26. února 1932.⁴¹⁸

Po promoci se rozhodovala mezi gynekologií a patologickou anatomii, které ji zlákaly již za doby studia. V čem byla později vynikající snad napomohl profesor Josef Jerie,⁴¹⁹ „ *kterému se sice zvidává a pracovitá studentka zamlouvala, ale neviděl pro ni v silné konkurenci mužů ve svém oboru dobré uplatnění [...]*“⁴²⁰ Podle jeho slov měla Benešové patologická anatomie dát, jako ženě, víc prostoru ve vědecké práci. Nastoupila tedy hned po studiu do Hlavova ústavu u profesora Heřmana Šikla.⁴²¹ Během válečné okupace, kdy ústav byl částečně zabrán, mohla pokračovat ve vědecké činnosti. Věnovala se zejména patologii novorozence a do nově otevřené motolské provizorní nemocnice jezdila ke konci války provádět pitvy. Po válce společně s profesorem Šiklem, kdy byla jeho první asistentkou, obnovili plně patologicko – anatomický ústav a Benešová ho po dobu půlroční Šiklovy studijní cesty vedla sama. Její slibně nastartovanou kariéru ukončil rok 1949, kdy jí předseda akčního výboru fakulty profesor Ladislav Haškovec⁴²² (osobní lékař prezidenta Gottwalda) pro její nebojácnost a energetičnost, přeložil na plzeňskou lékařskou fakultu. Pracoviště nebylo dostatečně vybavené a na pomoc měla pouze pár studentských asistentů. Přestože šla do Plzně nedobrovolně, postupně zlepšovala a zdokonalovala úroveň provozu a výuky a dokázala si vydobýt uznání všech, vedení fakulty, klinických lékařů a zejména mediků.⁴²³

Plzeň jí nabízela postupy ve vědecké kariéře, ona se však toužila vrátit do Prahy, což se jí roku 1951 splnilo. Stala se primářkou nově otevřeného oddělení patologické anatomie v Thomayerově nemocnici v Krči, které bylo opět nezařízené. Kromě nemocniční praxe se zde ujala ojedinělé akce, která měla za cíl snížit kojeneckou úmrtnost. Ve Středočeském kraji prováděla pitvu všech dětí. V Praze se také roku 1954 habilitovala a stala se přednostkou Ústavu patologické anatomie a mikrobiologie

⁴¹⁷ POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc. In *Pelikán*, 1999, r.8., s. 11.

⁴¹⁸ SVOBODNÝ, Petr - HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348 – 1939*. 1. díl, Praha, 1988, s. 149.

⁴¹⁹ Josef Jerie (1871 – 1951) – český lékař, profesor gynekologie a porodnictví.

⁴²⁰ POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. c.d., s. 11.

⁴²¹ Heřman Šikl (1888 – 1955) – český lékař, profesor patologické anatomie.

⁴²² Ladislav Haškovec (1866 – 1944) – český lékař, profesor neuropatologie.

⁴²³ POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. c.d., s. 11. KÁŠ, Svatopluk. Profesorka MUDr. Dagmar Benešová, zakladatelka české dětské patologie. In *Praktický lékař* 91, 2011, č. 1, s. 54.

Fakulty dětského lékařství. Zde Benešová rozvinula rozsáhlou výzkumnou činnost v oboru patologie dětského a novorozeneckého věku. V roce 1968 se stala řádnou profesorkou. Během let 1963 – 1966 působila jako proděkanka fakulty pro pedagogickou činnost. Roku 1969 se stala primářkou na patologicko – anatomickém oddělení nemocnice v Motole. Její nejaktivnější kariéra skončila roku 1973, kdy odešla do důchodu. Poté zde však ještě osmnáct let pracovala jako ordinářka pro dětskou patologii.⁴²⁴

Její volný čas vyplňovaly kromě medicíny i jiné záliby. Milovala přírodu, nejraději se procházela v okolí Kytlice (obec u Děčína). Navštěvovala ráda divadlo a poslouchala hudbu, nejvíce operu. Co je zajímavé, opravdu neměla ráda operu Carmen. „Říkala, že když slyší tyto melodie, musí vstát třeba v noční košili a jít to rádio vypnout.“⁴²⁵ Bezesporně pověstné byly a zřejmě i jsou její lístečky. „[...] paní docentka a později i jako profesorka užívala velmi ráda ve vnitřním styku malé lístečky, které satirickou formou upozorňovaly její spolupracovníky na různá opomenutí a nešvary. Říkalo se jim: „lístečky paní profesorky Benešové.“⁴²⁶ Studenti a okruh jejich pracovníků vzpomínal také na její známý a častý výrok: „Lidi, kterak je něčeho moc, tak je toho příliš.“⁴²⁷ Neprovdala se, zato ji pojilo nezištné přátelství k profesoru Šiklovi, „při kterém věrně stála nejen na vrcholu jeho života, ale i v jeho těžkých posledních chvílích.“⁴²⁸

Stala se zakládajícím členem Společnosti patologů a stála u zrodu časopisu Československá patologie. Dvě desetiletí vedla Hlavní oborovou komisi morfologie a patologie. Byla oceněna řadou uznání a vyznamenání. Stala se nositelkou zlaté medaile Fakulty dětského lékařství, pamětní medaile Univerzity Karlovy i zlaté medaile Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně. Byla zvolena také čestnou členkou této společnosti. Roku 1975 byla oceněna jako „Zasloužilý učitel.“ Byla první a dosud jedinou ženou, která se stala předsedkyní pražského Spolku lékařů českých, a to v letech 1973 – 1977. Založila také pro lékařské odborníky známé přednáškové večery nazvané

⁴²⁴ KÁŠ, Svatopluk. Profesorka MUDr. Dagmar Benešová, zakladatelka české dětské patologie. In *Praktický lékař* 91, 2011, č. 1, s. 54. POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc. In *Pelikán*, 1999, r. 8., s. 13.

⁴²⁵ KÁŠ, Svatopluk. Profesorka MUDr. Dagmar Benešová, zakladatelka české dětské patologie. In *Praktický lékař* 91, 2011, č. 1, s. 54.

⁴²⁶ Tamtéž, s. 55.

⁴²⁷ STEJSKAL, J. Vzpomínka k životnímu jubileu prof. dr. Dagmar Benešové *17. října 1906. In *Časopis lékařů českých* 115, č. 46, 1976, s. 1140.

⁴²⁸ VAŠI PŘÁTELE A ŽÁCI. Doc. dr. Dagmar Benešová – šedesát let *17. 10. 1906. In *Časopis Lékařů českých* CV, 1968, s. 1127.

po průkopnicích české medicíny (např. večer Pelnářův) a dnes již tradiční večer věnovaný výročí 17. listopadu.⁴²⁹

Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc., která se specializovala zvláště na embryopatii a vrozené vývojové vady, byla vynikajícím učitelem, nezištně rozdávajícím své vědomosti všem. Byla náročná sama k sobě a to také vyžadovala od druhých. Lajdáctví nestrpěla, ale dokázala lidsky pochopit pochybení začátečníka. Žena, která se mnoho podílela na lékařské vědě, zemřela ve svých 93 letech 3. listopadu 1999.⁴³⁰

5.3.9 Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc. (roz. Eliášová)

Ludmila Sinkulová (Obrázek č. 9) se narodila 9. srpna 1910 v Nemyslovicích (okres Mladá Boleslav) v učitelské rodině.⁴³¹ Vystudovala klasické gymnázium v Praze a přihlásila se na lékařskou fakultu v Praze, kde promovala 17. října⁴³² 1936. Již během studia byla spoluzakladatelkou Jednoty pokrokových nemajetných studentů⁴³³ na lékařské fakultě a časopisu Roentgen.⁴³⁴

Na začátku své lékařské praxe pracovala na několika klinikách, v roce 1939 pak půl roku v táboře pro uprchlíky ze Sudet ve Svatobořicích. Za války pracovala jako sekundářka Baťovy nemocnice ve Zlíně, později v infekční nemocnici v Praze na Bulovce. Kromě lékařské praxe se však zapojila i do ilegální práce v KSČ. A toto bylo zásadním okamžikem v jejím životě. V době heydrichiády přišla o svého manžela Václava Sinkule.⁴³⁵ „Z Mauthausenu jsem dostala dopis, že Vašek už nežije. Dopis mi přinesli z ústavní kanceláře osobně, právě jsem dělala vizitu u dětí se záškrtem. Otevřela jsem dopis, přelétla, strčila do kapsy pláště a pokračovala ve vizitě. Ještě jsem musela dát několik transfúzí. Tak jsem je napíchala, jen jsem prosila sestru, aby mi kontrolovala křížáky, abych se nespletla ve skupinách [...] pravdu bych byla těžko

⁴²⁹ POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc. In *Pelikán*, r. 8., 1999, s. 13.

⁴³⁰ STEJSKAL, J. Vzpomínka k životnímu jubileu prof. dr. Dagmar Benešové *17. října 1906. In *Časopis lékařů českých* 115, č. 46, 1976, s. 1140. POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc. In *Pelikán*, r. 8., 1999, s. 13.

⁴³¹ Anonym. Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc. (9. 8. 1910 – 12. 3. 1988). In *AUC – HUČP*. 29/1, 1988, s. 7.

⁴³² Archiv Univerzity Karlovy. Fond: Ludmila Sinkulová – Eliášová, inv. č. 262., č. kartonu 12.

⁴³³ Jednota nemajetného pokrokového studentstva byla založena roku 1932 jako česká levicová studentská organizace za podpory univerzitních profesorů Zdeňka Nejedlého a Františka Krejčího. Předsedou byl manžel Sinkulové Václav Sinkule. Jejím cílem bylo rozšířit vliv KSČ mezi vysokoškolskou mládež.

⁴³⁴ Roentgen byl založen roku 1934 jako časopis pro mediky a lékaře.

⁴³⁵ Václav Sinkule (1905 – 1942) – český komunistický novinář, funkcionář KSČ a levicového studentského hnutí v ČSR, od roku 1927 člen KSČ, redaktor Rudého práva, popraven v Mauthausenu.

vydržela. Byla to dosti běžná reakce, byla to milosrdná ochrana do konce války, pak už fixlovat nešlo. Patřilo k tomu neuronit slzu, nesesypat se, netruchlit, dělat jakoby nic, jen ještě víc pracovat, aby se vědomí pravdy přehlušilo, útlum zesílil, nezbyl čas na myšlení. Žít normálně dál. [...] Jen pantofle zde zbyly, ubohé, sešlapané, staré pantofle, tak živé a tělesné, vsákly do sebe všechno z jeho osoby, vyčítaly mi, že jsem víc nedbala o jeho pohodlí, o tu nejvšednější pohodu domova, podněcovala ho k práci, utrácela zbytečně hodiny a dny, kdy jsme mohli být spolu.“⁴³⁶ Byl to březen roku 1942, kdy své ženě poslal poslední dopis 31. března 1942 (popraven byl 20. dubna 1942) s textem:

„Má nejdražší, náhle odjíždím, nevím kam, asi někam daleko. Jakmile budu moci, napíšeš. Připrav na to obě maminky, obejmí je, sděl jim to, ale až po neděli, aby neměly smutné svátky. A ty, má drahá Lído! Buď klidná... [...] Rychle končím, buď zdráva, užij slunka za mne, líbám Tě Tvůj Vašek.“⁴³⁷

Ludmila Sinkulová se už po jeho zatčení musela skrývat. Sledovali ji a s nadsázkou lze říci, že se zachránila díky máslu, pro které jela na přilepšenou ke kamarádce z Prahy do Benešova v den, kdy měla být zatčena. „A zatím to byl kousek másla od vděčného pacienta Ašce.“⁴³⁸ Rozhodla se pro práci v říši. Pomohli jí přátelé, kteří pro ni stvořili novou existenci. 7. října 1942 odjela pracovním transportem do Německa jako Marie Nedbalová.⁴³⁹

Zde vystřídala mnohá zaměstnání. Začala v Lipsku, kde pracovala jako dělnice, s kožešinami, později měla práci v tiskárně. Na konci války jako služebná a pomocná ošetřovatelka v jedné z vídeňských nemocnic. Jedno si však uvědomila hned po příjezdu v roce 1942. „Marie Nedbalová, neměla minulost, nikoho neztratila, o nikoho se nebojí, nikdo jiný se nebojí o ni, nikoho nemá v koncentráku, nikoho z blízkých nehlídá gestapo.“⁴⁴⁰ Na svoji novou identitu si však postupně začala zvykat. „Nedbalová nebyla už jen maska. Naplňovala se obsahem, role se stávala pravdivou, hrála jsem sama sebe. Získala jsem nová přátelství, nové pracovní zkušenosti s lidmi, nové návyky. Nikdy se mi nezastesklo po bývalé profesi, dívala jsem se jinýma než odbornýma očima. Vědomosti mi zůstaly, ale asi tak jako maturantovi znalosti vyšší matematiky, kterou

⁴³⁶ SINKULOVÁ, Ludmila. *Byla jsem někdo jiný*. Praha, 1983, s. 9-10.

⁴³⁷ HORSKÝ, Petr. *Václav Sinkule*. Praha, 1955, s. 54.

⁴³⁸ SINKULOVÁ, Ludmila. c.d., s. 10.

⁴³⁹ Měla dva doklady, druhá identita byla Marie Novotná, svobodná, povolání *Lektorin*. Používala ale Marii Nedbalovou, avšak tam mnohokrát pocítila problém se stavem – vdaná.

⁴⁴⁰ SINKULOVÁ, Ludmila. c.d., s. 58.

v dalším životě nikdy nepotřebuje. Znalosti jsou zaživa pohřbeny.“⁴⁴¹ Za dobu pobytu v Německu si musela stále dávat pozor na to, aby ji nikdo neodhalil. Párkrát se to stalo, ale díky její pohotovosti se podařilo vše utajit.

Po skončení války se jí podařilo vrátit do Čech cestou přes Rakousko, kde působila krátký čas jako pomocná sestra na vídeňské klinice. V Praze zastávala různé vedoucí funkce. V rozmezí let 1945 – 1949 to bylo ministerstvo sociální péče, během let 1949 – 1951 působila na ministerstvu zdravotnictví, vedoucí pracovnice Ústavu hygieny práce byla v letech 1951 – 1956, koncem padesátých let zastávala ještě funkci ve Výzkumném ústavu organizace zdravotnictví. Roku 1961 se habilitovala z dějin lékařství prací Zdravotnictví ve Slovenské republice rad. Tentýž rok se stala přednostkou Ústavu dějin lékařství, kde zůstala až do důchodu, tedy do roku 1973.⁴⁴²

Medicínu milovala, ale věnovala se i redaktorské práci v odborných časopisech. Především to byl Praktický lékař, z kterého udělala tehdy nejčtenější lékařský časopis a působila v něm dvacet let (1955 – 1973). V době studia pracovala v redakční radě Pracovního lékařství, Dějin věd a techniky, Historia Universitatis Carolinae Pragensis. Velkou zálibu měla v psaní knih, věnovala se v nich otázce zdravotní výchovy, problémům péče o pracující zvláště v závodech. Některé z jejich publikací byly oceněny, patří sem monografie *Stát, lékaři a zdraví lidu*, která jí přinesla roku 1960 Húskovu cenu Čs. lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, o dva roky později dostala stejnou cenu za dílo *Sto let českého lékařství*. Za seriál sedmnácti objevných studií postupně vydávaných v Praktickém lékaři získala cenu sekce sociálního lékařství. Její autobiografická kniha *Byla jsem někdo jiný* se umístila jako nejlepší kniha roku v nakladatelství Mladá fronta 1983. Nesmíme zapomenout na její vědeckou práci, za kterou byla oceněna roku 1968 Purkyňovou cenou.⁴⁴³

Ve své autobiografické knize uvádí Ludmila Sinkulová, že dvacátá a třicátá léta „bylo nejcitlivějším obdobím jejího života [...] Hitler se dostával a dostal k moci, fašismus se vítězně rozléval, u nás jsme se mu úspěšně bránili [...] poznamenalo mě to na celý život.“⁴⁴⁴ Její život lehký nebyl, v době totálního nasazení musela opustit také

⁴⁴¹ Tamtéž, s. 64.

⁴⁴² HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. Zprávy. Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc., zemřela. 9. 8. 1910 – 12. 3. 1988. In *Časopis lékařů českých* 127, 1988, č. 19, s. 608; STROUHAL, E. 70 let ústavu dějin lékařství 1. lékařské fakulty univerzity Karlovy v Praze. In *Časopis lékařů českých* 133, 1994, č. 5, s. 154; URL:<<http://svk7.svkkl.cz/i2/i2.search.cls?ictx=kl&iset=1>> [23.4.2011].

⁴⁴³ HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. Zprávy. Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc., zemřela. 9. 8. 1910 – 12. 3. 1988. In *Časopis lékařů českých* 127, 1988, č. 19, s. 608.

⁴⁴⁴ SINKULOVA, Ludmila. c.d., s. 67.

svoji maminku, kterou neustále sledovalo německé gestapo, později s ní i bydleli. „Maminka se v přítomnosti gestapáků změnila v ubohou, těžce nemocnou, neupravenou stařenu, vetchou, nábožnou a chtivou návštěv kostela [...] Spala na posteli, jeden gestapák na otomaně, jeden na zemi. Byla na ně docela milá ve své stařecké prostotě, ač jí nedovolili samotné jít na záchod a do koupelny. Na koupi s ní chodili až k pultu. Naříkala na srdce, na dech, na nohy. Nakonec se jí gestapákům zželelo a chodili jí nakoupit sami. Za to jim nabídla, aby si ohřívali jídlo na vařiči, tu a tam jim dala trochu polévky nebo buchty. Oni začali nosit trochu kávy nebo čaje, někdy kousek másla. Vyvinul se z toho docela harmonický kolektiv [...] Zprvu byli u ní gespatáci němečtí, později už jen čeští policajti. Ti zejména mamince posluhovali. Když byli odvolání, přinesli jí pugét a rozloučili se s přáním, aby jí to s dcerou dopadlo tak, jak si sama přeje.“⁴⁴⁵

Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová CSc., u které politika hrála velice výraznou roli, zastávala mnoho vysokých funkcí. Byla však neobyčejně silná, statečná a s originálním smyslem pro humor. Milovala zmrzlinu. „Za kornoutek jahodové bych se upsala čertu, za mističku citrónové, vanilkové a jahodové prodala duši i tělo.“⁴⁴⁶ Zemřela 9. března 1988 v Praze, ve věku nedožitých 78 let.⁴⁴⁷

5.3.10 Prof. MUDr. Helena Rašková, DrSc. (roz. Hellerová)

Helena Rašková, rozená Hellerová (Obrázek č. 10), se narodila 2. ledna 1913. Byla to významná osobnost na poli farmakologie, stala se totiž její českou zakladatelkou. Narodila se v lékařském prostředí, oba její rodiče byli lékaři. Otec Robert byl českého původu, matka Esta pocházela z Ruska.⁴⁴⁸

Ačkoliv se narodila ve Curychu, celé studium prožila v českých zemích. Vystudovala reálné gymnázium ve Dvoře Králové nad Labem, kde se po návratu ze Švýcarska rodiče usadili a provozovali praxi. Po maturitě v roce 1931 nastoupila na pražskou lékařskou fakultu, kde po řádných šesti letech studia dne 17. dubna 1937

⁴⁴⁵ SINKULOVÁ, Ludmila. c.d., s. 38 – 41.

⁴⁴⁶ Tamtéž, s. 7.

⁴⁴⁷ Anonym. Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc (9. 8. 1910 – 12. 3. 1988). In *AUC – HUCP* 29/1, 1988, s. 10.

⁴⁴⁸ URL:<<http://www.mudk.cz/cz/mesto/o-meste/vyznamne-osobnosti-a-rodaci/helena-raskova/>> [13. května 2011].

promovala. Jejím snem nebylo však lékařství, chtěla studovat chemii, ale na přání své maminky, se rozhodla pro medicínu.⁴⁴⁹

Po promoci nastoupila na několik klinických pracovišť ve Všeobecné nemocnici na Karlově náměstí. Absolvovala krátké stáže na balneologii a dermatologické klinice. Proč si vybrala tento obor odůvodňuje: „*V té době bylo velmi těžké získat placené místo v lékařském výzkumu, a proto jsem měla v plánu dělat vnitřní lékařství se zaměřením na balneologii [...]*“⁴⁵⁰ Ještě před válkou působila na klinice Josefa Pelnáře.⁴⁵¹ Její začátky v profesním životě, podle vzpomínání, byly bezproblémové: „*[...] mám ty nejlepší vzpomínky, neboť tam panoval skvělý duch určený právě profesorem Pelnářem.*“⁴⁵² Německá okupace jí znemožnila pokračovat ve své práci. Začínající lékařce byl však poskytnut azyl v továrně B. Frágner⁴⁵³ a od té doby můžeme datovat začátek jejího celoživotního díla. Frágner vlastnil farmaceutický průmyslový podnik, kde se tehdy už jako paní Rašková, setkala s lékovou problematikou a mimo jiné se podílela na vývoji českého penicilinu.⁴⁵⁴ Po válce nastoupila na Farmakologický ústav pražské lékařské fakulty, pod vedením profesora Bohuslava Poláka.⁴⁵⁵ Poválečné uvolněnější období jí také umožnilo navázat kontakty se západoevropskými vědci. Seznámila se s mnoha předními světově uznávanými odborníky, mimo jiné i s Ottou Krayem,⁴⁵⁶ díky kterému se roku 1947 dostala do farmakologického ústavu profesora Herolda Burna⁴⁵⁷ v Oxfordu.

Její kariéra se opět probouzela, roku 1948 byla jmenována soukromou docentkou, o dva roky později docentkou státní a v roce 1957 se stala univerzitní profesorkou v oboru farmakologie.⁴⁵⁸ Roku 1955 osamostatnila a vytvořila farmakologický ústav Fakulty dětského lékařství Karlovy Univerzity (dnešní 2. lékařská fakulta). Až do roku 1970 byla jeho přednostkou. Do stejného roku byla také ředitelkou Farmakologického ústavu ČSAV.⁴⁵⁹

⁴⁴⁹ KOUTECKÝ, J. Laudace prof. MUDr. Heleně Raškové, DrSc. In *Pelikán*, roč. 11, 2003, s. 13.

⁴⁵⁰ HOŘEJŠÍ, Jaroslav. *Křeslo pro Fausta*. Praha, 2004, s. 196.

⁴⁵¹ HOŘEJŠÍ, Jaroslav. *Křeslo pro Fausta*. Praha, 2004, s. 196.

⁴⁵² Josef Pelnář (1872 – 1964) – český lékař, profesor patologie a terapie vnitřních nemocí.

⁴⁵³ HOŘEJŠÍ, Jaroslav. *c.d.*, s. 196.

⁴⁵⁴ Benjamin Frágner (1824 – 1886) – zakladatel českého farmaceutického průmyslu.

⁴⁵⁵ HOŘEJŠÍ. *c.d.*, s. 197.

⁴⁵⁶ Bohuslav Polák (1886 – 1955) – český lékař, profesor farmakologie.

⁴⁵⁷ Otto Kray (1899 – 1982) – německý lékař, profesor farmakologie.

⁴⁵⁸ Joshua Herold Burn (1892-1981) – britský lékař, farmakolog.

⁴⁵⁹ KOUTECKÝ, J. Laudace prof. MUDr. Heleně Raškové, DrSc. In *Pelikán*, roč. 11, 2003, s. 13- 14.

⁴⁵⁹ Farmakologický ústav ČSAV vybudovala jako samostatnou akademickou farmakologickou laboratoř, nejprve při Ústavu organické chemie a biochemie ČSAV, od roku 2001 pak pod názvem Ústav experimentální medicíny.

Významným rokem pro českou farmakologii i pro profesorku Raškovou byl rok 1963, kdy prosadila 2. farmakologický kongres v Praze, který hodnotila ze své pozice, jako drzost.⁴⁶⁰ Další přerušení slibné kariéry ji přinesl rok 1969, kdy na zasedání ÚV KSČ v den upálení Jana Palacha prohlásila: „že se stydí poslouchat řeči, které se tu vedou, a napadá ji že i Jan Palach snad slyšel, jak se tu mluví a to ho dovedlo k zoufalému protestu.“⁴⁶¹ Hrubými výkřiky přerušili její slova a roku 1970 byla zbavena všech funkcí. O dva roky později až do devadesátých let působila na venkově, kde se zabývala veterinární medicínou. Komentovala to slovy: „Mně však byla dána alespoň možnost pracovat >>v poli<<, konkrétně řešit některé problémy spojené s velkochovy hovězího dobytka.“⁴⁶² Ještě v roce 1969 se však stihla zasadit o zbudování královehradecké Farmaceutické fakulty v Hradci Králové. Po roce 1989 se opět vrátila k farmakologii.

Kromě rozsáhlé publikační činnosti, zastávala významné funkce na poli lékařské vědy. Získala čestný doktorát Univerzity v Lausanne a byla zvolena čestným členem Belgické královské lékařské akademie. Byla čestnou členkou Italské farmakologické společnosti, Francouzské farmakologické společnosti a Evropské toxikologické společnosti. Roku 2004 obdržela ocenění za zásluhy o evropskou toxikologii. Obdržela také Sibeliusovu medaili Univerzity v Helsinkách a zlatou medaili Slovenské akademie věd. Po roce 1989 se stala doživotní předsedkyní České farmakologické společnosti. Je také čestným občanem města Dvůr Králové nad Labem. Roku 2004 obdržela ocenění za zásluhy o evropské toxikologii.⁴⁶³

Její dlouhý život byl vyplněn nejen neustálou vědeckou činností. V září 1938 se provdala tehdy za důstojníka vojenské lékařské služby Karla Raška.⁴⁶⁴ Vychovali dva syny, kteří se stali také lékaři. Starší, Karel Raška, který se narodil roku 1938, emigroval roku 1968 do Spojených států amerických. Zde se stal uznávaným lékařem, biochemikem, profesorem patologie, molekulární genetiky a mikrobiologie. Mladší syn

⁴⁶⁰ Více viz. HOŘEJŠÍ. c.d., s. 206. 1. kongres se konal v roce 1961 ve Stockholmu. Pražský kongres byl jedním z nejvzpomínanějších a to jak pro otevřenost atmosféry tak i pro poznání, že dobrá věda se dá dělat ať už je politický režim pravý, levá nebo obojetný. Kongres se stal odrazovým můstkem pro farmakologii a jejich zahraniční stáže.

⁴⁶¹ URL:< http://zpravy.idnes.cz/zemrela-helena-raskova-legenda-ceske-farmakologie-fv3-/kavarna.asp?c=A100418_094318_kavarna_chu > [13. května 2011].

⁴⁶² Ve srovnání s ostatními, více viz. HOŘEJŠÍ. c.d., s. 203.

⁴⁶³ HOŘEJŠÍ. c.d., s. 194.

⁴⁶⁴ Karel Raška (1909 – 1987) – český lékař, profesor epidemiologie, vypracoval koncepci na vymýcení neštovic ve světě, získal Jennerovu medaili v Anglii, u nás byl oceněn in memoriam v roce 2004.

Ivan Raška (narozen 1945),⁴⁶⁵ je buněčným biologem v Praze. Lékařské řemeslo se v této rodině opravdu drží. Tři ze čtyř vnuků se zabývají také medicínou a to nesmíme zapomenout na obě snachy, které jsou rovněž lékařkami.⁴⁶⁶ Svůj osobní život Helena Rašková komentuje takto: „*To je jedna z věcí, za kterou musím být nejvíce vděčna. A já vděčná jsem.*“⁴⁶⁷

„...*Curriculum paní profesorky nese sice nejednu životní strast a zklamání, ale i nepočítatelné množství veřejných zadostiučinění a poct jak domácích tak mezinárodních,*“⁴⁶⁸ tak hodnotil profesor Jaroslav Květina⁴⁶⁹ Helenu Raškovou v jejich neuvěřitelných devadesáti letech. Kromě své vědecké práce, kde dokázala odchovat sama několik úspěšných vědců se věnovala soukromému životu. I zde se projevuje její mateřský cit a ženskost. „*Zkrátka a dobře na mládež jsem se dívala jako kvočna na kuřata a byla jsem hrozně ráda, když se jim vedlo. Navíc jsem si uvědomila, že každý máme svůj čas a že když z nich budou krásní a pestrobarevní kohoutci, chytřejší a schopnější než já, budou moci navázat na mou práci. A to se mi vcelku podařilo.*“⁴⁷⁰ Její přístup byl trochu neobvyklý. „*[...] ale já zastávala zásadu, že chtějí-li později někomu poroučet, musejí znát vše od základů. A také jsem si nemyslela, že musím být všude, takže jsem je často posílala místo sebe na mezinárodní kongresy.*“⁴⁷¹

Prof. MUDr. Helena Rašková, DrSc., jejímž hlavním zájmem byla farmakologie nervového systému, farmakologie oběhové soustavy, farmakologie stresu, farmakologie zánětu, biochemická farmakologie a farmakologie bakteriálních toxinů, byla přísnou a nesmlouvanou šéfkou. Dokázala však své spolupracovníky strhnout a také hájit. Kromě nesmírného zaujetí pro medicínu ovládala osm jazyků.⁴⁷² Velkým osobnostem nechybí skromnost, kterou podle Jaroslava Hořejšího,⁴⁷³ paní profesorka Rašková měla. Ke konci života se potýkala se ztrátou zraku. Její nesmírně dlouhý a vyplněný život uhasl v 97 letech, 13. dubna 2010.⁴⁷⁴

⁴⁶⁵ Helena Rašková ještě ve vysokém stupni těhotenství na konci války v Terezíně společně s manželem a dalšími tisíci zdravotníky svedli úspěšnou bitvu proti epidemii skvrnitého tyfu.

⁴⁶⁶ HOŘEJŠÍ. c.d., s. 209. URL:< <http://www.medvik.cz/bmc/view.do?gid=772&type=2>> [13. května 2011].

⁴⁶⁷ HOŘEJŠÍ. c.d., s. 209.

⁴⁶⁸ KVĚTINA. Jaroslav. Devět desetiletí prof. MUDr. Dr.h.c. Heleny Raškové, DrSc. (*2.1.1913) In *Klinická farmakologie a farmacie*, č.1, 2003, s. 58.

⁴⁶⁹ Jaroslav Květina (nar. 1930) – český lékař, profesor farmakologie.

⁴⁷⁰ HOŘEJŠÍ. c.d., s. 205.

⁴⁷¹ Tamtéž, 205 - 206.

⁴⁷² Výborně zvládala ruštinu, němčinu, francouzštinu, angličtinu, částečně italštinu, španělštinu a čínštinu.

⁴⁷³ Mgr. Jaroslav Hořejší (nar. 1947) – redaktor lékařského časopisu, zabývá se medicínou.

⁴⁷⁴ URL:<http://zpravy.idnes.cz/zemrela-helena-raskova-legenda-ceske-farmakologie-fv3-/kavarna.asp?c=A100418_094318_kavarna_chu> [13. května 2011].

5.3.11 Prof. MUDr. Věra Kadlecová, DrSc. (roz. Truhlářová)

Osobností na poli české a československé oftalmologie byla Věra Kadlecová (Obrázek č. 11). Narodila se jako Věra Truhlářová 3. března 1913 v učitelské rodině v Kněževsi u Rakovníka. Po absolvování reálného gymnázia v Berouně vedla její cesta na lékařskou fakultu v Praze, kde promovala 20. prosince 1937.⁴⁷⁵

Po promoci, jako externistka prošla několika odděleními, nakonec zakotvila na české oční klinice profesora Romana Kadlického,⁴⁷⁶ kde od roku 1941 působila jako sekundářka. Její slibná profesní dráha byla zpomalena válečným konfliktem. Po válce se však zapojila jako asistentka lékařské fakulty do založení II. oční kliniky v Praze, v areálu dnešní Všeobecné fakultní nemocnice. Po druhé světové válce se její kariéra opět úspěšně rozbíhala. Roku 1954 byla jmenována státní docentkou a v roce 1959 profesorkou pro obor oftalmologie. Doktorát lékařských věd získala v roce 1961. Za pět let se stala řádnou profesorkou a byla jmenována předsedkyní II. oční kliniky. Také působila jako proděkanka fakulty všeobecného lékařství v Praze a na pediatrické větvi lékařské fakulty přednášela oční lékařství. Od roku 1968 se její profesní život radikálně zhoršoval. Po podepsání manifestu Dva tisíce slov dostala výpověď z fakulty. Na klinice pracovala dále, jako zdravotnický zaměstnanec (zástupce primáře), až do odchodu do důchodu v roce 1978.⁴⁷⁷

Věra Kadlecová kromě činnosti na fakultách zastávala funkci vedoucí redaktorky časopisu *Československá oftalmologie*, také byla místopředsedkyní České oftalmologické společnosti, dále členkou vědecké rady ministerstva zdravotnictví, členkou atestační komise a členkou katedry defektologie filozofické fakulty.⁴⁷⁸

Věra Truhlářová se po válce provdala za JUDr. Vladimíra Kadlece.⁴⁷⁹ Společně vychovali tři děti. Ve výchově dětí měla k ruce také svoji hospodyni Pepičku. Poté co ji nebylo dopřáno pokračovat ve vědecké práci na fakultě a zejména po odchodu do důchodu, se vrhla do psaní historických studií, vše čerpala z archivu a knihovny bývalé

⁴⁷⁵ OTROVEC, Jiří. Vzácné životní jubileum prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Československá oftalmologie*, č. 1, r. 59, 2003, s. 3.

⁴⁷⁶ Prof. MUDr. Roman Kadlický (1879 – 1948) – český lékař, profesor očního lékařství.

⁴⁷⁷ OTROVEC, Jiří. Vzácné životní jubileum prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Československá oftalmologie*, č. 1, r. 59, 2003, s. 3-4. KRAUS, HANUŠ. K významnému jubileu prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Praktický lékař* 83, 2003, č. 2, s. 114.

⁴⁷⁸ OTROVEC, Jiří. Vzácné životní jubileum prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Československá oftalmologie*, č. 1, r. 59, 2003, s. 4.

⁴⁷⁹ Doc. JUDr. Vladimír Kadlec, DrSc. (1912 – 1998) – český ekonom a politik.

německé oční kliniky. Kromě jiných vědeckých prací napsala monografii s vlastními kresbami, která nebyla dosud překonána.⁴⁸⁰

Její vědecká činnost byla dvakrát přerušena, poprvé válkou, podruhé zákazem publikace a přednášek v době normalizace, tehdy to bylo na dvacet let. Přesto trvale zapomenuta nebyla. Na slavnostní schůzi k 50. výročí II. oční kliniky v roce 1995 byla oceněna Medailí I. lékařské fakulty.⁴⁸¹

Prof. MUDr. Věra Kadlecová DrSc., jejímž hlavním zájem byly glaukomy, fyziologie a patologie zornic, měla neobyčejně laskavý lidský vztah k pacientům. Žáci ji zase obdivovali pro její vyučovací metody. Učila je diferenciální diagnóze. To znamená, že před nimi zvažovala, proč by to mohlo být to či ono, aby je konečně dovedla k správné diagnóze a k nevhodnější terapii. „*V tom byl její největší přínos pro mladší spolupracovníky.*“⁴⁸² Zemřela ve věku nedožitých 90 let 15. října 2002.⁴⁸³

5.3.12 MUDr. Irma Němečková (roz. Švábová)

MUDr. Irma Němečková (rozená Švábová) (Obrázek č. 11) se narodila jako jediné dítě v rodině úředníka na ministerstvu pošt 26. května 1913 ve Vídni. Maminka, jak už to bývalo zvykem, byla v domácnosti. Oba rodiče pocházeli z Čech, ale poznali se ve Vídni. „*Maminka byla na návštěvě za tetou a tatínek se ve Vídni zdržoval zřejmě služebně. Rok po mém narození tatínek musel narukovat do války. Ve Vídni jsme bydleli do mých šesti let.*“⁴⁸⁴ Po absolvování obecné školy studovala gymnázium, na kterém v roce 1932 odmaturovala. Její další cesta vedla na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy, kde se přihlásila na obor všeobecné lékařství. Promoce proběhla těsně před obsazením⁴⁸⁵ Němci, 10. března 1939. Je tedy jednou z posledních promovaných lékařek do uzavřené vysokých škol. A jak se k tomuto povolání dostala? „*Ve 14 letech, v kvartě na gymnáziu jsem napsala do kompozice, že bych se chtěla stát dětskou lékařkou. V rodině jsem ani žádného lékaře neměla. Navíc jsem jako malá byla jen*

⁴⁸⁰ Jedná se o knihu Gonioskopie, kterou napsala roku 1961.

⁴⁸¹ OTROVEC, Jiří. Vzácné životní jubileum prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Československá oftalmologie*, č. 1, r. 59, 2003, s. 5.

⁴⁸² KRAUS, Hanuš. Za profesorkou MUDr. Věrou Kadlecovou, DrSc. In *Sborník lékařský 104*, č. 2, 2003, s. 146.

⁴⁸³ OTROVEC, Jiří. Vzácné životní jubileum prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Československá oftalmologie*, č. 1, r. 59, 2003, s. 3-4. KRAUS, HANUŠ. K významnému jubileu prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Praktický lékař 83*, č. 2, 2003, s. 114.

⁴⁸⁴ Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou.

⁴⁸⁵ Němci obsadili Československou republiku 15. března 1939.

jednou nemocná, takže do styku s nimi jsem také mnohokrát nepřišla. Ale už odmala jsem měla snahu ošetřovat lehká zranění. Většinou na vesnici u babičky při žních.“⁴⁸⁶

Na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy nastoupila v roce 1933. „*Tehdy nás do ročníku nastupovalo 500, jediné co vím je, že poměr chlapců k dívkám byl 5:1. Žádné urážky ze strany profesorů ani svých kolegů jsem však na fakultě nezažila. Nikdy jsem ani neměla pocit méněcennosti. Profesori k nám nechovali žádné předsudky. Nejsem si vědoma žádné situace, kde by nějak snižovali naše odborné znalosti. Na univerzitě ženy jako vyučující nebyly. Působily tu jen úřednice na děkanátu.*“⁴⁸⁷

Po promoci nastoupila hned 1. dubna 1939 na zubní kliniku v Praze, která byla ve stejné budově vysokých škol, což bylo osudové pro 17. listopad téhož roku: „*Šla jsem jako obvykle na zubní kliniku. Z jedné strany byl děkanát a z druhé zubní klinika. Ovšem přede dveřmi stál rozkročmo německý voják. Jakmile jsem se snažila dotknout kliky u dveří postavil se přede mě. Zkusila jsem to ještě na druhou stranu, ale neúspěšně. On nepromluvil - nemohl, já také ne. Takže jsem se otočila a odešla domů. Teprve potom jsem se dozvěděla, co se v noci stalo[...]*“⁴⁸⁸

Během studií trávila celé letní prázdniny na chirurgii v Hradci Králové, kde se seznámila se svým budoucím manželem, také lékařem MUDr. Janem Němečkem. Jejich svatba se konala 20. září 1939, tedy již v době druhé světové války. Jak MUDr. Irma Němečková doplňuje, „*nálada nebyla příliš veselá.*“⁴⁸⁹ Přestěhovali se z Prahy do Světlé nad Sázavou, kde rok bydleli na místní radnici. Pak přesídlili do domu, kde měli i společnou ordinaci. Ta se stala soukromou od 90. let 20. století, zásluhou paní Němečkové, a funguje dodnes. Pracovali dohromady bez problémů, jejímu muži to nevadilo, jak sama dodává: „*Můj muž si mých zkušeností vážil a z ordinace mě nevyháněl, spíš naopak. Byl rád, že můžeme praxi provozovat oba.*“⁴⁹⁰ To taky potvrzuje další skutečnost, proč si vybrala na pražské klinice zubní specializaci. „*Bylo to spíše z nutnosti, chtěla jsem jít spíše na gynekologii nebo pediatrii*“⁴⁹¹, jak sama říká. A dodává: „*Tehdy bylo zvykem, že si obvodní lékař bral k sobě do ordinace ještě zubního dentistu. Zubní specializaci jsem si stihla dodělat, jak se říká, za pět minut*

⁴⁸⁶ Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou.

⁴⁸⁷ Tamtéž.

⁴⁸⁸ [...] vysokoškolské studenty, kteří bydleli na kolejích sebrali, pár jsem jich znala, byli z okolí Havlíčkova Brodu, ty poslali do koncentračních táborů. Na Kounicových kolejích v Brně Němci některé postříleli. Některým chyběla třeba jen jedna zkouška nestihli to do toho osudového data splnit a promovali třeba za deset let.“

⁴⁸⁹ Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou.

⁴⁹⁰ Tamtéž.

⁴⁹¹ Tamtéž.

dvanáct. Zubní lékařství mě ale moc nebavilo. Byla to i fyzicky pořádná dřina, celý den stát u křesla. Tak jsem se začala pokoušet o daleko náročnější zákroky, například resekci, extrakci osmiček. Obávala jsem se však, že v oboru praktického lékaře ztratím znalosti, těšila jsem se na víkendy, kdy jsem mohla manželovi pomáhat v jeho ordinaci.⁴⁹² Poté ještě asi rok byla zaměstnaná v Havlíčkově Brodě na chirurgii a interně. Pak už ale působila společně s manželem v jejich ordinaci. Se zubařinou se však setkala ještě během komunistické éry. Musela docházet vždy dvě hodiny do ordinace v Ledči nad Sázavou, kde neměli dentistu. Velké problémy však v tomto období neměli: „Komunisté mě i manžela měli rádi. Museli jsme ošetřovat každého. I u pacientů jsme byli oblíbení, měli jsme již vybudovanou pozici.“⁴⁹³ V roce 1957 jí byla udělena hodnost kapitána za statečné ošetření ruského partyzána v době druhé světové války.

S rodinným životem jim velice vypomáhali její rodiče, kteří se přestěhovali z Prahy do Světlé nad Sázavou. Jejich jediný syn Jan byl v podstatě vychován babičkou. Díky tomu se mohla své lékařské praxi dostatečně věnovat. Rodiče se dožili vysokého věku a zůstali do konce svého života ve Světlé. Syn Jan emigroval v roce 1978 do Německa, kde provozuje zubní praxi.

Při otázce, zda se setkala s nějakým případem, kdy pacient jí jako ženou opovrhoval nejdříve rezolutně řekla ne. Avšak přeci si pak na malou příhodu vzpomněla: „Pacient přišel na vytrhnutí zubu, lekl se však, při zjištění, že mu zub má vytrhnout žena, chtěl manžela. Jinak žádné velké problémy jsem opravdu neměla.“⁴⁹⁴

Od roku 1984 lékařskou praxi musela provozovat sama. Její muž zemřel v 73 letech. „V létě jsme jeli na návštěvu ke známým na chatu. Manžel měl velice rád vodu, která se mu stala osudnou. Šli jsme si společně zaplavat do tamějšího rybníku. Nebyla tam ani velká hloubka, při posledním ponoření však nevyplaval. Utopil se vedle mě. Nemohla jsem vůbec nic dělat, i přes své vzdělání.“⁴⁹⁵ To byla jedna z největších tragédií v jejím životě.

I přes úctyhodný věk je její ordinace, která je společně s bytem v jednom objektu, každý den otevřena. Léčí již čtvrtou či dokonce pátou generaci dospělých od začátku své praxe. Snad jediný handicap, který ji trápí je, že musí ordinovat z invalidního vozíku. „Vlastně to v podstatě nic nebylo. Pes mě kopl do nohy, jenže se to nehojilo.

⁴⁹² URL: < http://www.denik.cz/z_domova/nejdele-slouzici-lekarka-20100806.html > [15. 11. 2010].

⁴⁹³ Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou.

⁴⁹⁴ Tamtéž.

⁴⁹⁵ Tamtéž.

Z rány se mi udělal bércový vřed. Navštěvovala jsem kliniky a podstupovala různá vyšetření v Hradci Králové a Brně. Syn mi dokonce posílal léky z Německa. Ale nepomohlo nic, i přes veškerou péči jsem dostala otravu krve. Nedalo se nic jiného dělat, amputace byla jediným řešením. Jsem ale ráda, že žiji. Mrzí mě jen jedno, že jsem zůstala hodně závislá na ostatních. Vždycky jsem se totiž o sebe dokázala postarat sama. ⁴⁹⁶

Člověk by pod tou vší tíhou ztrácel optimismus. Ale ona ne, jak sama říká je nezdolnou životní optimistkou: *„Stále mám radost ze života, práce mě drží při životě.*“⁴⁹⁷ Ve svých 97 letech hraje na klavír, umí hned několik jazyků a ještě donedávna řídila osobní automobil. Vždy byla aktivní, ráda sportovala, hrála tenis, lyžovala. I dnes cvičí každý den.

A na otázku, kdyby si měla opět zvolit povolání, jaké by to bylo? *„Kdybych se rozhodovala znovu, stala bych se opět lékařkou.*“⁴⁹⁸ To dokazuje vše, medicína – lékařství je pro paní MUDr. Irmu Němečkovou celoživotním posláním. Člověk ji musí dělat srdcem, ne pro peníze. Jen škoda, že takových lékařů kolem nás ubývá.

Na závěr bych ještě ráda uvedla, že MUDr. Irma Němečková byla v době Československé socialistické republiky roku 1988 oceněna za dlouholetou práci a získala titul „Zasloužilá lékařka“.

⁴⁹⁶ Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou.

⁴⁹⁷ Tamtéž.

⁴⁹⁸ Tamtéž.

6 ZÁVĚR

První republika přinesla ženám rovnoprávnost. Již jim nemělo být bráněno v jakékoli profesi, měly právo nejen být voleny, ale i volit. Ženy se stávaly profesionálními umělkyněmi, psaly knihy a novinové články, navrhovaly módu, vstupovaly do politiky a pracovaly jako lékařky.⁴⁹⁹ A právě lékařky se pro mě staly ústředním tématem pro bádání. Lékařské povolání je pro mě stále nejen důležité, ale i náročné a vážené.

V předkládané práci jsem se pokusila nastínit zvláště osudy českých lékařek promovaných v první republice. Šlo mi zejména o zachycení přetrvávajících genderových stereotypů. Mým záměrem nebylo jen sledovat profesní růst lékařek a jejich výběr specializace, což bylo nalézat mnohem jednodušší. Hlavní součástí práce se pro mě stal soukromý život, sociální původ (Příloha č. 3) a volný čas, to však bylo vypátrat poměrně těžké.

Přístup na lékařskou fakultu měly ženy od roku 1896, ovšem jen jako hospitantky. Řádnými studentkami se mohly stát až v roce 1900. První lékařkou se stala v roce 1902 Anna Honzáková. Lékařky promované již na pražské lékařské fakultě do roku 1918 měly cestu k povolání snadnější. Mohly se postupně uplatnit nejen v nemocniční, ale i v soukromé praxi. Ovšem nesmíme zapomenout na naše průkopnice, které celé studium absolvovaly ve Švýcarsku v 80. letech 19. století. Anna Bayerová (1881) a Bohuslava Kecková (1880) bojovaly za nostrifikaci diplomu v habsburské monarchii. Pokud chtěly pracovat ve vystudovaném oboru, musely odejít do ciziny, v Čechách jim to umožněno nebylo. Kecková, stejně jako před ní nakrátko Bayerová, využily toho, že jsou ženy a staly se lékařkami pro muslimské ženy, kterým víra nedovolovala využívat služeb lékařů – mužů.⁵⁰⁰

První republika sice přinesla oproti hojnému počtu medicek před první světovou válkou pokles, ale i tak ženy měly velké zastoupení na fakultách. V roce 1919 vznikla navíc nová lékařská fakulta v Brně. Během druhého desetiletí první republiky se však podíl lékařek zvyšoval. Do uzavření vysokých škol v roce 1939 promovalo na

⁴⁹⁹ PACHMANOVÁ, Martina. *Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu*. Praha, 2004, s. 81.

⁵⁰⁰ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 80.

univerzitách téměř 1 500 lékařek, z toho 255 lékařek (počet k 3. červenci 1939)⁵⁰¹ v Brně. Tři roky před koncem mého sledovaného období (rok 1936) byl podíl praktikujících lékařek z celkového počtu pracujících lékařů v českých zemích 14, 2%. Celkem 163 žen – lékařek pak do roku 1939 vyučovalo na lékařských fakultách.⁵⁰² Specializaci si lékařky zachovávaly v podstatě ve shodě s předválečným obdobím. S tím souvisela i nejčastěji po promoci vyhledávaná klinika, kde se připravovaly na svůj zvolený obor. Jediné co se lékařkám vyčítalo, byla jejich malá účast v profesních organizacích. Avšak mnohé z lékařek pro spolky pracovaly, ošetřovaly a přednášely pro „neznalý lid“.

Srovnání daného vzorku prvorepublikových promovaných lékařek a lékařek promovaných během habsburské monarchie, nám přineslo v podstatě zachovaný sociální původ lékařek. Ty především pocházely ze středních vrstev. Avšak oproti „habsburské generaci“ je znatelný nárůst počtu lékařek z lékařských rodin. V případě starší generace byl otec – lékař jen u Anny Honzákové. Naopak se nezměnilo silné zastoupení učitelského povolání otce. Zůstaly nám také atypická zaměstnání. Krásným příkladem může být židovský rabín (otec Elišky Klimkové – Deutschové).

Podobné závěry jsou na místě i při volbě lékařského povolání během první republiky. I když během první světové války měl velký podíl na rozhodnutí stát se lékařkou odchod lékařů na frontu, další velká motivace u první generace lékařek byla také v podobě nezávislosti a samostatnosti, obecně můžeme konstatovat, že určité podněty se nezměnily. Některé o svém povolání snily od dětství (Anna Honzáková, Vlasta Kálalová – Di Lotti), pro jiné byla inspirací rodina, ve které alespoň nějaký lékař byl (Anna Honzáková, Olga Skaličková), či ty, které se původně chtěly věnovat jinému zaměstnání, ovšem okolnosti či rodina je přivedly k lékařství (tento podnět je znatelnější u prvorepublikové generace - Jarmila Hellichová, Helena Rašková). Jak nám dokazuje Anna Honzáková, podíl na konečném rozhodování neměl vždy jen jeden motiv, v nejrůznějších kombinacích se prolínaly.

U zmíněných lékařek můžeme spatřit i rozdíly. Kromě své práce se některé věnovaly literatuře (Božena Nevšimalová – Fialová, Ludmila Sinkulová), jiné se pak ve

501 MÁTLOVÁ, Vlasta. Statistika studentů lékařské fakulty M.U. In *Hygiena osobní, veřejná, sociální. Věstník Společnosti moravského hygienického musea*. r. 10, 1937, s. 35; Archiv Masarykovy univerzity Statistické výkazy zapsaných posluchačů, A3, písmeno D.

502 SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 81.

volném čase zabývaly spíše vědeckou prací (Božena Kuklová – Štúrová, Dagmar Benešová).

Jsem si vědoma, že dvanáct příběhů lékařek je z celkového počtu nepatrný zlomek, ale snažila jsem se o konkrétní životní příběhy a ve velkém množství by osobitost daných žen zanikla. I přestože soukromý život bylo těžké dohledat, podařilo se mi zachytit osudy převážně vdaných než svobodných lékařek. Jsem si jista, že v první republice vzdělané ženy měly velkou šanci se provdat, pokud chtěly. Ovšem skutečná akademická dráha na některé z československých lékařských fakult byla u žen mezi dvěma světovými válkami vzácnou výjimkou. Za sledované období první republiky máme vystudované pouze dvě docentky lékařky na českých lékařských fakultách.

Připuštěním žen ke studiu medicíny byly prolomeny bariéry i pro další lidské činnosti. Časopis lékařů českých komentoval tuto skutečnost slovy: „*Stačí – li žena na nejtěžší povolání lékařské, nesmí se jí zakazovati povolání lehčí.*“⁵⁰³ Připomeňme si, že lékařky, oproti technickým nebo právnickým profesím, byly dříve akceptovatelným oborem pro ženy. Lépe na tom byly snad jen filozofické obory.

Ve své práci jsem pracovala s různými prameny. Využila jsem články z lékařských periodik, vzpomínkových knih, oral history a také rozsáhlý archivní materiál.

⁵⁰³ SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *AUC-HUCP*, T. 35, Fasc. 1-2, s. 78.

7 RESUMÉ

This master thesis focuses on the story of Czech doctors during the First Republic. I tried to outline life stories of female-physicians, which graduated in the period 1918 – 1939. My aim was describe to gender stereotypes. Main intention was not only to observe the professional career of doctors – womens and their selection of specialization, but also was an important part of the this work the private life and personal free time. Information about private life was much more difficult to find, than the professional data.

Legal access to faculty of medicine had women since 1896, but only as college tutor. Regular female students could be as late as in 1900. The first womens as doctors of medicine became Honzáková Anna on The Faculty of Medicine in Prague in year 1902. The first Czech female-physicians became Bohuslava Kecková a Anna Bayerová in Switzerland in 1880 and 1881, which must aspired to acceptance of diploma in the Habsburg monarchy. They had chance work in medicine, but only in abroad. When they want work at home (in Czech), they couldn't use their skills fully. Kecková became, as well as earlier Bayerová for short time, a doctor for Muslim women, which couldn't use services of doctors – men, because of faith. Female-physicians graduated at the Prague faculty of medicine have an easier way to the profession. They could enforce both in private sphere and in hospital practice too.

First Republic brought decline of female-physicians in comparison with number of female doctor before the First World War, but women still had a good representation on departments of medicine. In addition was founded in 1919 a new faculty of medicine in Brno. During the second decade of the First Republic epoch increase the proportion of female-physicians. Before the closure of universities - 17. November 1939 - graduated nearly 1 500 female-physicians. Specialization of female-physicians was conserve during the whole period. The real woman's academic career were rarity on some Czechoslovak medical faculties between two world wars. During the monitored period - First Republic - are only two female-physicians.

The thesis consists of eight chapters. I gathered the information from books, archival material and I used the method of oral history.

8 PRAMENY A LITERATURA

Prameny

- BRDLÍK, Jiří. *Dětské lékařství v minulosti a jak jsem ho prožíval já*. Praha, 1957.
- BRDLÍK, Jiří. *Padesát let dětským lékařem*. Praha, 1961.
- DOBIÁŠKOVÁ, Irena. Ženy – hrdinky, MUDr. Vilma Ducháčková. In *Zprávy Klubu přátel Pardubicka*, roč.17, č.3-4, 1982, s. 55-57.
- HELLICHOVÁ, Jarmila. *Z pamětí poděbradské lékařky MUDr. Jarmily Hellichové*. Poděbrady, 1984.
- HOUŠTĚK, J. Třicet let dětského lékařství. In *Časopis lékařů českých*, roč. 114. č. 44, 1975, s. 1349-1351.
- JEDLIČKA, Jaroslav. Dějiny lékařství. O ženském studiu na starých univerzitách. K 50. výročí doktorátu MUDr. Elišky Vozábové. In *Časopis lékařů českých*, roč. XCIII., č. 27, Praha, 1954, s. 1180 – 1183.
- KÁŠ, Svatopluk. Profesorka MUDr. Dagmar Benešová zakladatelka české dětské patologie. In *Praktický lékař* 91, 2011, č. 1, s. 54-56.
- MALÍNSKÁ, Iréna. Padesát let práce českých lékařek. In *Uzdrav*, č. 13, roč. 23, Praha, 1954, s. 114.
- REDAKCE. Nová pražská lékařka. In *Ženský svět*, roč. 14, Praha, 1910, s. 47.
- ROZTOČILOVÁ, Vlasta. Vzpomínky nejstarší české lékařky MUDr. Elišky Vozábové. In *AUC-HUCP*, Tom. XIII, Fasc. 1-2, s. 269 – 274.
- SINKULOVÁ, Ludmila. *Byla jsem někdo jiný*. Praha, 1983.
- VANČUROVÁ, Ludmila. *Dvacet šest krásných let*. Praha, 1974.
- VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař vzpomíná (1895 - 1920)*. Praha, 1978.
- VONDRÁČEK, Vladimír. *Lékař dále vzpomíná (1920 – 1938)*. Praha, 1977.
- VONDRÁČEK, Vladimír. *Konec vzpomínání (1938 – 1945)*. Praha, 1988.
- VONDRÁČEK, Vladimír. Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc. In *Československá psychiatrie*. roč. LXII, č. 4, 1966, s. 217-220.
- Zprávy státního úřadu statistického republiky Československé, r. 20, č. 40 (řada A), 1939, s. 298.

Archiv Masarykovy Univerzity Brno

Fond: Statistické výkazy zapsaných posluchačů, A3, pod písmenem D

Ročenka Masarykovy univerzity v Brně XVIII. Rok 1936 – 1937

Archiv Národního muzea

Fond: Sdružení akademicky vzdělaných žen, inv. č. 506, 9 kartónů

Archiv Univerzity Karlovy Praha

Ročenky 1918 – 1937

Katalog posluchačů pro ZS 1928 – 1929

Katalog posluchačů pro LS 1938 – 1939

Fond: Ludmila Sinkulová – Eliášová, inv. č. 262., č. kartonu 12

Archiv Památníku národního písemnictví

Fond: Sdružení akademicky vzdělaných žen, č. inv. 1566, př. č. 22/76

Vlasta Kálalová – Di Lotti, př. č. 82/56, 49/59

Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Fond: Ludmila Sinkulová neuspořádan, fotografie, prozatímní uložení karton č. 19

Výpověď pamětníka

Rozhovor s paní MUDr. Irmou Němečkovou, 6. 10. 2010, Světlá nad Sázavou .

Literatura

ANONYM. Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc (9. 8. 1910 – 12. 3. 1988). In *AUC – HUCP* 29/1, 1988, s. 9 – 10.

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělání a ženské spolky v Praze*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-241-4.

BLEHOVÁ, B. Vážená a milá paní profesorko. In *Československá pediatrie*, roč. 23, č. 9, 1968, s. 770 – 771.

BOROVÍČKA Michael. Lékařka na březích Tigridu. In *Lidové noviny*, 21. června 2003.

BORSKÁ, Ilona. *Doktorka z domu Trubačů*. Praha, 1984.

ČERNÝ Karel - SVOBODNÝ Petr. *Historia medicina cultura: sborník k dějinám medicíny*. Praha, 2006. ISBN 80-246-1099-X.

FASORA, Lukáš - HANUŠ, Jiří. *Masarykova univerzita v Brně : příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě : [1919 - 2009]*. Brno, 2009. ISBN 978-80-210-4850-8.

- FELCMAN, Ondřej. *Mezi Hradcem Králové a Plzní. Východočech na českých univerzitách. Sborník in memoriam prof. PhDr. Zdeňku Mackovi, CSc.* Ústí nad Orlicí, 2007. ISBN 80-86845-62-1.
- GAW. Zesnula docentka MUDr. Vlasta Říhová. In *Československá dermatologie*, 36, 1961, s. 126.
- HANZLÍČEK, Lubomír. *Psychiatrická encyklopedie: významné postavy světové psychiatrie. Díl 3, R-Ž*. Praha, 1977.
- HAVRÁNEK, Jan - POUSTA, Zdeněk. *Dějiny Univerzity Karlovy. IV. 1918 – 1990*. Praha, 1998. ISBN 80-7184-539-6.
- HAVRÁNEK, Jan a kolektiv autorů. *Dějiny Univerzity Karlovy. III. 1802 – 1918*. Praha, 1997. ISBN 80-7184-320-2.
- HLAVÁČOVÁ, Ludmila - SVOBODNÝ, Petr a kolektiv autorů. *Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348-1939*. Díl 1. A-K. 1988, díl 2. L-Ž. 1993, 2.díly, Praha, 1988 – 1993. ISBN 80 – 7066 – 969 – X
- HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Pražské špitály a nemocnice*. Praha, 1999. ISBN 80-7106-315-0.
- HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. Zprávy. Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc., zemřela. 9. 8. 1910 – 12. 3. 1988. In *Časopis lékařů českých*, 127, č. 19, 1988, s. 608.
- HNÍKOVÁ, O. - VOTAVA, F. Stoleté jubileum paní profesorky MUDr. Jiřiny Čížkové – Písařovicové, DrSc. In *Československá pediatrie*, r. 62, č. 12, 2008, s. 697-698.
- HONZÁKOVÁ, Albína. *Československé studentky let 1890-1930: almanach na oslavu čtyřicátého výročí založení ženského studia Eliškou Krásnohorskou*. Praha, 1930.
- HORSKÝ, Petr. *Václav Sinkule*. Praha, 1955.
- HOŘEJŠÍ, Jaroslav. *Křeslo pro Fausta*. Praha, 2004.
- CHADIMOVÁ, Martina. *Anna Honzáková, první česká lékařka*. Diplomová práce, České Budějovice, 1998.
- CHARVÁT, J. Pozdrav k šedesátce prof. dr. Jiřiny Čížkové – Písařovicové. In *Československá pediatrie*, roč. 23, č. 9, 1968, s. 769 – 770.
- CHRUDINA, Ladislav. *Historie Chorvatsko – českých mořských lázní Baška na ostrově Krk*. Praha, 2003.
- JAROLÍMEK, Jan. *Úvod do studia lékařství. Učebnice pro lékařské fakulty*. Praha, 1989.
- JIROUT, Jan. Zprávy. Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, Csc., zemřela. In *Časopis lékařů českých*, 121, č. 5, 1982, s. 160.

- JIROUT, Jan. K životnímu jubileu Prof. MUDr. E. Klimkové – Deutschové. In *Československá neurologie a neurochirurgie*, r. 39, č. 6, 1976, s. 289 – 291.
- KADLEČEK, František. Malá vzpomínka. In *Zbraslavské noviny*, č. 2, 2007 s. 8.
- KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. I. díl, Praha, 1929.
- KÁŠ, Svatopluk. *Čeští lékaři – spisovatelé*. Olomouc, 2003. ISBN 80-86297-13-6.
- KOLEKTIV dětské kliniky lékařské fakulty hygienické v Praze. První profesorka dětského lékařství University Karlovy MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová, DrSc., se dožívá 65 let. In *Československá pediatrie*, roč. 28, č. 10, 1973, s. 563.
- KOUTECKÝ, J. Laudace prof. MUDr. Heleně Raškové, DrSc. In *Pelikán*, roč. 11, 2003, s. 13- 14.
- KRAUS, Hanuš. Za profesorkou MUDr. Věrou Kadlecovou, DrSc. In *Sborník lékařský*, 104, č. 2, 2003, s. 145-147.
- KRAUS, HANUŠ. K významnému jubileu prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Praktický lékař* 83, č. 2, 2003, s. 114.
- KUZMIN, Michael Nikolajevič. *Vývoj školství a vzdělání v Československu*. Praha, 1981.
- KVĚTINA. Jaroslav. Devět desetiletí prof. MUDr. Dr.h.c. Heleny Raškové, DrSc. (*2.1.1913) In *Klinická farmakologie a farmacie*, č. 1, 2003, s. 57-58.
- LEBL, Jan. 50 let české dětské endokrinologie. In *VOX Paediatricae*, roč. 4, č. 2, 2002, s. 20.
- LENDEROVÁ, Milena. Od porodní bábě k porodní asistenci. In *Theatrum historiae 1*, Pardubice, 2006, s. 129 – 154.
- LENDEROVÁ Milena a kolektiv autorů. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Nakladatelství LN, Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-988-1.
- LESNÝ, Ivan. Zprávy. Životní jubileum prof. MUDr. Elišky Klimkové – Deutschové, DrSc. In *Časopis lékařů českých* 115, č. 49, 1976, s. 1559-1560.
- MÁTLOVÁ, Vlasta. Statistika studentů lékařské fakulty M.U. In *Hygiena osobní, veřejná, sociální. Věstník Společnosti moravského hygienického musea*. r. 10, 1937, s. 29 – 52.
- NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých lékařů. S podobiznami a 1200 životopisy. Na paměť 50-ti letého jubilea spolku a časopisu lékařů českých*. Praha, 1913.
- NEČAS, Ctibor. Dr. Bohuslava Kecková, úřední lékařka v Mostaru, In *Dějiny věd a techniky*, č. 18, 1985, s. 25 – 40.

- NEUDORFOVÁ, Marie. *Charlotta G. Masaryková. Sborník příspěvků z konference ke 150. výročí jejího narození, konané 10. listopadu 2000*. Praha, 2001.
- OTROVEC, Jiří. Vzácné životní jubileum prof. MUDr. Věry Kadlecové, DrSc. In *Československá oftalmologie*, č. 1, r. 59, 2003, s. 3-4.
- PACHMANOVÁ, Martina. *Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu*. Praha, 2004, s. 81. ISBN 80 – 7203-613 -0.
- POKORNÁ, Magdaléna. *Semináře Výzkumného centra pro dějiny vědy z let 2000 – 2001*. Praha, 2002. ISBN 80-7285-015-6.
- POVÝŠILOVÁ, Věra a kolektiv autorů. Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc. In *Pelikán*, r. 8., 1999, s. 11- 13.
- PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. II. část. In *Scan*, roč. 5, č. 1, 1995, s. 15- 17.
- PLÁŠILOVÁ, Libuše. První české lékařky. Závěrečná III. část. In *Scan*, roč. 5, č. 2, 1995, s. 16 – 18.
- SLAVÍKOVÁ, Marie a kolektiv autorů. *Ženské studium na českých školách středních a vysokých : almanach*. Praha, 1917.
- SLÍPKA, Jaroslav. In Memoriam MUDr. Vlasty Kálalové – Di Lottiové. In *Plzeňský lékařský sborník*, č. 36, Praha, 1971, s. 165 – 166.
- SMĚŘIČKOVÁ, Helena. *První české gymnázium. 1890 – 1990. Sborník ke 100. výročí*. Praha, 1990.
- STROUHAL, E. 70 let ústavu dějin lékařství 1. lékařské fakulty univerzity Karlovy v Praze. IN: *Časopis lékařů českých 133*, č. 5, 1994, s. 154-156.
- SVOBODNÝ, Petr - HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha, 2004. ISBN 80-7254-424-1.
- SVOBODNÝ, Petr. Důsledky 17. listopadu 1939 pro české lékařské fakulty, s. 245 – 248, In *Časopis lékařů českých 133*, 1994, č. 8.
- SVOBODNÝ, Petr. Lékařky v českých zemích v první polovině 20. století. In *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universita Carolinae Pragensis*, Tom XXXV. – Fasc. 1- 2. Praha, 1995, s. 75 – 87.
- STEJSKAL, J. Vzpomínka k životnímu jubileu prof. dr. Dagmar Benešové *17. října 1906. In *Časopis lékařů českých 115*, č. 46, 1976, s. 1140.
- ŠOBOVÁ, Alena. K narozeninám MUDr. Ludmily Lukášové. In *Československá pediatrie*, č. 6, 1958, s. 547 – 549.
- ŠOCHOVÁ, Hana. *MUDr. Eliška Vozábová: lékařka v Čechách císařských i totalitních*. Diplomová práce. České Budějovice, 2003.

- ŠTEMBERKOVÁ, Marie. Doktorky filozofie a medicíny na pražské univerzitě od r. 1901 do konce první světové války, In *Documenta Pragensia XIII*, 1996, s. 213 – 234.
- TAUFROVÁ, Marie. MUDr. Zprávy. K sedmdesátinám zasloužilé lékařky MUDr. L. Vančurové. In *Praktický lékař* 47, č. 3, 1967, s. 119.
- TOMEŠ, Josef a kolektiv autorů. *Československý biografický slovník*. Praha, 1992. ISBN 80-200-0443-2.
- TOMEŠ, Josef a kolektiv autorů. *Český biografický slovník XX. Století*. II. díl, Praha, 1999. ISBN 80-7185-246-5.
- URBÁŠEK, P. O vědeckých a vědecko-pedagogických titulech na univerzitách v minulosti. In *Žurnál*, r. 13, č. 21, Olomouc, 2004, s. 7-8.
- VÁCHOVÁ, Dita. Před 190 lety se narodila první americká lékařka. In *Zdravotnické noviny*, r. 60, č. 3, r. 2011, s. 32.
- VANĚK, Miroslav a kolektiv autorů. *Naslouchat hlasům paměti, teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.
- VANĚK, Miroslav a kolektiv autorů. *Orální historie. Metodické a „technické“ postupy*. Olomouc, 2003. ISBN 80-244-0718-3.
- VAŠI PŘÁTELÉ A ŽÁCI. Doc. dr. Dagmar Benešová – šedesát let *17. 10. 1906. In *Časopis Lékařů českých*. CV, 1968, s. 1127.
- VELECHOVSKÁ, Michaela.V. Ducháčková a R. Vojtěchová, pardubické odbojářky za 2. světové války. In *Klub přátel Pardubicka*, Sešit 55, rok 2010.
- VOREL, Jaroslav a kol. autorů. *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*. Díl II. Praha, 2004. ISBN 80-86621-05-7.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla a kol. autorů. *Cesty k samostatnosti Portréty žen v éře modernizace*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7286-164-4.
- VÍTEK, Jiří. Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, CSc. – 60 let. In *Časopis lékařů českých* 105, 1966. s. 1407-1408.
- ZAPLETAL, V. Devadesátiny MUDr. M. Peigrové. In *Praktický lékař* 47, č. 17, 1967, s. 664.

Internetové zdroje

URL:< <http://authority.nkp.cz/>> [cit. 19. 5. 2011].

URL:<<http://www.medvik.cz/bmc/index.do>> [cit. 19. 5. 2011].

URL: <<http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/>> [cit. 19. 5. 2011].

URL:

<http://journals.lww.com/plasreconsurg/Citation/1977/04000/Dr__Olga_Klaskova_Burianaova.17.aspx> [cit. 23. 2. 2011].

URL:<<http://revue.theofil.cz/krestanske-pojmy-detail.php?clanek=960>>
[cit. 31. 3.2011].

URL:<barbora.osvaldova.sweb.cz/docs/reflex1.rtf> [cit. 17. 2. 2011].

URL:<http://absolventi.gymcheb.cz/2008/masmerd/seminarka_VOS/prvni_cesky.html>
[cit. 27. 9. 2010].

URL:< <http://www.zamberk.cz/index.php?IdS=402>> [cit. 21.2.2011].

URL:<http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=397> [cit.
13. 4. 2011].

; URL:< <http://svk7.svkk1.cz/i2/i2.search.cls?ictx=kl&iset=1>
> [cit. 23. 4. 2011].

URL:<<http://www.mudk.cz/cz/mesto/o-meste/vyznamne-osobnosti-a-rodaci/helena-raskova/>> [cit. 13. 5. 2011].

URL: < <http://www.lf1.cuni.cz/historie>>[cit. 12.2.2011].

URL:<[http://www.zbraslavhistorie.info/domy-
vila_vladislava_vancury.php](http://www.zbraslavhistorie.info/domy-vila_vladislava_vancury.php)>[cit.21.3.2011].

URL:<[http://zpravy.idnes.cz/zemrela-helena-raskova-
legenda-ceske-farmakologie-fv3-
/kavarna.asp?c=A100418_094318_kavarna_chunekrolog](http://zpravy.idnes.cz/zemrela-helena-raskova-legenda-ceske-farmakologie-fv3-/kavarna.asp?c=A100418_094318_kavarna_chunekrolog)> [cit. 13. 5. 2011].

URL:< <http://www.medvik.cz/bmc/view.do?gid=772&type=2>> [cit. 13. 5. 2011].

URL:<http://www.denik.cz/z_domova/nejdele-slouzici-lekarka-20100806.html>
[cit.15. 11. 2010].

URL:<

[http://aleph.nkp.cz/F/8QB8EHN31E29FVY3NEUIGJ35E3FE5ISVYXDNPBA48AD6
C27MDT-06128?func=full-set-
set&set_number=020701&set_entry=000003&format=999](http://aleph.nkp.cz/F/8QB8EHN31E29FVY3NEUIGJ35E3FE5ISVYXDNPBA48AD6C27MDT-06128?func=full-set-set&set_number=020701&set_entry=000003&format=999)> [cit. 22. 4. 2011].

ANONYM. *Stručná historie LF MU*. URL:

<<http://www.med.muni.cz/index.php?id=556>> [cit. 12. 2. 2011].

ČECH, Pavel. Prof. MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová mimořádnou profesorkou dětského lékařství. In *Vita Nostra Servis*, roč. 37, 2005. [cit. 21. 4. 2011]. URL: <<http://old.lf3.cuni.cz/vns/vns05/vns37.htm>>.

ČECHTICKÝ, Tomáš. Vlasta Kálalová. Doktorka z domu Trubačů. In *Instinkt*, č. 41. [cit. 21. 4. 2011]. URL: <http://instinkt.tyden.cz/rubriky/ostatni/osud/vlasta-kalalova-doktorka-z-domu-trubacu_25639.html>.

ŘURANOVÁ, Ludmila. Božena Štúrová - Kuklová – bojovníčka proti tuberkulóze. In *Knižnica*, roč. 5, č. 5, Bratislava, 2004, s. 268-269. [cit. 21. 2. 2011].

URL:<http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2004/maj/268.pdf>.

DURČANSKÝ, Marek. „Nejstarší česká lékařka“ – milčická rodačka MUDr. Eliška Vozábová aneb Nejen Vavák... In *Deník*, 5. února 2010, s. 11. [cit. 21. 2. 2011]. URL:<<http://www.exlibrisweb.cz/MUdrVozabova1.pdf>>.

CHRUDINA. Ladislav. *Česká lékařka v Bašce*. [cit. 21. 2. 2011]. URL: <<http://www.chorvatsko.cz/tema/baskacesi2..html>>.

LOKVENC Theodor. Dopisy z boudičky. In *Krkonoše – Jizerské hory*, roč. 7, 2005, s. 20 – 21. [cit. 21. 2. 2011]. URL:<[http://www.mzp.cz/ris/ekodisk-new.nsf/6d13b004071d0140c12569e700154acb/1a901d35584622e6c12573fc00405ece/\\$FILE/Krkono%C5%A1e07_2005_part%201.pdf](http://www.mzp.cz/ris/ekodisk-new.nsf/6d13b004071d0140c12569e700154acb/1a901d35584622e6c12573fc00405ece/$FILE/Krkono%C5%A1e07_2005_part%201.pdf)>.

SAADONI, Štěpánka. Nejdéle sloužící lékařka MUDr. Němečková: Medicínu musí člověk dělat celým srdcem. In *Svitavský deník*, s. 11, sekce 2, 7. 8. 2010. [cit. 15. 11. 2010]. URL: <http://www.denik.cz/z_domova/nejdele-slouzici-lekarka-20100806.html>.

ŠTRÁFELDOVÁ, Milena. *Česká lékařka přijela do chorvatské Bašky na měsíc, prožila tu ale celý život*. [cit. 21. 2. 2011]. URL:<<http://www.radio.cz/cz/rubrika/krajane/ceska-lekarka-prijela-do-chorvatske-basky-na-mesic-prozila-tu-ale-cely-zivot>>.

ŠTRBÁŇOVÁ, Soňa. *Žena ve vědě v letech 1840 – 1989*. [cit. 8. 2. 2011]. URL: <<http://www.veda.cz/article.do?articleId=22769>>.

URL: <<http://www.lf1.cuni.cz/historie>> [cit. 12. 2. 2011].

URL:<<http://www.fnkv.cz/?show=kliniky&menu=1&submenu=72&oddeleni=7&page=21>>

[cit. 19.5.2011].

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Prvních 60 českých lékařek (6 pocházelo z tehdejší Haliče, která do roku 1918 příslušena Habsburské monarchii) a 1 cizinka promovaná na české lékařské fakultě v Praze do konce roku 1918

Příloha č. 2: Stanovy Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen

Příloha č. 3: Dvanáct promovaných prvorepublikových lékařek, datum promoce a povolání otce

Obrázek č. 1: MUDr. Vilma Ducháčková a pamětní deska v Polské ulici v Pardubicích

Obrázek č. 2: MUDr. Ludmila Vančurová (roz. Tuhá) s rodinou

Obrázek č. 3: MUDr. Vlasta Kálalová – Di Lotti, Kálalová s rodinou

Obrázek č. 4: MUDr. Jarmila Hellichová

Obrázek č. 5: Prof. MUDr. Eliška Klimková – Deutschová, DrSc. (roz. Folkmannová)

Obrázek č. 6: Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc.

Obrázek č. 7: Prof. MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová, DrSc.

Obrázek č. 8: Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc

Obrázek č. 9: Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc. (roz. Eliášová)

Obrázek č. 10: Prof. MUDr. Helena Rašková, DrSc.

Obrázek č. 11: Prof. MUDr. Věra Kadlecová, DrSc.

Obrázek č. 12: MUDr. Irma Němečková

Obrázek č. 13: Prvorepublikový diplom, patřící MUDr. Marie Zimákové (roz. Šimonové)

Příloha č. 1: Prvních 60 českých lékařek (6 pocházelo z tehdejší Haliče, která do roku 1918 příslušela Habsburské monarchii) a 1 cizinka promovaná na české lékařské fakultě v Praze do konce roku 1918

Pořadí	Lékařka	Promoce	Otec
1.	Anna Honzáková	17. března 1902	lékař
2.	Rosalia Machová	21. prosince 1903	oficiál
3.	Marie Peigerová	21. března 1904	úředník české spořitelny
4.	Eliška Vozábová	18. července 1904	majitel usedlosti
5.	Ludvika Nová	19. prosince 1904	inspektor pojišťovny
6.	Svatoslava Hornofová	7. června 1905	řídící učitel
7.	Josefa Puklová	25. května 1906	majitel hospodářství
8.	Anna Lankašová	4. července 1907	vrchní správce hospodářský
9.	Božena Nevšimalová	19. prosince 1908	advokát
10.	Zdeňka Čermáková	16. ledna 1909	nájemce pivovaru
11.	Jiřina Švihnosová	31. března 1909	berní adjunkt
12.	Františka Kynčlová	29. dubna 1910	obchodník
13.	Štěpánka Líčková	15. prosince 1910	měšťan
14.	Františka Jíchová	1911	profesor
15.	Ludmila Lukášová	5. prosince 1911	profesor
16.	Olga šlechtična Fišerová (Baku)	1. března 1913	ruský státní rada
17.	Marie Nováková	13. prosince 1913	krejčovský mistr
18.	Aloisie Rubličová	13. prosince 1913	školní inspektor
19.	Anna Mecheldová	17. ledna 1914	městský kontrolor
20.	Marie Trýbová	21. března 1914	ředitel hospodářské školy
21.	Drahomíra Bártová	30. dubna 1914	okresní adjunkt
22.	Anděla Rosická	17. července 1914	řídící učitel
23.	Blanka Merlová	17. července 1914	obchodník
24.	Helena Kotarská (Halič)	12. května 1915	majitel dvora
25.	Žofie Wepperová (Halič)	22. května 1915	úředník
26.	Marie Neuhauserová	10. července 1915	adjunkt okresního soudu
27.	Magdalena Kühnová	20. prosince 1915	obchodvedoucí
28.	Vlasta Haklová	19. února 1916	řídící učitel
29.	Marta Krupičková	19. února 1916	v matrice neuvedeno
30.	Josefa Jíchová	26. února 1916	profesor na paedagogiu
31.	Růžena Šůrová	4. března 1916	sedlák
32.	Božena Jaklová	28. března 1916	učitel
33.	Helena Kranzova, roz. Singerova (Halič)	12. května 1916	neuvedeno
34.	Anna Rosenbergova, roz. Mayerová (Halič)	12. května 1916	neuvedeno
35.	Klára Sprecherówna (Halič)	20. května 1916	kupec
36.	Vlasta Knappová, roz. Moučková	27. května 1916	roznašeč telegramů
37.	Bohumila Večeřová	20. června 1916	učitel

38.	Františka Šeberová	28. července 1915	učitel
39.	Emilie Vrabcová	10. února 1917	správce školy
40.	Karla Bayerová	24. března 1917	ředitel hospodářské školy
41.	Josefa Schmidová, roz. Waldová	19. května 1917	profesor české techniky v Praze
42.	Marie Pelcová	23. června 1917	redaktor
43.	Štěpánka Příbylová	22. prosince 1917	četnický strážmistr
44.	Marie Klvaňová	31. ledna 1918	gymnaziální profesor
45.	Amálie Kreidlová	11. března 1918	továrník
46.	Marie Fassatiová	23. března 1918	učitel
47.	Božena Kuklová	23. března 1918	advokát
48.	Růžena Janečková	23. března 1918	okresní strážmistr
49.	Zdeňka Netušilová	27. dubna 1918	učitel
49.	Antonie Sobotková	18. května 1918	mlynář
50.	Vilma Janischová, šl. z Janischhorstu	25. května 1918	plukovník
51.	Marie Divišová	27. června 1918	nadporučík
52.	Marie Svobodová	27. června 1918	inženýr
53.	Marie Čermáková	6. července 1918	obchodník
54.	Emilie Holá	20. července 1918	advokát
55.	Marie Holá	20. července 1918	advokát
56.	Anna Piřhová	20. července 1918	učitel
57.	Zdeňka Lukešová	27. července 1918	gymnaziální profesor
58.	Žofie Kräutlerówna (Halič)	12. října 1918	privátní úředník
59.	Marie Příbylová	19. října 1918	četnický strážmistr
60.	Eleonora Frankengerová	2. prosince 1918	okresní hejtman
61.	Krista Kůtová	23. prosince 1918	inspektor státních drah

Příloha č. 2:

Stanovy

& 1. Jméno, sídlo a jednací řeč

Spolek se jmenuje: „Sdružení pro zájmy posluchaček a absolventek vysokoškolských“, sídlo v Praze a vyvíjí činnost v Československé republice. Jednací řeč jest československá.

& 2. Účel

Účelem spolku jest:

- 1./ hájení zájmu posluchaček a absolventek vysokoškolských a pěstování solidárnosti*
- 2./ uplatnění vysokoškolsky vzdělaných žen v životě národním i mezinárodním*

& 3. Prostředky

Prostředky s nimiž jde nakládat k tomuto účelu jest:

- 1./ zřízení místních a pracovních odborů*
- 2./ členství v mezinárodním sdružení žen vysokoškolsky vzdělaných*
- 3./ spolupráce s organizacemi příbuzných účelu doma i za hranicemi, zejména řešení společenských otázek, společné projevy, poskytování informací a pomoci členům domácího i členům mezinárodního sdružení*

& 4. Opatrování hmotných prostředků

Příjmy jsou:

- a) příspěvky členské:*
- b) dary:*
- c) výtěžek z podniků, spolkem pořádaných*

& 5. Členstvo

Členové spolku jsou zakládající, činní, dopisující, čestní.

- a) Zakládajícím členem může být každá fyzická nebo právnická osoba, jež složí do pokladny spolku jednou pro vždy 500 Kč, a to buď najednou a neb ve lhůtách nejméně po 100 Kč ročně.*
- b) Činným členem může být každá nynější neb bývalá posluchačka neb posluchač vysokých škol, který platí ročně aspoň 10 Kč. O přijetí členů rozhoduje výbor.*
- c) Čestné a dopisující členy jmenuje valná hromada z návrhů výboru bez debaty.*

& 6. Práva a povinnosti členů

Členové činná a ze zakládajících ti, kdo absolvovali vysokou školu, mají aktivní i pasivní právo volební: ostatní členové zakládající mají aktivní právo volební.

Veškerému členstvu přísluší ostatní výhody spolkové, zejména právo zúčastnit se valných hromad, jednati i hlasovati v nich.

Pokud jest členem sdružení spolek, má právo vysílat do výborových schůzí i delegáta s hlasem poradním

Povinnosti členů jest podporovati dle možností práci sdružení, zachovávat stanovy a veškerá ustanovení volných hromad i výboru.

Členem přestává být:

- a) dobrovolně, kdo vystoupí a písemně oznámí výboru své vystoupení:*

b) usnesením výboru, kde nedodržel příspěvek a kdo z jiných důvodů byl vyloučen
Vyloučený má právo se odvolat k nejbližší řádné valné hromadě.

&7. Správa spolku

Správu spolku obstarává valná hromada a výbor.

&8. Valná hromada

Každá valná hromada se schází jednou do roka v prvních 8 měsících zimního semestru. Valnou hromadu svolává na 14 dní předem některým českým deníkem v Praze vycházejícím a vyhlášenou ve spolkových místnostech. Na vyhlášce má být uveřejněn pořad jednání, který je výborem stanovený.

Po vyčerpání programu může valná hromada většinou přítomných připustit další volné návrhy k rokování a usnášení.

Valná hromada jest kompetentní, přítomna – li 1/6 členů v Praze bydlících i předměstských obydlích. Nesejde – li se v určitou dobu dostatečný počet členů, zahájí se po ½ hodině druhá valná hromada s tímž programem, jež jest způsobilá k prohlášení bez ohledu na počet přítomných.

Do kompetence řádné valné hromady spadá:

- 1.) volba 12 členů výboru, 4 náhradnic, a 2 revizorek účtů a to vždy na jeden rok:*
- 2.) jmenovati čestné a dopisující členy:*
- 3.) přijímati a schvalovati zprávy odstupujícího výboru a revizorek účtu:*
- 4.) vyřizovati odvolání a usnesení výboru:*
- 5.) rozhodovati o návrzích výboru*
- 6.) rokovati o změně stanov*
- 7.) o rozejítí se spolku*

Volby konají se pravidelně hlasovacími lístky a jen, není-li proti tomu odpor. Za zvoleného se pokládá, kdo obdrží nejvíce platných hlasů.

Rozhodnout o změně stanov a o konci spolku musí alespoň 1/3 členů činných a souhlasu 2/3 přítomných členů k hlasování oprávněných.

V ostatních případech valné hromada platně rozhoduje většinou hlasů.

Mimořádnou valnou hromadu svolává výbor, uzná – li toho potřebu neb do 14 dní. Žádá – li toho 1/6 členstva činného, udávajíc spolu pořad jednání.

&9.

Výbor se skládá z předsedkyně ve valné hromadě přímo volené pak z místopředsedkyň, jednatelky, zapisovatelky, pokladní, dopisovatelky a členů, mimo to má výbor právo kooptovati vynikající pracovnice ve veřejném životě. Funkce ty rozděluje výbor v ustavující schůzi, na místo člena výboru trvalo zaneprázdněného nebo odstouplého, zastupuje náhradnice v pořadí tou, která nejvíce hlasu při volbě obdržela.

Při stejnosti hlasů rozhoduje los.

Výbor vykonává veškeré práce spolkové, pokud nejsou vyhrazeny valné hromadě a smírčímu soudu.

Předsedkyně zastupuje spolek na venek, svolává schůze výboru, předsedá v nich, jakož i ve valných hromadách, podpisuje veškeré závazné listiny spolu s jednatelkou a rozhoduje ve schůzích spolkových hlasem svým při rovnosti hlasu: jinak následuje.

První nebo druhá místopředsedkyně zastupuje předsedkyni za její nepřítomnosti nebo k její žádosti.

Jednatelka obstarává kancelářskou agendu a podpisuje a předsedkyni listiny závazné.

Pokladní přijímá a vydává peníze spolkové a vede o tom knihy.

Zapisovatelka vede zápisy o schůzi a seznamy členské.

Dopisovatelka obstarává korespondenci běžnou.

Usnesení výboru konají se prostou většinou hlasů přítomných. Výbor jest a usnášení způsobilý, přítomna –li předsedkyně nebo jedna místopředsedkyně a nejméně 5 členů výboru.

Člen výboru, který by se do 3 schůzí řádně svolaných bez omluvy řádně nedostavil, považuje se za vystouplého a na místo jeho povolá se náhradník.

Revizorky ke konci správního roku přehlédnou účty a podávají o nich zprávu valné hromadě: jest jim volno, kdykoliv do účtů a dokladův účetních nahlédnouti.

Správní rok počíná 1. říjnem a končí 30. zářím.

§ 10.

O dobrovolném rozejití se spolku rozhoduje valná hromada za podmínek, uvedených v

&8. stanov a učiní v případě tom 1 opatření o jmění spolkovém.

Byl-li spolek rozpuštěn nebo rozejde-li se proto, že počet činných členů klesne pod 10, připadne jmění „Koleji vysokoškolských posluchaček.“

&11.

O sporech mezi výborem a členem spolku nebo ve sporech mezi členy spolku z poměrů spolkových vzniklých rozhoduje smírčí soud. Tento skládá se ze 3 členů; po jednom volí

každá ze sporných stran, třetího zvolí tito důvěrníci; nedohodnou-li se důvěrníci, rozhodne los mezi oběma navrženými. Z rozhodnutí smírčího soudu není odvolání.

Tresty smírčího soudu jsou: důtka, zbavení člena práva volebního na určitý čas.⁵⁰⁴

⁵⁰⁴ Archiv Památníku národního písemnictví. Stanovy neověřený opis. Fond: Sdružení vysokoškolsky vzdělaných žen. inv.č. 1566, přír. č. 22/76.

Příloha č. 3: Dvanáct promovaných prvorepublikových lékařek, jejich datum promoce a povolání otce

Lékařka	Promoce	Otec
Vilma Ducháčková	1920	úředník
Ludmila Vančurová	2. června 1921	učitel
Vlasta Kálalová – Di Lotti	18. února 1922	učitel
Jarmila Hellichová	13. ledna 1923	lékárník
Eliška Klimková – Deutschová	14. února 1931	rabín
Olga Skaličková	16. května 1931	lékař
Jiřina Čížková – Písařovicová	21. prosince 1931	lékař
Dagmar Benešová	26. února 1932	soukromý úředník
Ludmila Sinkulová	17. října 1936	učitel
Helena Rašková	20. prosince 1937	lékař
Věra Kadlecová	10. března 1939	učitel
Irma Něměčková	10. března 1939	úředník

Obrázek č. 1: MUDr. Vilma Ducháčková a pamětní deska v Polské ulici v Pardubicích

Obrázek č. 2: MUDr. Ludmila Vančurová (roz. Tuhá) s rodinou

Obrázek č. 3: MUDr. Vlasta Kálalová – Di Lotti, Kálalová s rodinou

Obrázek č. 4: MUDr. Jarmila Hellichová

Obrázek č. 5: Prof. MUDr. Eliška. Klimková – Deutschová, DrSc. (roz. Folkamannová)

Obrázek č. 6: Prof. MUDr. Olga Skaličková, DrSc.

Obrázek č. 7: Prof. MUDr. Jiřina Čížková – Písařovicová, DrSc.

Obrázek č. 8: Prof. MUDr. Dagmar Benešová, DrSc.

Obrázek č. 9: Doc. MUDr. Ludmila Sinkulová, CSc. (roz. Eliášová)

Obrázek č. 10: Prof. MUDr. Helena Rašková, DrSc.

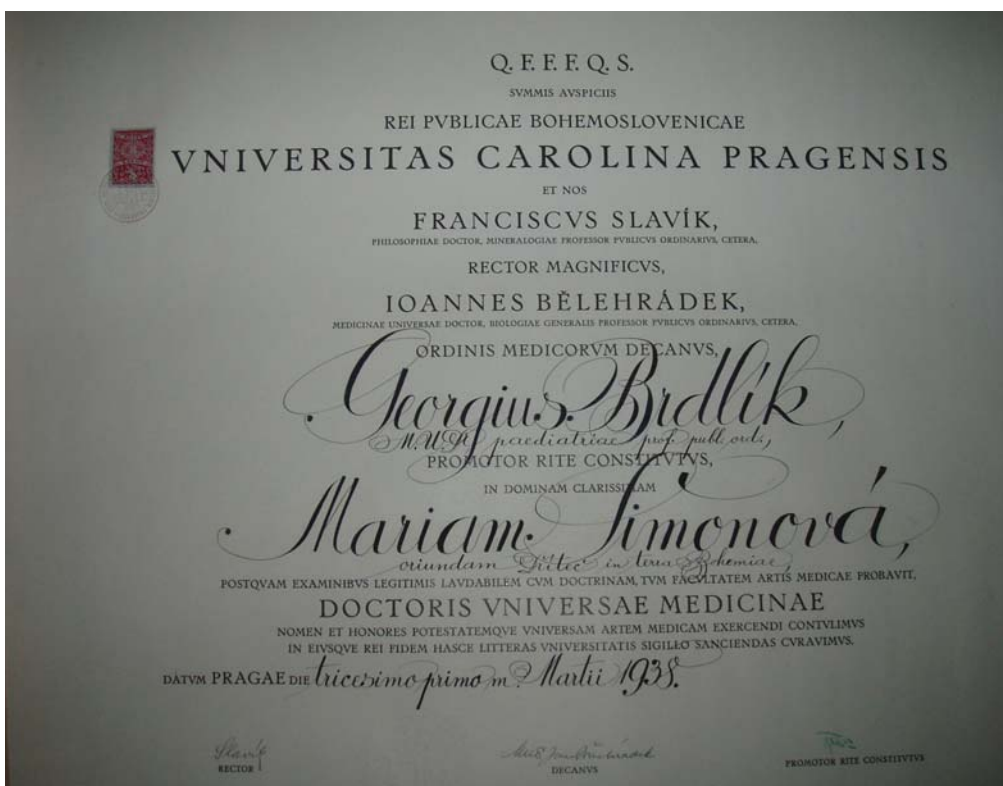
Obrázek č. 11: Prof. MUDr. Věra Kadlecová, DrSc.

Obrázek č. 12: MUDr. Irma Němečková

Obrázek č. 13: Prvorepublikový diplom, patřící MUDr. Marie Zimákové⁵⁰⁵ (roz. Šimonové)

⁵⁰⁵ MUDr. Marie Zimáková, roz. Šimonová se narodila 12. února 1911 v rodině pekaře ve Dřítčici u Pardubic, promovala v roce 31. března 1938. Její manžel MUDr. Jiří Zimák byl rovněž lékař, oba se věnovali pediatrii. Společně vychovali dvě děti. Zemřela 6. ledna 1997.